

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Hoca Cahan Arşî Divani
(İnceleme Metin)

Yüksek Lisans Tezi

Muhammad Fahim AKHTARİ

Danışman

Doç. Dr. TUNCAY BÜLBÜL

Nevşehir

Aralık - 2018

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Hoca Cahan Arşî Divani
(İnceleme Metin)

Yüksek Lisans Tezi

Muhammad Fahim AKHTARİ

Danışman

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

Nevşehir

Aralık - 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Muhammad Fahim AKHTARİ

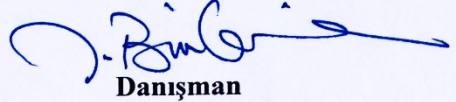
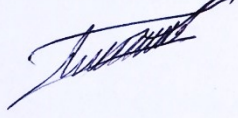

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Hoca Cahan Arşî Divani (İnceleme Metin)” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Muhammad Fahim AKHTARİ

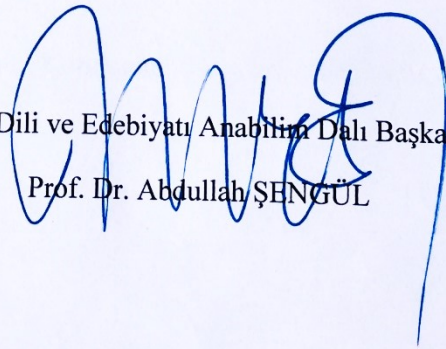

Danışman

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Abdullah ŞENGÜL

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL danışmanlığında Muhammad Fahim AKHTARI tarafından hazırlanan “Hoca Cahan Arşî Divani (İnceleme Metin)” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

28 /09 / 2018

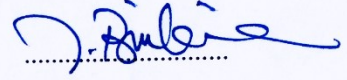
JÜRİ

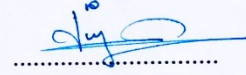
Danışman : Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

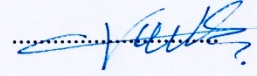
Üye : Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARAGÖZLÜ

İMZA

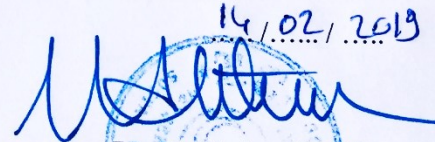

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 14 / 02 / 2019 tarih ve 2019.08.166 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

14 / 02 / 2019

Doç. Dr. Vedat AKTEPE
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tezimin hazırlanmasında bilgi ve birikiminden bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL'e, desteklerini esirgemeyen alanındaki saygılı hocam Ahmet UĞURA'a, tez hazırlama süreci boyunca tezimde bulunan Uygurca kelimelerin açıklamasında büyük katkısı olan arkadaşım Şadmanay SUPATAEVA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Hoca Cahan Arşî Divanı (İnceleme Metin)

Muhammad Fahim AKHTARİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Aralık 2018

Danışman: Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

ÖZET

Klasik Türk edebiyatı araştırmaları yakın zamana kadar Anadolu ve çevresiyle sınırlıyken özellikle son dönemlerde Türk dünyasının çeperlerine kadar uzanmıştır. Bu bağlamda Çağatay edebiyatı ve kültür çevresiyle ilgili yeni çalışmalar öne çıkmaktadır. Çalışmamıza konu edinilen Hoca Cahan Arşî bu duruma iyi bir örnektir. 17. yüzyılda yaşayan Arşî, Türkistan'ın Buhara ve Semerkand gibi önemli kültür merkezlerinde yetişmiş, söz konusu şehirlerin kültürel atmosferinden beslenmiş, Arapça ve Farsça'yı bilen değerli bir sanatçıdır. Aslen bir Uyfur Türkü olan Arşî, yalnızca müstakil divanı ve bu divan içindeki şiirleriyle değil çevresinde teşekkür eden kültür halkası ve gerçekleştirdikleriyle de dikkat çekici bir isimdir. Çalışmamızda Hoca Cahan Arşî'nin divanı üzerine odaklandık. Yaptığımız inceleme ve transkripsiyon çalışmasının hem Arşî'nin tanınmasına hem de Divan'ın Türk edebiyatı tarihi içinde hak ettiği yeri almasına hizmet edecektir. Bunun yanı sıra Arşî ve Divanı üzerine yapılan böylesi bir çalışma Uygur ve Çağatay edebiyatlarının bilhassa 17. yüzyıldaki durumu ve muhtevası için önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Hoca Chan Arşî, divan, Uygur edebiyatı, Klasik Türk Şiiri

Hoja Jahan Arshi's Divani Arshi (Review-Critical Text)
Muhammad Fahim Akhtari
Nevşehir Hacı Baktaş Veli University, Institute of Social Science
Turkish Language and Literature Department Graduate Thesis, January 2019
Consultant: Tuncay BÜLBÜL

ABSTRACT

Classical Turkish literature research was limited to Anatolia, especially in the last period of the Turkish world literature surroundings out of bound until recently. In this context new studies about the Chagatai literature and the cultural environment come to the fore. Hoja Jahan Arshi, who is the subject of our study, is a good example of this situation. Arshi, who lived in the 17th century is a valuable artist who grew up in the important cultural centers of Turkestan such as Bukhara and Samarkand, who was fed up with the cultural atmosphere of these cities and who learn Arabic and Persian basically. Originally an Uyghur Turk, Arshi is a remarkable figure not only with his independent divan and his poems in this divan, but also with his cultural circle and his actions. In our study, we focused on Hoja Jahan Arshi's divan. Our review and transcription study will serve to both Arshi's recognition and Divan's deserving place in the history of Turkish literature. In addition, such a study on Arshi and his Divan is important for the state and content of Uyghur and Chagatai literature especially in the 17th century.

Keywords: Hoja Jahan Arshi, divan, Uyghur Literature, Classical Turk Poetry.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	III
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	IV
KABUL VE ONAY.....	IV
TEŞEKKÜR	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	6
1.1.1. Nazım Şekilleri	6
1.1.1.1. Gazel.....	6
1.1.1.2. Müstezat.....	7
1.1.1.3. Muhammes	7
1.1.1.4. Müsemmen.....	8
1.1.1.5. Tercibent.....	8
1.1.1.6. Mesnevi.....	9
1.1.1.7. Rubai	9
1.2. DİVANIN EDEBİ SANATLARI.....	10
1.2.1. Teşbih (Benzetme).....	10
1.2.2. Cinas	12
1.2.2.1. Tam Cinası:.....	12
1.2.2.2. Eksik Cinası:.....	12
1.2.3. Hüsn-i Tehlil.....	13

1.2.4. Kinaye.....	14
1.2.5. İğrak	14
1.2.6. İstiare.....	15
1.2.7. Telmih	19
1.2.8. Mülemme Edebi Sanatı.....	20
1.2.9. Leff ü Neşr Edebi Sanatı.....	22
1.2.9.1. Mürettep Leff ü neşr.....	21
1.2.9.2. Gayr-i mürettep Leff ü neşr.....	21
1.2.10. Kafiye	23

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ĞAZELLER.....	19
2.2. MÜSTEZÂD.....	82
2.3. MUĞHAMMESLER.....	83
2.4. MÜSEMMEMLER.....	91
2.5. TERCİBEND.....	100
2.6. MESNEVİ	101
2.7. RUBAŐİLER	106
SONUÇ	109
SÖZLÜK.....	110
KAYNAKÇA.....	114

KISALTMALAR

- G : Gazel
R : Rubai
O : Dipnottaki orjinal kelime kısaltması
M : Muhammes
AB : Ayrıntılı Benzetme
KB : Kısaltma Benzetme
PB : Pekiştirme Benzetme
YB : Yalın Benzetme
TC : Tam Cinası
EC : Eksik Cinası
Aİ : Açık İstiare
Kİ : Kapalı İstiare
GMLN: Gayrı Mürettep Leff Neşr
MLF : Mürettep Leff Neşr

GİRİŞ

Onuncu yüzyılda kitleler halinde İslamlaşan Türk toplulukları, henüz 11. yüzyılda bugün klasik edebiyat olarak adlandırılan İslam kültür dairesindeki sanata dahil olmaya başlamıştır. Anadolu sahası dışında başlayan bu kültürel değişim, Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin tarihsel baskınlıkları nedeniyle edebiyat tarihi araştırmalarını da etkilemiş gibidir. Özellikle 90'lı yıllara kadar Anadolu ve Balkanlar dışındaki Türk edebiyatı araştırmaları belki de bu nedenle oldukça sınırlıdır. Sovyetler sonrası dönem, Türk dünyasının kültürel ilişkileri yeniden kurulduğu bir zaman dilimidir. Teknolojik gelişmelerin kültürel alandaki yansımaları bilginin dolaşımını kolaylaştırdığı kadar ona ulaşımı da tarihte görülmedik bir seviyede mümkün kılmıştır. Arşivlerle birlikte bilimsel yayınlara ve edebi metinlere ulaşmak kolaylaşmış, edebiyat tarihine yenilikler katacak çalışmalar artış göstermiştir.

Bu bağlamda Türk dünyasının değişik noktalarındaki kültürel birikim başta Türkiye olmak üzere farklı merkezlere transfer edilmeye başlanmıştır. Türk edebiyatı ve çağdaş Türk lehçeleri bölümlerinde görev alan araştırmacıların Türk dünyasında görev almaya başlaması ve buralardaki metinlere ulaşabilmelerine ek olarak öğrenci hareketlilikleri de sözü edilen transferin sebeplerindedir. Aslına bakacak olursak Doğu Türkistan'dan Balkanlara, İdil-Ural bölgesinden Hindistan'a kadar uzanan coğrafyada bilgiye ve bilim adamlarına sahip olma, kültürel gelişmeleri yakından takip etme modern dönemle karşılaştığımız bir durum değildir. Karhan'lular ve Gazneliler askeri ve siyasi iktidarlarını bilim ve kültürle destekleme çalışmışken Selçuklular onlardan geri değildir. Timur, fetihlerini Buhara ile taçlandırmaya çalışırken, Fatih ve Yavuz İstanbul'u bilim ve kültürün merkezi yapma gayretindedir. Şah İsmail, Tebriz ve çevresini benzer bir gayretle bilim adamları, şair ve sanatçılarla doldurmak istemiştir. Ali Şir Nevaî bu noktada nevi şahsına münhasır bir başka örnektir. Bağdat ve Kahire gibi merkezlerle genişletebileceğimiz bu medeniyet dairesini bir araya getiren asıl sebep, bilimsel gelişmeler ya da siyasi iktidarlar değil; aynı kültür ve medeniyet dünyasının bir parçası olunmasıdır.

Klasik şiir, İslam etrafında kurulan medeniyet dairesinin en güçlü ortaklıklarından biridir. Özellikle Türk şiirinin farklı coğrafyalardaki dokuz asırlık geçmişi, İslam medeniyetinin Türk kültüründeki en somut ve başat göstergelerindedir. Kaşgar, Herat, Buhara, Semerkant, Buhara, Tebriz, Bahçesaray, Merv, Bağdat ve İstanbul klasik Türk şiirinin farklı dönemlerinde öne çıkan kültür merkezlerinden birkaçıdır. Bugün edebiyat tarihi

araştırmalarında, özellikle klasik şiir üzerine yapılan çalışmalarda, daha doğru ve sağlam sonuçlara ulaşabilmek için söz konusu coğrafyayı ihata edebilen bir bakış açısı zorunludur.

Hoca Cahan Arşı ve divanı üzerine hazırladığımız bu çalışmada edebiyat tarihine, özellikle 17. yüzyıl klasik Türk şiiri hakkındaki bilinenlere bir yenisini katmak niyetindeyiz. Türk coğrafyasının neredeyse en doğusunda klasik şiirin gelişim aşamalarını görmek, şiirlerin muhtevası üzerinden dönemi hakkında bildiklerimizi artırmak bahsedilen yeniliklerin ne ıkanlarıdır.

Çalışmamızın giriş bölümünde Hoca Cahan Arşı'nın hayatı ve hakkında yapılan bilimsel çalışmalar hakkında bilgi vermeye çalıştık. İnceleme bölümünde divanındaki şiirler üzerine ulaştığımız tespitlere yer verdik. Metin bölümünde Arşı Divanı'ndaki şiirleri transkript alfabesi ile Latin alfabesine aktardık. Sonuç bölümünde çalışmamız boyunca ulaştığımız verileri ana hatlarıyla sunmaya çalıştık. Sözlük kısmında Divan'da geçen yabancı sözcük ve kavramların anlamlarını açıkladık.

Çalışmanın Türk edebiyatı tarihi, özellikle klasik şiir üzerine çalışan araştırmacılara katkı sunacağı düşüncesindeyiz. Ayrıca 17. yüzyıl Uygur sahası üzerine çalışan dilciler ve tasavvuf araştırmacıları için de önemli bir metindir. Bunun yanında Uygur ve ağatay edebiyatları üzerine çalışanlar için de dikkat çekici bir metni tanıtmiş olmanın kazanç olacağı kanaatindeyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

Kaynaklarda Hoca Cahan Arşî ile ilgili bilgi oldukça sınırlıdır. Uygur sahasında yapılan araştırmalarda Mehmet Tursun Bahaviddin'in Divan-ı Arşî'yi 1995'te Urumçi'de yayınladığını görmekteyiz¹ Pekin'de basılan Uygur Edebiyat Tarihi'nin ikinci cildinde de Arşî hakkında kısa bir değerlendirme mevcuttur.² Yine aynı sahada Osman Ğeyretcan, Uygur Kilassik Edebiyatı Kiskiçe Tarihi adlı çalışmasının ikinci cildinde Hoca Cahan Arşî'den söz etmiştir.³ Türkiye'de ise Hoca Cahan Arşî'yle ilgili ilk araştırma Tuncay Bülbül'ün 11. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunduğu 'Uygur Türklerinin yaşadığı Coğrafyada Klasik Türk Edebiyatı Geleneği ve Hoca Cahan Arşî' adlı sunumudur. Söz konusu bildiri daha sonra 2013 kongrenin bildiri kitabında basılmıştır.⁴ Hoca Cahan Arşî üzerine çalışmaya devam eden Tuncay Bülbül'ün bu konudaki ikinci yayını, Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan 'Hoca Cahan Arşî ve Divanından Bir Mesnevisi' adlı çalışmadır.⁵ Türkiye Türkçesinde Hoca Cahan Arşî üzerine yapılan en kapsamlı araştırmanın bu makale olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Hoca Cahan Arşî hakkındaki biyografik bilgilere geçmeden önce Türkistan coğrafyası ve bu coğrafya tarihinde 'Hocalar Dönemi' olarak adlandırılan döneme kısaca değinmek konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Türk tarihinin erken dönemlerinden itibaren bugün Doğu Türkistan olarak adlandırılan coğrafya, özellikle yerleşik hayata geçiş ve tarımsal ekonomideki başarılarıyla dikkat çekmiştir. Aynı zamanda önemli ticaret yollarına yakınlıkları bölge Türklerini ticarete de öne çıkarmıştır. Tüm bunlar Türkistan'ı aynı zamanda bir kültür ve medeniyet merkezi konumuna yükselten etkenlerdir. Karhanlılar döneminde İslamın iyice yayıldığı bölgede, daha sonra Moğollar'ın, devamında ise Timuruların hakimiyeti yaşanmıştır. Bu dönemlerde etkisi daha sonra uzun bir süre hissedilecek bir gelişme yaşanmaya başlanmış ve bölgede yoğun bir tarikat yayılcılığı yaşanmıştır. Çalışmamızı ilgilendirdiği için kısaca değinmek durumunda olduğumuz söz konusu tarikatlaşma bir süre sonra bölgenin siyasi kaderini de etkilemeye başlamış ve tarihte Hocalar Dönemi (1678-1759) olarak adlandırılan, iktidarın inanç grupları üzerinden belirlendiği bir dönem

---

¹ Mehmet Tursun Bahaviddin (1995). **Divan-ı Arşî**, Sincan Halk Neşriyatı, Urumçi.

² **Uygur Edebiyat Tarihi** (2006), 2. Cilt, Milletler Neşriyatı, Pekin.

³ Ğeyretcan, Osman (1996). **Uygur Kilassik Edebiyatı Kiskiçe Tarihi**, C. 2, Urumçi.

⁴ Bülbül, Tuncay (2013). 'Uygur Türklerinin Yaşadığı Coğrafya Klasik Türk Edebiyatı Geleneği ve Hoca Cahan Arşî', **11. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı**, ss 77-67-772, Kırgızistan.

⁵ Bülbül, Tuncay (2014). 'Hoca Cahan Arşî ve Divanından Bir Mesnevisi', **Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi**, S.3, ss. 9-21.

yaşanmıştır. Hoca Cahan Arşî, sözü edilen Hocalar Dönemi'nin önemli simalarından Danyal Hoca'nın çocuğudur. Bu anlamda edebi kişiliği kadar siyasi bir kimliğe de sahiptir.

Danyal Hoca, Kalmuk Hanlığının desteğiyle 1720'de Doğu Türkistan'a han olarak tayin edilmiştir. Kalmuklar, bölgedeki hocaların sık sık başkaldırmalarından dolayı Danyal'ın oğlu Cihan'ı (Cahan) İli şehrinde rehin olarak alıkoymuşlardır (Tuğ,2004: 106).

Hoca Cahan Arşî, Karatağlılar grubuna mensup olan Hoca Şuayb'in torunu, Daniyâl Hoca'nın en büyük oğludur (Muhlis 1988: 4). 1096/1684-85 yılında Hokant'ta dünyaya gelmiştir. O devirde, Orta Asya'nın önemli ilim ve kültür merkezlerinden olan Hokant ve Yarkent gibi şehirlerdeki medreselerde eğitim görmüştür. Medrese eğitimi sırasında Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrenen Arşî, Buhara ve Semerkant'taki alim ve şairlerin edebî ve ilmî meclislerine iştirak ederek büyük şöhret kazanmıştır. 1101/1690 yılında Yarkent Hanı Arslan Han'ın teklifiyle babası Daniyâl Hoca ile birlikte Yarkent'e dönmüştür. 1128/1716 yılında Çinliler tarafından Yarkent Hanlığı alınınca, Arşî babası ile birlikte İli'ye sürgün edilip Çin Hanlığı'nın gözetiminde 14 yıl yaşamıştır (Bahavidin 1995: 1-5; Utuk vd. 2006: 634). 1148/1736 yılında Daniyâl Hoca vefat ettikten sonra Hoca Cahân serbest bırakılarak Yarkent Hanlığını 1169/1755-56 yılına kadar idare etmiştir (Utuk vd. 2006: 630). Onun hükümdar olduğu dönemde Yarkent'te Ak Medrese inşa edilmiştir. Muhammad Sadık Kaşkari kendi Tezkire-i Ezizan adlı eserine Hoca Cahan Arşî hüküm devrini Sultan Hüseyin Baykara devrine benzetir. Hoca Cahan Arşî döneminde su kanalları, haberleşme ve ulaşım alanlarında önemli hizmetler hayata geçirilmiştir. Yarkent'te köprüler yenilenmiş, Kaşkar ve Hotan arasındaki yol yeniden inşa edilmiş, güzergah boyunca yeni su kuyuları yapılmıştır (Bahavidin 1995: 1-5; Utuk vd. 2006). Arşî'nin dönemi kültürel anlamda da önemli gelişmelere sahne olmuştur. Bizzat onun isteği üzerine Hamuş Ahun Yarkendî tarafından Firdevsî'nin Şehnâmesi Uygur Türkçesine tercüme edilmiş, bunun yanında tarihî ve dinî kişiler hakkında Arapça ve Farsça yazılan Siyer, Tarih-i Enbiyâ, Enbiya İzam ve Evliya-yı Sahib Kirâm, Padişah-i Mutekeddemlerrnin Kıssası gibi eserler tercüme edilmiştir. Arşî, Hamuş Ahun Yarkendî, Muhemmed Sıdık Zelilî, Hoca Sıddık Futuhî, Mir Abidin Ahundî gibi dönemin âlim ve şairlerini edebî meclislerde toplamış, yukarıda adları zikredilen tercüme eserler bu meclislerde mütalaa edilmiştir. İddialara göre onun döneminde "Altı Şehir" en parlak devrini yaşamıştır. Tezkire-i Ezizân'da bu durum şöyle ifade edilir:

Memliket içre şahinşâh eylese cânlarğa

Belki cândin aşurup cânlarğa cânân eylemes (Utuk vd. 2006: 631).

Arşî, 1169/1755-56 yılında Aktağlıklara mensup olan Burhaniddin Hoca tarafından bütün ailesi ile birlikte öldürülmüştür (Bahavîdîn 1995: 1-5).⁶

Hoca Cahân Arşî'nin, edebî faaliyetlerine ne zaman ve nerede başladığı, kaç tane eser verdiği bilinmemektedir. Onun sadece Arşî mahlasıyla kaleme aldığı bir divan elimizde bulunmaktadır (Bülbül, 2014: 11). Divanın bu el yazma nüshasında Arşî'nin 90 gazeli yer almaktadır. Ayrıca divan 8 rubai, 1saki-name, 6 muhammes, 2 müsemmen, 3 muhabbet-name ve 1 müstezat içermektedir. Ancak sakiname elimizdeki nüshaya aktarılmamıştır. Arşî'nin şiirleri mazmunlarının derinliği, tefekkür ve hayal gücü, lirik hassasiyeti ve akıcı dili ile zengin bir yapıya sahiptir. Realist bir şair olan Arşî'nin vatanperver ve idealist karakteri, çalkantılı hayatına dair olaylar şiirlerine de yansımıştır (Bülbül, 2014: 11).

---

⁶ <http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2367>.

1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1.1. Nazım Şekilleri

Manzumenin bulunduğu eser, nazım şekilleri bakımından çeşitlilik arz etmektedir. Aşağıdaki tabloda Arşi Divan'ındaki şiirlerin sayısal dağılımı ve bunların divanın geneline oranla yüzdeler dilimleri gösterilmiştir.

Nazım Şekli	Adet	Kullanım Oranı (%)
Gazel	101	75.3%
Müstezâd	1	1.1%
Muhammes	7	7.6%
Müsemmen	2	5.1%
Tercibent	1	3.2%
Mesnevî	1	4.8%
Rubâî	8	1.5%
Toplam	121	100%

1.1.1.1. Gazel

Hoca Cahan dinvanının büyük kısmını gazeller oluşturmaktadır. Bu divanda 101 gazel olmak üzere divanın 75.5% oluşturuyor. Divanın baş sözüne göre eserdeki son gazelle Hoca Cahan oğlu Sıddık Fütuhî'nin gazelleri yer almaktadır. Gazeller Klasik Edebiyatında genel olarak mürettep gazeller şeklinde yazılmaktadır. Ancak Hoca Cahan Arşi da kendi divanındaki gazellerin mürettep kafiyeli olarak yazmıştır. Elimizdeki nüshada divanın içindeki bazı gazelleri aktarılmamaktadır. Aktarılmayan gazellerin yerine boşluk bırakarak dipnotlarda açıklamasını yapmıştır.

Divan gazellerin beyit sayılarına göre aşağıdaki tabloya bilirlenmiştir.

Beyit sayısı	Gazel sayısı	Kullanım Oranı%
16	1	1%
13	1	1%
11	5	4.9%
10	3	2.9%
9	43	42.5%

8	8	8%
7	34	33.8%
6	4	4%
5	2	2%
Toplam	101	

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere gazellerin beyit sayıları 5 ile 16 arasında değişmektedir. 101 gazelin 43 (42.5%) tanesi 9 beyitlidir. Bunu 7 (33.8%) ve 8 beyitli (8%) gazeller takip eder. Gazellerin ortalama beyit sayısı ise 9'dur. Hoca Cahan Arşı gazellerin beyit sayılarına bakıldığında Klasik Edebiyatın gazel anlayışıyla pek çok uyuşan kısa gazellerle karşılaşmaktayız. Divanda gördüğümüzde en çok 9'lük ve 7'lik gazeller söylenmiş. Ancak uzun gazellerin beyit sayısı 16'lık ve 13'lüktür. Bu gazellerden sadece bir bir tane yazılmıştır.

1.1.1.2. Müstezat

Müstezat, kalime anlamı olarak çoğalmasi istenilen artmış anlamına gelir. Bir edebiyat terimi olarak ise gazelden türetilmiş, her dizesine bir küçük dize eklenmiş, belli vezinlerde yazılmış divan edebiyatı nazım biçiminin adıdır. Genelde *meş'Öülü/ meş'Öülü/ meş'Öülü/ fe'Öülün* vezniyle yazılmış olan gazellerden türetilmiş ve mısra aralarına *meş'Öülü/ meş'Öülü* cüzleriyle yazılan kısa mısralar eklenmiştir.⁷ Hoca Cahan Arşı divanında 1 (1.1%) müstezat bulunmaktadır. Bunun kafiye şekli şu şekilde olunur.

Beyit sayısı	Müstezat sayısı	Kafiye şekli
14	1	a (a) a(a), b (b) a(a), c (c) a(a)

1.1.1.3. Muhammes

Hoca Cahan Arşı divanda 8 (7.6%) muhammes bulunmaktadır. Her konuda yazılan muhammesler Hoca Cahan Arşı muhammesleri aşk konularına yazmıştır. Divandaki muhammeslerin kafiye tarzı ve beyit sayıları aşağıdaki tabloya bilirlenmiştir.

Bend sayıları	Beyit Sayısı	Kafiye tarzı
---------------	--------------	--------------

⁷ Munise Akgöz, Biçemler ve Uygulamalı Öğretimi Şiir türleri, çizgi yayın evi, s.84

1	45	Aaaa.bbba.ccca.ddda
2	35	Aaaa.bbba.ccca.ddda
3	30	
4	45	
5	35	
6	25	
7	55	

Hoca Cahan muhammesleri fāŌilātün fāŌilātün fāŌilün vezninde yazılmıştır. Divandaki muhammeslerin içinde 6'ncı bendin ikinci beyttinden sonrası aktarılmamıştır. Yerini boşluk bırakarak dipnotta aktarılmamasını yazmıştır.(6-23 beyitti bkz).

1.1.1.4. Müsemmen

Bentlerinin dize sayısı sekiz olan divan şiiri nazım biçimidir. Ancak Hoca Cahan Arşi divanında 2 müsemmen (5.1%) yer almaktadır. Bunların vezni ise *fāŌilātün/ fāŌilātün/ fāŌilün* şeklindedir.

Müsemmen Sayısı	Bend Sayısı	Beyit Sayısı	Kafiye Tarzı
1	17	68	Aaaaaaa/bbbbbba/ccccc/dddddd
2	9	36	Aaaaaaa/bbbbbba/ccccc/dddddd

1.1.1.5. Tercibent

Hoca Cahan Arşi divanında bir tane (3.2%) tercibent bulunmaktadır. Bu bentlerin vezni *mefāŌilün mefāŌilün feŌülün* şeklinde olmaktadır.

Tercibent Sayısı	Bent sayısı	Bendin Beyit Sayısı	Kafiye Tarzı
1	1	10	aa.ba.ca.da.ea.
	2	9	bb.cb.db.eb.fb.
	3	10	
	4	10	
	5	10	

	6	10	
	7	9	

1.1.1.6. Mesnevi

Mesnevî özellikle Arap, Fars ve klasik edebiyatımızda her beytin kendi arasında kafiyelenmesiyle oluşan ve aruz ölçüsü ile yazılan bir şiir biçimidir. Lugat manası olarak mesnevî kelimesi, Arapça “senâ - yesnî - senyen” kelimelerinden türemiştir ve bir şeyin bir şeye katılması, eğilip bükülmesi, gibi manalara gelmektedir. Yine “ma‘nâ” veznindeki “mesnâ” kelimesi de “ikişer ikişer”⁸ anlamına gelmekte ve “isneyn - isneyn” veya “sinteyn - sinteyn” kelimelerinin ma‘dûlleridir. "aa bb cc dd vs." şeklinde kafiyelenir⁸.

Hoca Cahan dıvanına 63 (4.8%) beyitlik mesnevisi yer almaktadır. Bu beyitlerin vezniler *mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ fe‘ülün.*

fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün şeklinde yazılmıştır.

Mesnevi Sayısı	Beyit Sayısı	Kafiye Tarzı
1	63	aa.bb.cc.dd

1.1.1.7. Rubai

Klasik Edebiyatında sık sık kullanan rubai Hoca Cahan Arşi dıvanında da yer almaktadır. Dıvanın içinde bulunan sekiz (1.5%) bentlik rubai, asıl konusu aşk olmaktadır.

Bent Sayısı	Kafiye Tarzı
8	Aaaxa/bbbxb/ccxc

1.2. DİVANIN EDEBİ SANATLARI

Edebi Sanat, şiirin dört ayaklarından biridir. Şairin edebi eserlerine en çok edebi sanat kullanılması o eserin en değerli olmasını sağlar. Türkçe ve Farsça şairlerin şiirsel edebi eserlerinin dünya çapında en kimetli yapan onun içinde kullanılan manevi içerikleri ve edebi sanatın mahirce kullanılmasıdır⁹. Hoca Cahan Arşi kendi dıvanında bu edebi sanatların mahirca kullanması bu dıvanın bedii yönden en kimetli olduğu gösterir.

⁸ Karadağ, Selma 2018, Türk Edebiyatında Manzum Mesnevî Tercümaları ve Mehmed Sâkir Efendi'nin Mesnevî Tercüması, çalışma tez, S.1.

⁹ Şerhoş, Dawood 2011, Özbek Şiirleşne Bedi, Bayan, Horasan yayın evi Kabul, S.126.

Divanın içindeki kullanılan bazı edebi sanatlar şunlardan ibarettir, 1. Teşbih, 2. Cinâs, 2. Hüsn-i Talil, 3. Kinâye, 4. İğrak, 5. İstiare, 6. Telmih, 7. Mülemma, 8. Leff ü neşir. Bu edebi sanatlar kendi özellikleri ile divanın içinde şiirsel örnekleri birer birer gösterilmektedir.

1.2.1. Teşbih (Benzetme)

“ Şiir sanatlarından en çok kullanılan benzetmedir. Benzetmenin eğretileme (İstiare-Metaphore) ile yakın ilişkisi vardır. Diğer edebi sanatların bu iki söz sanatıyla olan ilişkisini bulabilmek bir benzetmede hangi öğelerin öncelendiği bulmak açısından önemlidir¹⁰.

“Teşbih kelimesi, شَبَّهَ fiilinin masdarı olup sözlükte “benzetmek” manâsına gelir. Bir belâgat ıstılahı olarak, belirli bir maksat için arala-rında bir veya daha fazla vasıfta benzerlik bulunan iki şeyin birini diğ-e-rine benzetmek şeklinde tanımlanır.”¹¹

Hoca Cahan Arşı Divanında teşbih sanatı en çok kullanılan sanatlardandır.

Teşbih dört türe bölünür ve dört ögesi vardır:

1. Ayrıntılı Teşbih: Dört ögesi de bulunan benzetmedir.
2. Kısaltılmış teşbih: Benzetme yönü bulunmayan benzetmedir.
3. Pekleştirilmiş teşbih: Benzetme edatı bulunmayan benzetmedir.
4. Yalın teşbih: Benzeyen ve kendisine benzetilenle yapılan benzetmedir¹².
  - a. Benzeyen (B) özellikçe zayıf
  - b. Kendisine benzeten (KB)
  - c. Benzetme yönü (BY)
  - d. Benzetme Edatı (BE)

AB   Kuturğan it kebi bed-mest olup her yan çıkar irsem
Cihān yahşılarını men yamandan asrağıl, yā Reb

G11- 4

Beyitte Kuturğan it (KB), Gibi (BE), Bed-mest (BY), (ben) çıkar irsem (B)'dir.

Bu beyitte kullanılan benzetme ise ayrıntılı benzetmedir. Dört ögesi de birlikte kullanılmıştır.

¹⁰ Bekir çınar, 2008, Teşbih Sanatına Dilbilimsel bir yaklaşım, Ankara Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, S.3.

¹¹ Süleyman Gür, 2014, Kâdî Beyzâvî Tefsirinde Teşbih Sanatı, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. S. 4.

¹² Pilten, Şahruh 2014, Dil Bilimsel Açından Benzetme ve Sait Faik Abasıyanık'ın Hikayelerindeki Görünümleri, TDK, S. 4.

KB Ay kebi elbeskiñ öpey asdıda erh oldu dütah
Şeyhlik davasın eylep addı anıñ hem imes G43 - 8

Bu beyitte kullanılan benzetme ise kısaltılmış benzetmedir, benzetme yönü bulunmamaktadır. Ay (KB), kebi (BE), elkeskiñ (B)

PB Kördi kim Óälemde munda ätil-i yektä savu
Zişt rüy ü tund-hüy saht bï-hemtä savu G52 - 1

Beyitte kullanılan benzetme ise pekiştirilmiş benzetmedir. Edat benzetme bağlacı bulunmamaktadır. ätil (KB), Óälem (BY), yektä (B).

YB Āteşin laÓlı kim ot lebeden nemü-dār eylemek
Bul Óaceb kim otdan ot izhār-i āzār eylemek

Bu beyitte kullanılan benzetme ise yalın benzetmedir. Benzetme edatı ve benzetme yönü gelmeyip, sadece kendisine benzetme ve benzeyen öğeleri kullanmaktadır.

Ateşin (KB), LaÓlı (B).

AB Tenim ün nā-tevān lāle, yüzüm hem-reng-i ney olmuş
Bu rañ imdi Óitāb-ı miribāndan asraıl yā Reb G11- 5

Bu beyitte benim (KB), ün (BE), Na-tevan (BY), Lāle (B)'dir

AB Ey! közleri nergis, hatı reyhān, adı şemşād
Bülbül kebi Óişinde işim nāle ü peryād G20 - 1

Bu beyitte, Bülbül (KB), kebi (BE), nāle ü peryād (BY), Óiş (B)'dir

AB Mijek ün nāvek-i cāndur, dāı teñ unadan azıñ
Beliñ ün hife-yi üldür, adıñ serv-i hirāmānım. G32- 4

Bu beyitte Mijek (BK), ün (BE), navek-i (BY) cān (B)

AB Tişin üyā durr-i gevher, lebiñ yāüt-ı ahmerdür

Bu beyitte tiş (KB), güyā (BE), dürr-i (BY), gevher (BK)

AB Ay kebi elbeskiñ öpey şaşdıda çerh oldı dütah
Şeyhlik davasın eylep şaddı anıñ hem imes G43 - 8

Bu beyitte kullanılan benzetme ise kısaltılmış benzetmedir, benzetme yönü bulunmamaktadır. Ay (KB), kebi (BE), elkeskin (B)

Dime köyde her sarı açılğan nergis-i şehlā,
Serā-ser reh-güzārın leşkeri nezzāre yastanmış G45 - 2

Bu beyitte reh-güzar (KB) nezzāre (BY) Leşker (B)'dir

Kimsenüñ kim mihr-i mähı köñlide kılmas sukün
Şıdık etvārinde ol çün çerh-ı pā-bercā imes G41 - 6

Bu beyitte şıdık etvār (KB), ol (B) çün (BE), çerh (BY)

1.2.2. Cinas:

Cinas, söylenişleri ve yazılışları bir/benzer, anlamları ayrı iki sözcüğü bir arada kullanma sanatıdır¹³. Cinaslar iki türe ayrılıyor.

1.2.2.1. Tam Cinas: Bir beyitte iki kelimenin yazış ve söyleşi aynı şekilde olmasını tam cinası denir.

1.2.2.2. Eksik Cinas: Bir beyitte iki kelimenin sadece bir harf değişikliği olan diğer harfları aynı olmasını eksik cinası denir.

TC Ol kimsege kim yār aña Çini'dür
Yoş çini ki bir nigār-ı mā-çındür R3 - 1

Divanın bu beyitinde kullanılan cinas ise tam cinasıdır. Bu beyitteki birinci Çini, Çin uyruklu olan anlamında, ikinci çini ise yüzdeki eğriliğin anlamındadır.

¹³ Yrd. Doç. Dr. Beşir Selçuk, Cafer Mum, M. Fatih Alkayış. M.K, A.İ 2010, Adyaman Üniversitesi, Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu. S. 6.

EC Bu vachiden eyledim niçe Óarż
Buldı maña Óarż itmekim farż M - 45

Divanın bu beyitinde kullanılan cinas ise eksik cinasıdır. Bu beyitteki Óaz ile farż arasında sadece başındaki harflara değişiklik vardır. Söyleyiş ve yazış türü aynı şekilde olmaktadır.

1.2.3. Hüsn-i Talil

Şair kendi şiirine mantıklı ve gerçek olmayan, ama hoşgörü olan bir olayı şiirine yazmasını hüsn-i talil denilir¹⁴. Hoca Cahan Arşı, hüsn-i ta'lil sanatını, bilhassa gazellerinde başarı ile kullanmıştır. Bu bölümde Hoca'nın gazellerindeki beyitlerde tespit edilen hüsn-i ta'lil sanatları, açıklamalarıyla birlikte verilecektir.

Yer üze peydā imes Hızır, Felek üzre Mesih
Buldılar pinhān ikev laÓl-i draşānın körüb G10 – 2

Bu beyitte Hazreti Hızır ve İsa peygamber efendimizin yer yüzüne olmadığı (olmama) sebebini sevgilisinin parlayan dudaklarından diye söyler. Bu olay duyguya hoş gelebilir, ama bu dünyada asla gerçekleşemeyen bir olaydır.

Bu beyitte şairin kendi aşk rütbesini gören Hüsrev, Ferhat ve Mecnun, kıyamet günü baş kaldıramayacak sebebi deyip yazar. Bu olay ancak duygu yönünden hoş gelebilir, ama mantıklı veya gerçek olmayan bir olaydır.

Yüzde burnuñ hükmüde āyāt-iven şeķķü'l-ķamar¹⁵
Lebde hattıñ safhası gül-gün āyāt-i zumer¹⁶ G33 - 1

ÓAnber bŷy hatdur ol gül-i rŷhsāra yastanmış
Ki dŷd-i āhı Óāřıķler mehi envāra yastanmış G45 - 4

¹⁴ Dr. Mustafa Altun 2003, Edebi Sanatlar, Sakarya Üniversitesi, Eğitim fakültesi, S.7

¹⁵ (Ay yerildi). (Kur'an-I Kerim) sure: 54, birinci āyetinŷn āhırķı sŷzi, O. ven şeķķŷl ķamer Kurān-I Kerim'in Kamer suresinin birinci āyetidir, anlamı ise ay yarıldı demektir.

¹⁶ Zumer Kuran-i Kerim'in 53 suresidir.O

1.2.4. Kinaye

Beyitte bir kelimeyi veya sözcük grubunu gerçek anlamını değil mecazi anlamı gelmiş halini kinaye denilir¹⁷. Haca Cahan Arşı kendi gazellerine başka şiirsel sanat yanına kinaye sanatını de kullanmaktadır.

Çāmet-i mezvūnuñ üzre āriziñ gül-gūnesi

Serv başıda açılğan bir gül-i hem-rāh imes

G41- 8

Beytin ikinci mısrasına serv başında bir gül-i bir hem-rāh'tan maksat sevgilisinin boyunu serv ağacına benzetip, serv başında açılan gülden kinaya ise sevgilisinin yüzüdür.

Mekr-i tāridan yüzige salıban türlük tūgün

Özige āzādeler қaydını muótād eylemiş

G44 - 3

Bu beyitte ise yüzüne düşün mekr-i tardan kinaye sevgilisinin yüzüne düşen zülfleriden ibarettir, o saçındaki küçük düğünleride ise serbest aşıkların bağı etmiştir.

1.2.5. İğrak

Gerçek hayatta asla gerçekleşmeyen olayların şairler şiirlerine getirmek halini İğrak sanatı denilir. İğrak Arapça'da dolu, doldurulmuş anlamına gelen "gark" kökünden gelir. Sözlüklerdeki manaları: gark etme, suda boğma olduğu halde, edebiyatta imkânsız bulunan mübalâğa, büyültme şeklinde kullanılır¹⁸. Hoca Cahan'nın şiirlerine iğrak sanatı ustaca kullanması şiiri duygu derinliğin ispat etmektedir.

Bezm-i Öayş içre veşālīnsız maña, ey dil-rübā

Cennetül-meŐvā alur hem-reñgi deşti Kerbelā,

R6 - 6

Bu beyitte şair zevk meclislerin içinde sevgilisinden uzaklığını, Hazreti Muhammed peygamber efendimize vaat edilmiş Cennetül-Mava'yı Kerbela çölüne benzetmektedir. Beyitteki bu cümle duyguya hoş gelebilir, ama gerçek hayatta bu olayın yaşamağı imkasızdır.

İkki giryān kōzlerim köyüñde yıglap oturur

¹⁷ Vefa Önal, 2007, Şiir sanatı, Artshop yayıncılık, S.86

¹⁸ Hikmet Akdemir, 2016, Balagat Meani Bedi Beyan, Nizamiye akademi yayın evi, s. 54

Bu beyitte şair Kabe'deki Zemzem su kuyusunu aşk acısından dökülen göz yaşlarım diyip yazar. Bu cümle şiirsel duyguların imajını derinleştirir ama gerçek hayatta böyle bir olay imkansızdır.

Közüm ak u karası alışıp tükken yaşım fahm it,
Bulutlar yamğurıdan dime kim muhlik kıyan körgeç G19 – 8

Ö'Ariz üzre hāl-i hattı sünbüli tüşken üçün
Leşker-i küffārniñ İslām ile gavğası bar G29 – 3

Ayda körgeç dāğ-i temsālın dimeñ Ö'ışk ehliden
Dūd-i āhımden qararıpdur yüzi sevdā imes G41 – 4

Çeşme sarı meşribiñ her yan kıılır türlük zuhūr
Özlükiden kökde kevser, yer üze Zemzem imes G42 – 3

Dime tunlar ara körgeç bulutdan ot çaşınmışdur
Şererler ürletür könlüm otıdan dūd-i efgānım G52 - 2

1.2.6. İstiare

Teşbih-i belig (Yalın Benzetme) sanatında iki ana unsur vardır. Bir teşbih-i beligde bulunan iki unsurdan sadece birisi ile yapılan benzetmeye istiare denir. Yani istiarede ya benzetilen veya kendisine benzetilen bulunur. O halde, açık istiare ve ve kapalı istiare olmak üzere iki çeşit istiare bulunmaktadır¹⁹.

1.2.6.1. “Açık istiare: Benzetmede kuvvetli öge (kendisine benzetilen)nin zikredilip, zayıf ögenin (benzeyen) zikredilmediği istiaredir.

¹⁹ Özden Ersin 2000, Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Edebi Sanatlar çalışma tez, Tarakya Üniversitesi, S. 14.

1.2.6.2. Kapalı İstiare: İstiare zayıf bir varlığı daha kuvvetli göstermek için yapılır. Tek öge ile yapılr. Benzeyen zayıf öge kendisine benzetilen kuvvetli ögedir. Benzeyen unsurun yer aldığı, kendisine benzetilen unsurun yer almadığı istiareye denir.²⁰

Aİ   Kaçar bülbül gülistan içre ger çeksem figānlar hem
Çemen hūsnini ol sūz-i figāndan asrāgıl, yā Reb   G11 - 3

Bu beyitte şair bülbülden kendini kast etmektedir, bülbüller gülşen içre hep öttürür, şair de kendini bülbüle benzetip gülşen içre derdini öttürse bülbüller gülistanı bırakıp kaçarlar. Beyitte kullanılan istiare ise açık istiaredir, kendisine benzetilen söylenmiş ama benzeyen, benzetme yönü ve edat söylenmemiştir.

Aİ   Eger rif'atlıkim vaşlın tilep her çend havā kıldım
Körüp bir tāze **gül** zevkıden bülbüldik nevā kıldım.   G67 - 1

Kendisine benzetilen: taze gül beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (yüz veya sima).

Aİ   Kākülin ejderhāsi dey, zūlfı müselselin mü dey
Nergisi cādūsın mu dey, könlüm alurğa āfeti   G92 - 2

Kendisine benzetilen: Nergis beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Göz).

A.İ   Ol **perî** hūsn-i, cihān hūsn-i ara şehdür meger
Közlerim aq ü qaralık ikki hır-gehdür meger   G34 - 1

Kendisine benzetilen: Perî beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (sevgilisi).

Aİ   Ol **şeh-i** cābuk-sevār alsa Őuqābın ilkige
Őışş ilin sūdretme eylep hasta cismin sūdretür   G28 - 6

Kendisine benzetilen: şeh-i cābuk-sevār beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Sevgilis)

²⁰ Özden Ersin 2000, Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Edebi Sanatlar çalışma tez, Tarakya Üniversitesi, S. 14.

- Aİ Bes ki **nergis** bu çemende cilve-yi hun-kâr eyledi
Yoğ çemen nergisleri, bel nergis-i bîmârleri G30 - 7
Kendisine benzetilen: Nergis beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Göz)
- Aİ Serv ile şemşâd türlüük daŖv kılsa, sen kelip
Kıl hirâm eylep hicil, **serv ü revân**ım kaydasın G78 - 7
Kendisine benzetilen: Serv ü revân beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Sevgilisinin boyu)
- Aİ Nâziş itme ey köñül Ŗişkıde ol gül-rüyniñ
Her tarafda yüz seniñdik **bülbül-i şeydâsı** bar G29 - 6
Kendisine benzetilen: Bülbül-i şeydâ beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Deli aşık)
- Aİ Gerçi kopdur bu çemende cilve-yi **hür-i perî**
Bulsa dâŖim külbem içre bir perî-ruhsâr bes G38 - 5
Kendisine benzetilen: Hür-i perî beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Sevgilis)
- Aİ Gülşen-i vaşlıñ temennâsıda sayrar **cân kuşu**
ŖÖmür bâkı körgeniden mañvı dîdâr olsa bes G92 - 2
Kendisine benzetilen: Cân kuşu beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Kalp)
- Aİ ŖUzâr-i şevkı olğaç cilve-ger bu halvet içre vah!
Koyar **şemŖ-i cihân** her tun dâğ-ı pervâne andan kob G12 - 8
Kendisine benzetilen: ŞemŖ-i cihân beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Güneş)
- Aİ Ol **perî** hûsn-i, cihân hûsni ara şehdür meger
Közlerim aq ü qaralık ikki hır-gehdür meger G34 - 1

Kendisine benzetilen: Perî beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Sevgilis)

Aİ Bar mu kılğan künini tîre qara tudan hem
Sünbülün hicri meni bahtı qaradan gayri G90 - 3

Kendisine benzetilen: Sünbül beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Uzun boylu sevgilis)

Aİ Tapıp Öişkim kemâlî andağ ki rûh Vâmiğ ü Ferhâd
Kelep **pervâne** yanlıg uyrulur şemÖ-i mezârını G93 - 3

Kendisine benzetilen: Pervâne beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Aşık)

Aİ Hasta könlümge nuzûl itseñ hirâm eylep ne tañ
Neñ imes **hürşid**ge tüşmek eger veyrânedür G25 - 4

Kendisine benzetilen: Hürşid beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Sevgilis)

Aİ Hesel irdiki âdemge **perî** vaşlı imes mümkün
Velî buldı maña yüz ança müşkil âşinâ bulmaq G51 - 2

Kendisine benzetilen: Perî beyitte zikr edilmiş.
Benzeyen: (Sevgilis)

Kİ Dâğlıg könlüm talaşkan kaş ile közlerge baq
Pulluq üy üzre bu külgen leşker-i yağmânı kör G31 - 3

Bu beyitte kullanılan istare ise kapalı istaredir. Benzeyen zikr edilmiştir, ancak güçlü öge, yani kendisine benzetilen zikr edilmemiştir. Şair bu beyitte (pulluk üy)'den maksadı ise hasta bedeni veya zayıf bedeninden ibarettir, ki sevgilisinin edalarını yağmacı orduya benzetmektedir.

Kİ Çeşm-i giryânım vücudumı kılur andağ heyâl
Halqe-yi gird-âbğa tüşken perq-gehdür meger G34 - 4
Benzeyen: Halqe-yi gird-âb beyitte zikr edilmiş.
Kendisine Benzetilen: (sevgilisinin aşkına bağlı olmak)

1.2.7. Telmih

Şair şiirin içinde dünya çapında ünlü destanlarını simalarını veya ünlü olayların yazmasını telmih sanatı denilir. Hoca Cahan Arşi kendi divanına Leyli ile Mecnun ve Ferhad ile Şirin'nin aşk destanların, İskender ve Nevşirvan gibi kahramanlık destanların ve Paygamberlerden Hazreti İsa, Hazreti Musa ve Hazreti Süleyman destanlarının simalarını kendi şiirine yazmaktadır.

At ayağıda qalur Ferhād u Mecnūn hūb-laşıb
Ŗİşq meydānıda qılsañ niççe tür ketāzlıq G50 - 6

Hüsrev ü Ferhād u Mecnūn baş kütermes Rūz-i Haşr
Bu cihānda çünki Ŗİşkim²¹ şaŖmı elvānın körüb G10 - 3

Şirin lebinin yādıda bir leyl ü şeniñ
Qan yutğan imes men kebi Mecnūn ile Ferhād G20 - 3

Zarb-i Ŗİşkim kim qatıq könlige andağ buldı naqş
ZaŖf-i Ferhād ile Mecnūn qaş üze peydā imes G41- 4

Külümsüp açtı cemāln bir kün ol māh özgeçe
Dermen öz hālimga bu dem, şükür Leylā özgeçe G87 - 1

Nāz qılıp rumūz ile qıldı könlüni pür cunūn
Barmıdı yā ki bilmedim Leyli bilen qarābeti G93 - 7

Cān sucūd eyler körüban āfitāb-i Ŗārezin
Cilve-ger rūhsārasıda nūr-i Leylāh'dur meger G34 - 3

Harimi kim ne mihr olğay anın yā hem-demi Ŗİsā
Yoq irmiş cilve-yi cānandan özge hiç cān anda. G2 - 8

²¹ Ŗİşkim kelimesi Uygur lahçesine uyak olarak yazılmıştır.

Sipāh-i Őiřk žulum itse, Őaceb hâlimni bir sormas
Muhabbet kişverige gerçi ol Nevşirvân'ımdur G26 - 4

Őanı İskender ü đarâ, Őanı Cemşid, Efridün,
Neşib etmey olarğa tahtıda içmekke cām-i cem G64 - 2

Ehl-i Öâlem gerçi İskender'ni Öâlem-gir der
ŐĀlem-i Öişk içre men güyâ Süleymân-i zamân G70 - 7

Mihr āyın řerŐiñ envārını Őılmay ārizu
Mihr avcın mesken itken Öİsâ ü Meryem imes G43 - 4

Őuyayř kim mihr imes nâz avcıda ol nevö-i kim tınmas
Demĳ Öİsâ bile āhım Őurücü ger tutaş olsun G76 - 5

Sordı Yosuf dirdiden efseri rahmân tapıp
Öİsâ cân-baş oldu lütfün feyziden Öirfân tapıp M7 - 5

1.2.8. Mülemma Edebi Sanatı

Bir şiirin mısraların veya bir mısranın bir bölümün değişik dillerle yazmaya mülemme sanatı denir. Mülemme sanatı her dilin şiir sanatına kullanmaktır, bu dillerin içinde Arapça olmak üzere Fransızca, İngilizce, Farsça ve Türkçe'dir. Hoca Cahan da kendi şiirlerine Arapça ve Farsça dillerinden terimler ve cümlelerden faydalanmıştır. Hatta kendi gazelerinin ilk mısrasını Arapça'ya yazmıştır.

ŐAtleóat min cebhetis-sāķi tecelliyü'l hüdâ
Mürşid-i ehli haķiķat vech eyler iķtidâr G1 - 1

Ey! Herim kim, saña çüz sen aña mahrem imes
Lĳ-maóa-llah, keldi şâhid bes ki bu mubhem imes G43 - 1

Der-gehiñ feyziden olmuş barçağa ĳurb-i kemâl
Kurratü'l-iyeniñi źikrin ĳılmağan âdem imes G43 - 2

Rahmet'en Lil-ÖālemİN sırrı saña mühtes için
Gerçi server kop senindik, server-i Öālem imes. G43 - 10

Kündüz müdür kece, ol hürşid-i tĀbān bulmasa
Ķāmetim ĥemdür, eger serv-i ĥirāman bulmasa. G32 - 4

Ger ferişān men, ferişānraĶ bulay kim, ÖArşİ'niñ
Ķısmatı Ķılmıř zi-bes mey birle keyfü'l-müttefeĶ G53 - 7

1.2.9. Leff ü Neşr Edebi Sanatı

“Genellikle bir beyit içinde, birinci dizede birkaç şeyi anlattıktan sonra, ikinci dizede bunlarla ilgili benzerlik ve karşıtlıkları belirtmeye leff ü neşr denir²². Bu sanat düzyazıda da görülebilir.

Teşbih ve istiare ile yakından ilgili olan bu sanat, ilk dizede söylenenlerin ikinci dizede düzenli ya da düzensiz açıklanışına göre ikiye ayrılır.

1.2.9.1. Mürettep Leff ü neşr

İlk sırada söylenen kelime ya da hükümlerle bunların karşılığı olan unsurların aynı sırada verilmiş olduğu leff ü neşrlerdir.

1.2.9.2. Gayr-i mürettep Leff ü neşr

Buna müşevve leff ü neşr de denir. İlk sırada söylenen kelime ya da hükümlerle bunların karşılığı olan unsurların belli bir düzen içinde olmadığı leff ü neřrlidir²³.

MLN Ey! közleri nergis, ĥatı reyĥān, Ķadı řemřād
Bülbül kebi Öiřķinde işim nāle ü peryād G20 - 1

MLN Kaş hilālİ, Öİdi kirpik, nāveki dil-düz irür
Ķaddı Öar Öar, laÖlİ şekker, közleri řahlā yigit G14 - 2

GMLN Yüz mü bu yā mihr-i tĀbān, yā Yed-i Beyzā mudur

²² Dr. Mustafa Altun 2003, Edebi Sanatlar, Sakarya Üniversitesi, Eğitim fakültesi, S.6

²³ Erdoğan Alkan, 2005, Şiir Sanatı, İnkilap yayın Evi, s. 85

Yâ köñüller közgüsi yâ bir gül-i hemrâ mudur. G32 – 1

MLN Fahm itermen bulmağum olgunça hicrânıdan halâs
Hicride şâm ü sahar yüz âh u efgândan halâs. G48 – 1

MLN Köz ü kaçış, yüz ü zülf-i, la'ûlıdan ol bes bulup
Aldı menden, cilveler eylep, bu bes hüsni havâs G40 - 7

1.2.10. Kafiye

Dîvânda kullanılan kafiye harflerine göre manzûmelerin sayısı şu şekildedir:

Harf	Gazel	Müstez âd	Müsem en	Muhamm es	Tercibe nt	Mesne vî	Rubâ i	Topla m
Elif	17		3	1		6		27
Be	2		2				1	5
Te	1		1			3	8	13
Se								0
Cim								0
Ha						1		1
Hı								0
Dal	3			1	5	4		13
Zel								0
Re	11		11	1	3	9	2	37
Ze						1		1
Sin	1				1			2
Şın	2		1			3		6
Sad								0
Dad								0
Tı								0
Zı								0
Ayın								0
Gayın	1				1	1		3
Fe								0

Kaf	2					1		3
Kef	3					3		6
Lam	1				1	4		6
Mim	14		3			9	9	36
Nun	16		4	3		10		33
Vav	3							3
He	13					5	4	22
Ye	13		1	1	1	10	7	33
Toplam	101		26	7	9	74	36	250

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ĞAZELLER

G1

ÔAtleóat min cebhetis-sāķi tecelliyü'l hūdā²⁴
Mürşid-i ehli ĥaķiķat vech eyler iķtidār

Ohşamas²⁵ kaÔsġa²⁶ şems ü keyfge feyz-i Mesih
Lā-mekān seyr olġusı bu neşóedin tatġan gedā

Ğam ġübārı²⁷ mey ĥümārıdan köñül közġüside
Sāķiyā bir cürÔa²⁸ tut andaġ ki yoķtur ġam-zeda²⁹

Bāde zūrıdandur³⁰ el içre besı otluġ³¹ fiġān
Yoķsa mey ger arġanün ķandan çıkar türlüķ sedā

Ķatre ķatre yerġe tókkeķ cürÔasın mey-ĥ'ārlar
Bulsa yüz cān her birini birge eyler yüz fedā

Sāķiyā mey teşnesi menden bulak kimdür bu dem
Mey tamāmın mende sıpķar, menden itġil ibtidā³²

Zer kıızı keyfiyeti sendekleden mestürdur³³
Bilmey esrārın ne çok nefni³⁴ ķılġuñ zāĥidā

Cām ü mey ismin, cüdā Zıkr eylemek mergüb³⁵ imes
Zıkrını eyler ķişı bir ĥarf ile ķılġay edā

Maĥv u mutlaķ bulsa andaġ bāde zorıdan erip
Ķayda ķalsun bu köñül cāmıda naķş-i māóidā³⁶.

²⁴ 'Atle'at min cebhetis-sāķi tecelliyü'l hūdā, (Saķinin pişānesinden hidāyet nürı çaķındı) gazelin ilk beytinin birinci misrası Arapķa dilinedir, bu beyit Hedis veya Arap şaire ait olmayıp, şairin kendi dilinden söylenen şiidir. Anlamı ise saķinin alanından hidayet ışıġı yansınır, demektir

²⁵ Ohşamas, ohşa fiilinden alınmış bir kelimedir. Bu kelime Özbekçe, Kırgızca ve Uygurca lehçelerinde benzemek anlamına gelmektedir. *Necip, Emir Necipoviķ, 2008, Yeni Uygur Türkçesi Sözlüġü, Türk Dili Kurumu Yayınları, S: 317*

²⁶ Ka's, Arapķa bir kelimedir, anlamı ise; ayak, kol ve parmak kemikleridir. Farsķa Dehuda Sözlüġü, www.vajehyab.com.

²⁷ Ğubār Farsķa'dır bir kelimedir, anlamı ise; toz demektir. Amid, Hasan, 1963, Farsķa Amid sözlüġü, Ğ harf kelimeleri, s: 732

²⁸ Cur'a Arapķa kökenli bir kelimedir, anlamı ise; içecekleri içmek için kullanılan kadeh, bardak. Farsķa şiiirlerde bu kadeh yerine kulanılır. Farsķa Dehuda Sözlüġü, www.vajehyab.com.

²⁹ Ğam-zede Arapķa kökenli bir kelimedir, anlamı ise kayġılı, keder demektir.

³⁰ Zārūrī Arapķa kökenli bir kelimedir, anlamı ise çok önemli demektir.

³¹ Od Türkçe bir kelimedir, anlamı ise; ateş demektir.

³² İbtida Arapķa kelimedir, alınmı ise İlk once, Evvel, Başlangıç, En önce, demektir.

³³ Mestür Arapķa bir kelimedir, anlamı ise; örtülmüş, setredilmiş. Gizlenmiş demektir.

³⁴ Nefi Farsķa bir kelimedir, anlamı ise reddetmek, yok eden, olumsuz yapan demektir.

³⁵ Mergüb Arapķa dilinden raġbet edilen, Beġenilmiş, Çok kıymet verilen

³⁶ Mā' adā Arapķa kökenli bir kelimedir, anlamı ise başkası, diġeri demektir.

ÓArşiyā, mey iç demā-dem kılmagıl teóhır kim
İşrebü yā eyühe'l-itşān³⁷ kıılır her-dem nedā [s.2]

G2

Zihı tapıp nişān anda, imes mahrem nişān anda,
Sıgıp andaki sıgımas nokta-yi ħerf-i beyān anda.

Atap atını Óısyān ehli köñli arsasıda kim
Yazuqlar şafların sındırğalı³⁸ şāhīb-kııran anda.

Bu rañ³⁹ ħalvet ki ne tañ belki Óādet bu durur bulğaç
Ki tālib mizbān⁴⁰, metlūb bulğay mihmān⁴¹ anda.

Ĥuzūr-i ğayrıdın gerçi ħarım-i kıuds irür fārığ
Ki tofrağ özgeden tapmağğa buldı pās-bān⁴² anda.

Bu rañ barmağlıķu kelmeğlik añlap teşleban⁴³ barmağ
Tecelli⁴⁴ cilve kııldı barıban ħūrşid-i sān anda.

Vücūdı mecmeÓü'l-bahreyn rahmetden tapıp terkııb
Be-cüz lütf ü şefāóat isteseñ, yoķ her kıayan anda.

Nebı⁴⁵ yā ħūd melek farz eyledim gerçi mekān tapmıř
Zamān-i ol mekān taptı, be-cüz⁴⁶ ol, her zamān anda.

Ĥarımı kim ne mihr olğay anıñ yā hem-demi Óısa
Yoķ ırmiş cilve-yi cānāndan özge ħiç cān anda.

ÓAcāyıb tühfe⁴⁷ bu mihmānğa, çünkim şeh çekip ħořraq
Yoķ ırmiş cüz metāÓi faqr, baħr-i armuğān⁴⁸ anda.

Mekān ger lā-mekān irdi beşi fazl-ı şerāfetden [s.3]
Yaķın⁴⁹ ol nevó-i kim (Kıavseyñ'den)⁵⁰ taptı mekān anda

³⁷ Ey teşneler, içinler! Bu hadis Mühtesirül Ehkami Tusi kitabinden Ebü Seyit'ten rivayet edilmiştir, anlamı ise; ey içki susayanları, içinler demektir.

³⁸ Sındırmak Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise kırmaktır.

³⁹ Ren Farsça kökenli bir kelimedir, anlamı ise tarz, yöntem, renk demektir.

⁴⁰ Mizban Farsça bir kelimedir, anlamı ise; ev sahibi. misafir kabul eden kimse demektir.

⁴¹ Mihmān, Farsça bir kelimedir, anlamı ise misafir demektir.

⁴² Pas-bān Farsça kökenli iki sözden oluşmuş bir kelimedir ki anlamı da bekçi, kuruyucudur

⁴³ Teşleban, Teşlemek fiilinden alınmış Türkçe bir kelimedir. Anlını ise atmak, fırlatmaktır

⁴⁴ Tecelli, Tecella Arapça kelime olup anlamı da görünme, bilinme, Allah'ın (C.C.) lütfuna uğrama, Kaderdir.

⁴⁵ Nebı Arapça kökenli söz olup anlamı da Tanrı'nın buyruklarını insanlara ileterek onları aydınlatan, onları iyi ve doğru davranmaya yönelten kimse, yalvaç, peygamberdir.

⁴⁶ Be-cüz Farsça dilinden bir bağlaç ve bir kelimededen oluşmuş mürekkep kelimedir, anlamı da Bundan başkası, diğerdır. Be bağlaç ve cüz de bir bütünün parçası anlamıda gelir.

⁴⁷ Tühfe Arapça sözünden gelen bir kelimedir, anlamı hediye, armağandır.

⁴⁸ Armuğān Arapça sözünden gelen bir kelimedir, anlamı ise hediye, armağandır.

Heyālî andadur gerçi özi daóvât olmuş kim
Ne tañ⁵¹ irdi eger bulsa özi hem her kaçan anda.

Yazuqlarğa ki Óafv işikin açurmaq óiddi óāsıdan
Lüvā-yi⁵² merhemet başqa çekib şāh-i cihān anda.

Bu hālvet bezmide mehcūr bulmağlıq teriğide
Nebî bulğay heman anda, velî bulğay heman anda.

Nefus-i kıdsiler⁵³, avcığa⁵⁴ yoğ bir zerre güncāyış⁵⁵
ÓAceb oldur ki, bu sûret bile buldı Óayān anda.

İlāhā, barça cürmin⁵⁶ Óafv iterde ol şefî⁵⁷ olğaç
Ferāmūş⁵⁸ olmasun ÓArşi kuluñ hem nāgehān anda. [s.4]

G3

Cunūn tārācıdan⁵⁹ mende ne cān, ne hānümān⁶⁰ peydā,
Nişān-i sormağıl çünkim imes nām u nişān peydā.

köñül yādıda hürsenddür⁶¹, heyālî birle cān hoştur
Ne hācet bulmasa ol meh kaçımında her zamān peydā.

Ĥumā ger üstehānım⁶² körese kirpik tārı⁶³ dep başmas
Kaçan Óālemdede mundağ irdi cismi nā-tevān⁶⁴ peydā.

Revācı Ĥüsni üçün çihremni kāhî⁶⁵ eylemiş ez-bes
Bulur gül Ĥüsni žāhir bulsa ger reñgi hazān⁶⁶ peydā.

⁴⁹ Yağın Arapça kökenli sözdür anlamı da kesin, sağlam, doğru bilgi

⁵⁰ (Fekāne kabi kavsey av adanā) iki yaçağ miqtarı yā ki onuñ mu mu yağınağ yağınağı (Muğammed Peyğamberi'nüñ mirācğa çıkan vağıtıda tañrığa kaçanalık yağınağışanlığını gösterdü. (Kıur'ān-ı Kerim, 53 sura, 9 āyet.

Kavseyñ anlamı Payğamber Efendimizi Mirac gecesindeki göğe yolculuk yağıtğı, O gece Payğamber efendimizi Allah ile görüşme mesafesindeki o perdiyi veya o aralığı Kavseyñ denilir. Toplu yazıcılar esri, 1998, Tefsiri Mevzu-yi Kur'ān Kerim, S, 285.

⁵¹ Tañmak Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise şaşırmağtır.

⁵² Lüva Arapça kökenli kelimedir, anlamı da bayrak, alemdir

⁵³ Nefus-i kıdsiler Arapça bir terimdir, anlamıda temiz, pāk, kutsaldır

⁵⁴ Avcığa Arapça kökenli bir kelimedir, anlamı da en yüce mertebe. en büyük yer, yeröte, gök . günötedir.

⁵⁵ Güncāyış Farsça kökenli kelimedir, anlamı da kapasitedir

⁵⁶ Cürm Arapça kökenli kelimedir anlamıda kabahat, suç, kusur, hata, isyan, günahıtır

⁵⁷ Şefîc Arapça kökenli bir sözdür anlamı da şifā verici, iyileştiricidir

⁵⁸ Feāmūş Farsça kökenli bir kelimedir ki anlamı da unutmak, hatırdan çıkarma

⁵⁹ Tārāc Farsça aslı bir kelimedir ki anlamı da Yağma, talan, çapuldur.

⁶⁰ Ĥānıman Farsça kökenli kelime olup anlamı da ev bark, aile ocağıdır.

⁶¹ Ĥürsend Farsça kökenli bir kelimedir anlamı da mutlu olma, kısmatine razı olan, tokgözlüdü.

⁶² Üteğān Farsça kökenli bir kelimedir, anlamı ise kemiktir

⁶³ Tār Farsça kökenli kelimedir, anlamı da ip demektir

⁶⁴ Nā-tevān Farsça kökenli kelime olup bir ek ve sözden oluşmuş, nā olusuz eki ve tevān de güç kuvvet demektir, anlamı da Güçsüz, kuvvetsizdir.

⁶⁵ Kāh Farsça kelimedir anlamı da saman demektir. Burada Çihrenmni Kāhi eylemiş cümlesi mecazı anlamı vardır, yani onun hicri yüzümü saman gibi sarı yağıt anlamına gelir.

Meni körginçe nefrîñ⁶⁷ kılmanız, ehli Óalem kim
Cihân yahşılığı maÓölüm imes ger yoğ yaman peydâ.

Cihân mekriğe hürsend olayın âhiste başđıl kim
Bu dehr⁶⁸ içre bulupdur fitne âhir zamân peydâ.

Felek üstide mihr ü yer üze mahveşle mahv olmuş
Semenden sekretip ol şüh bulsa nâgehân peydâ.

Sucüd-i dergehinden⁶⁹ baş kutarma, ÓArşî, veh! kim
Cihânda bulmadı mundağ ki şâh-i hurda-dân⁷⁰ peydâ [s.5]

G4

Kündüz müdür kece, ol hürşid-i tâbân⁷¹ bulmasa
Kâmetim⁷² hemdür⁷³, eger serv-i hirâman bulmasa.

Óâhidâ firdevs⁷⁴ ara cevruñ temâşâsın⁷⁵ niteyi
Külbem içre ger heyâl-i hüsni cânân bulmasa.

Bes, neden dersin bu yañlıđ⁷⁶ süz-i⁷⁷ efgânım körüp
Bu köñül ger âteş-i Óişşide giryân bulmasa.

Bülbül-i şürîde⁷⁸ kaydan kasb iter irdi nevâ
Ger bu şürîş⁷⁹ ile köñlüm üyi⁸⁰ veyrân bulmasa.

Durr-ı yektâ tapmas irdi kim sedef içre vücüd
közlerim ebrî⁸¹ eger mihrînden giryân bulmasa.

⁶⁶ Hızân Farsça kökenli bir kelimedir ki anlamı da Sonbahar demektir

⁶⁷ Nefrîñ Farsça kökenli bir kelimedir ki anlamı da lânet, beddua, sövüp saymaktır.

⁶⁸ Dehr Arapça kökenli bir kelimedir, anlamı da dünya veya bazen uzun zaman demektir.

⁶⁹ Dehir-geh, bir kelimededen ve bir ekten oluşan Farsça kökenli kelimedir, Dehir anlamı kapı ve geh de yeri işâretleyen ektir. Anlamı da Tekke veya tarikatların ibadet ettiği yer, veyâ dergâhtır.

⁷⁰ Hürda-dân iki kelimededen oluşan Farsça kökenli mürekkep bir kelimedir, Hürda, ufak ve küçük şeyleri der ve dâñ da dâñâ kelimesini kısaltma suretidir ki anlamı da bilen, bilgin olan kişi denir. Birlikte anlamı akıllı ve bilgin kişiyi denilir.

⁷¹ Tâbân Farsçe asıllı kelimedir anlamı da Parlayan ve parlaklı olanı denir.

⁷² Kâmet Arapça kökenli bir kalimedir, anlamı da boy, endam demektir.

⁷³ Hâm Farsça asıllı bir kelimedir, manası da eğilmiş ve bükülmüş demektir.

⁷⁴ Firdevs Farsça asıllı bir kelimedir, anlamı da Cennet veya cennete yakın yerleri denir.

⁷⁵ Temâşâ Farsça kökenli bir kelimedir ki anlamı da seyretmek, bakmaktır.

⁷⁶ Yañlıđ Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise, buna benze veya bunu gibisi demektir.

⁷⁷ Süz Farsça asıllı bir kelimedir ki anlamı da çok acıtan, yanma, yakma anlamında gelir.

⁷⁸ Şürîde Farsça kökenli bir kelimedir, anlamı ise karışık, aşık, perişan ve tutkundur.

⁷⁹ Şürîş Farsça kökenli bir sözdür, anlamı ise kargaşa, veyranlıktır.

⁸⁰ Üy Türkçe bir kelimedir ki Özbekçe, Kırgızça ve Uygurcaya lehçelerinde kullanır Türkiye Türkçesi'ne evi demektir.

⁸¹ Ebrî Farsça asıllı bir sözdür ki anlamı da buluttur.

Barça teşviş-i⁸² zamāna çoğaz bilkim ôâşiyān
Kılmas irdi ger bu könlüm üyi veyrān bulmasa.

Ger yerağ taşlarsa ol hem, hūb irür, der hiç kim
Bilmes irdi lezzet-i vaşlıñını hicrān bulmasa.

ÔArşî, yārîñ nağdı îmānını tārāc eyledi
Nige bes ol şūh-i zālîm Nā-müslümān bulmasa [s.6]

G5

Hoşā, hūsnūñ žuhūrı meşid ü mey-hānede peydā
Bulupdur Ôişkiñde hēyrān u bî-hūd Mümin ü tersā⁸³.

Bulup hūsñünge zār u Ôişkiñde ārāmsız her dem
Yürürler şemÔ-veş her bir saçñ başıda yüz ğavgā.

Eger ol gül güzer kılsa çemen şarı, bulur güller
Biri mest ü biri bî-hūd, biri vāle, biri şeydā.

Konup söz şāhığa bülbüldik itsem nāle şevküñde,
Bulur feyz-i figānımdan serā-ser bergler güyā.

Töşüp mezmūn-i reñgin kim bu gül köñlige salğaç berķ⁸⁴
Gülistān-i sühen içre bulur bir nevÔ gül-i yektā.

Ne çok ey Ôâşîk-i şeydā, dimessen vasfında gül-rūh,
Kim ol Ôaksı töşer, güller gülistān içredür raónā.

Dime, bî-haber, ÔArşî'ni kem-güy⁸⁵ kem istiÔdād⁸⁶
Sadef bir şatrege şānıÔ bulup taptı durnı yektā. [s.7]

G6

Çıkıp ketti tunı ķāşıdın ķuyāşım iztirāb eyleb
Anıñdik dey ki, cān çıkmış bu cismimden şitāb eyleb.

Vişāl-ı cāmıdan bir niççe gün serşār⁸⁷ idim yā reb
Bugün kitti meni fūrkat humārıda harab eyleb.

⁸² Teşviş Farsça kökenli bir kelimedir anlamı ise üzüntü, perişanlık ve karma karışıktır.

⁸³ Tersā Farsça kökenli bir sözdür, anlamı ise Hıristiyandır.

⁸⁴ Berķ Arapça asıllı kelimedir, anlamı ise şimşek ve parıltıdır.

⁸⁵ Kem-güy iki sözden oluşan Farsça kökenli mürekkep bir kelimedir. Kem ise az ve güy ise söyleyen demektir, ikisi birlikte az konuşan kişi anlamında gelir.

⁸⁶ İsti' dād Arapça asıllı kelimedir ki anlamı da yetenekli demektir.

⁸⁷ Serşār Farsça asıllı kelimedir, Türkçe'de dolu ve sınırı aşan anlamına gelmektedir.

Lebiñ yādıda tökken an yaşımdur kim şehid-i Őiř
Temennā eylegüm (yā leytenī küntü türāb⁸⁸) eyleb.

Ayağın rahşını ferhünde üzre közlerim sürtüp
Ĥayāt-i tāze tapmıř nūşiden sāmī⁸⁹ gülāb eyleb

Felekde mihr, gülşen içre güller yaфраğın nā-geh
Tezelzül⁹⁰ içre saldı Őārzini piç ü tāb⁹¹ eyleb

Fırā-ı reñg-i rūhsārı lebiñde tunlap ü künlep
Seriřkim⁹² yığlarım her atresin durr-i hūřāb eyleb

Diyār-i Ĥüsniden Őāzm eylese külbem sarı nāgeh
Yolına közlerim serdābeler⁹³ ılğum pür āb eyleb

Yüzün mihride köñlüm zerre yañlıg iztirāb eyler
Saıñ yādıda tunlar tolğanur men piç ü tāb eyleb

Keşkim tüşte görse ol perīni, cilve-ger yürmes
Nige ÖArşı kebi tā rüz-i mahşer terk-i Ĥāb⁹⁴ eyleb [s.8]

G7

MuĤabbet-nāme yazdım anlıg eşkimden medād eyleb
Aña köz merdümin⁹⁵ bel⁹⁶ müzemmer⁹⁷ ittim iŐtiād eyleb

Selāmet yetgeç o lütf eylebab řirīn peyāmıñnı
Ne buldı ger yeberseñ⁹⁸ bu Ĥazın öñlümni řād eyleb

řabā yetkürse bu otluğ peyāmıñ derd ile köñlüm
Ne tañ feryād ılsa arğanün birle bāyād⁹⁹ eyleb

⁸⁸ (Ey keşki men toprak bulup ketgen bulsam çü) ur'an-ı Kerim) sura Nebed, āyet. 40 . (*Yā leytenī küntü türāb*), Nebed suresinden 40 ayete şöyle buyurur (keşke toprak olsaydım.) Bu ifādeyi dünya hayatında iman etmeyen insanların, ahireti gördükleri zaman bu ifādeyi kullanacakları şöylenir. <http://www.islamquest.net/fa/archive/question/fa47713>.

⁸⁹ Sām Farsça kökenli bir sözdür, anlamı da hastalık, şişmedir.

⁹⁰ Tezelzül zizileden alınmış Arapça kökenli bir kelimedir. Anlamı sarılma, sallanma, ırganmadır.

⁹¹ Piç ü tāb Farsça kökenli iki kelimedir, piçin anlamı Iztırab, acı çekme demektir ve tābın anlamı da sıkıntı huzursuzluk demektir.

⁹² Serişkim Farsça kökenli bir kelimedir ki anlamı da gözyaşı damlasıdır.

⁹³ Serdābe Farsça kökenli bir kelimedir, anlamı da yaz mevsiminde sıcak hava nedeni ile yeralıtı evleri yapılırdı, o evleri serdābe denilirdi.

⁹⁴ Ĥāb Farsça asıllı bir kelimedir uyku anlamına gelmektedir.

⁹⁵ Köz merdümi sözünün köz kelimesi Türkçe ve merdümi ise Farsça bir kelimelerdir. Bu mürkkep kelimenin anlamı ise gözbebegi demektir.

⁹⁶ Bel, belkini kısaltma suretidir.

⁹⁷ Bulabilmedim

⁹⁸ yebermek Türkçe bir kelimedir, bu kelimenin Özbekçe, Kıgızca ve Uygurca lehçelerine kullanmaktadırlar, bu kelimeni anlamı Türkiye Türkçesine göndermek anlamını vermektedir.

Ferākîñ tunları vaşlîñ heyālî ger müyesserdür
Perî ger mümkün irmişdür ne eyley ittihād eyleb

Bu barım birle pāk Őiŝkiñde ger mümkün imes sığmaq
Ki barı sebke-yi¹⁰⁰ irdim her ne barımnı bî-bād eyleb

Köyüñde men kebi āvāre bulğan zaŐflig itler
Sorarsan mu gehi hālın bu eyitğan itni yād eyleb

Kaşından¹⁰¹ kemterin¹⁰² kul kelse ÖArşi muhterem tutmuş
Gehi Cemşid, gehi Husrev, gehi şah-i Kubāt eyleb [s.9]

G8

Özi öz hüsniye ol meh meyl iter közgi körüp
Suda güyā telpenür¹⁰³ kuş aksını oturu körüp

Hile-ger Zāhidni körgeç Öişk ili bulmuş bu rañ
Kaşd-i cān andağ ki bürküt¹⁰⁴ eylegey tülkü körüb

Her niçe zahımım ara bulğansarı Őuryān söñek
Tanğalür¹⁰⁵ Őālem ili cismimde bu külkü körüb

Dūd¹⁰⁶ saldım kirkik ile kelmekin ister zî-bes
Cemö olup kelmiş perî her sarıdan hoş-bü körüb

Niççe ŝam-i gamda ölsem, bulmayın feryād-res¹⁰⁷
ŝād olup ilkin¹⁰⁸ kākār¹⁰⁹ bi'l-lāh ki ol meh-rū körüb

⁹⁹ Bayād- Bayāt muğāminuñ ismi bulup, bu yerde kāpiye (kafiya) ihtiyācı belen (Bayād) ilingan

¹⁰⁰ Sabka Özbekçe Uygurca lehçelerine kullanılan bir Türkçe sözdür, anlamı feda etmek, bir yola harc etmektir.

¹⁰¹ Kaşında Özbek ve Uygur lehçelerine ait kelimedir. Anlamı ise karşı demektir

¹⁰² Kemterin Farsça kökenli bir kelimedir, anlamı ise en az demektir.

¹⁰³ Telpenmek, Uygurca ve Özbekçe lehçelerine kullanılan kelimedir, Türkiye Türkçesine huzursuzluk ve karārsızlık anlamına gelmektedir.

¹⁰⁴ Bürküt, Uygur ve Özbekçe lehçelerine kullanılan bir Türkçe kelimedir. Bu kelime Türkiye Türkçesine kartal anlamına gelir.

¹⁰⁵ Tanğalür Uygurca ve Özbekçe lehçelerine kullanılan bir Türkçe kelimedir. Bu kelime Türkiye Türkçesine ŝaşırmak anlamını vermektedir.

¹⁰⁶ Dūd Farsça kökenli bir kelimedir, Türkçe'de duman anlamını vermektedir.

¹⁰⁷ Feryād-res Farsça kökenli bir mürekkep kelimedir, feryād feryād demek ve res ise resid kelimesini kısaltma şeklidir. Bu mürekkep kelimenin anlamı Feryād edenin imdādına koşan ve feryadı duymaktır.

¹⁰⁸ İlkin Uygurca ve Özbekçe lehçelerine kullanılan bir Türkçe kelimedir, el anlamını vermektedir.

¹⁰⁹ Kākār, Uygurca ve Özbekçe lehçelerine kullanılan bir Türkçe kelimedir, anlamı da sallanmaktır.

Dehr bir yan, şüh bir yan žulum iter gerdün dađı
körmedim mundağ cefā ehlini men Óasru körüp

Vehimden örtendi canım cānlar üzre dağ kim
Koyğanıdan niççe yüzde hāl imes bilgü körüb

Köz şarağı tuşse ger ol közge artar şühluğ
Gayriniñ çünkim sevādın putraşur¹¹⁰ āhū¹¹¹ körüb

Şevķ-i Óāriz tüşken ol gül-gün meñiz¹¹² yād eylemiş
ÓArşı ay rūhsārıdın gül-berg üze yađdu körüb [s.10]

G9

Toğmış irdi ilgeri maşrığ sarıdan āfetāb
Bü'l-Óaceb pattıñ¹¹³ sen ol sarı, meni eylep kebāb

Tolğanıp¹¹⁴ tüşken saçıñ yādıda furkat tunları
Yād kılsam tulğanıp bilgil beşi men piç ü tāb

Cān-fezā¹¹⁵ laÓlıñ bile şırın sözüñ, savuğ közün
Kılğusından niççe kündür közlerim buldı pür āb¹¹⁶

Devlet-i vaşlıñ bile bir niççe köñlüm irdi hoş
Fūrķat içre haste eyleb nige kıldıñ itcināb

Dime lek¹¹⁷ ebruleriñ tāķını¹¹⁸ yād itken zamān
Aķar andağ kim yaşım üstide gerdün hubāb

Ey, ne bulğay keliban közümge quysañ ķaredik
Sızdı közüm ķarası ketken yoluñ sarı ķarab

Lebleriñ keyfiyetin her dem tesevvür eylesem
İçerim hūn-ābe hasret gahı hem gül-gün şarāb

¹¹⁰ Patraşu, Uygurca ve Özbekçe lehçelerine kullanılan Türkçe bir kelimedir. Anlamı sabırsızlık ve heyecan olmaktır

¹¹¹ Āhū Farsça kökenli bir kelimedir. Anlamı ise jeylandır.

¹¹² Meñiz Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise göz ile yanak arasındaki yeri der.

¹¹³ Patmak, batmak anlamındadır.

¹¹⁴ Tolğanmak, Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise dağınık, perişan durumu demektir.

¹¹⁵ Cān-fezā Farsça kökenli bir kelimedir, anlamı can azaltıcıdır.

¹¹⁶ Pür-āb Farsça kökenli bir mürekkep kelimedir. Pür ise dolu ve āb de su anlamına gelir. Bu mürekkep kelimenin asıl anlamı dolu su demektir. Burada dolu göz yaşı mecazi anlamını vermektedir.

¹¹⁷ Lek, lakinin kısaltma şeklidir.

¹¹⁸ Tāķ Arapça kökenli bir kelimedir. Anlamı kemer, kaş kemeri ve bina kemeridir. Burada ebrunun tāķı kaşın kemeri ve kaşın üst bölgesini demektir.

Nā-tevān cānımğa, cānā ülfetiñ dermān idi
Maña emdi fūrkatıñdan ne tavān aldı ne tāb

Yetgeç o bu nāme bergil sūnbūlüñden niççe tār
ılsa hoş köñlini ÓArı yıqlaban gāhı pūr āb[s.11]

G10

Seyli eşim lāle-gūndur laÓl-i ruhānın körüb
Hātırım āşuftedür zūlf-i periānın körüb

Yer üze peydā imes Hızr, Felek üzre Mesih
Buldılar pinhān ikev¹¹⁹ laÓl-i draānın körüb

Hüsrev ü Ferhād u Mecnūn baş kütermes Rūz-i Haar
Bu cihānda çūnki Óıım aÓnı elvānın körüb

Teveman mihride fahm it her saharki subınuñ
köñüle kim çāki ile, çāk-i giribānın körüb

Bağ-ı kesretde nihān-i vahdeti kördi köñül
Cilve nehl-istānıda nehl-i¹²⁰ hīrāmānın körüb

Sūz-i dilden peykeri anusunıñ¹²¹ koyganların
Fahm itermen bu köñülde sūzı hicrānın körüb

aşları yāsı oınıñ tikkenini bildi el
Hasta olğan cānda ħer yan zam-i peykānın körüb

Sebz-teh gül-gūn körünür her neārem tūtisi
Hızr hattı birle laÓl-i ekker efānın körüb

Bı-nevā ÓArı tiler rūh-i nevāóiden fütüh
Murğ-zār-ı nazm ara murğ-ı hoş ilhānın körüb [s.12]

G11

Anuñ gül-zār-ı ħüsnini ħazāndan asrağıl yā Reb
Nihāl-i addan Óās-i zamāndan asrağıl yā Reb

¹¹⁹ İkev Türkçe kökenli bir kelimedir. Anlamı ise ikisi de demektir.

¹²⁰ Neil Arapça kökenli bir kelimedir, anlamı ise hurma ağacı demektir.

¹²¹ Efsanelere göre gagalarına çok delikler olan bir tür kuştur, çok garip sesi var ve bin sene yaşı olacaktır, ömrün son zamanlarına çok odun toplayarak sonra üzerine oturup kanatlarıyla odunu yakarak kendini de yakıyor.

Meni ücretmeğil ol zâhid-i terrâr¹²² zehrigē
Köñül ehlin belâ-yi nâ-gehândan asrağıl, yâ Reb

Çaçar bülbül gülistan içre ger çeksem figânlar hem
Çemen hûsnini ol sûz-i figândan asrağıl, yâ Reb

Çuturğan¹²³ it kebi bed-mest olup her yan çıkar irsem
Cihân yahşılarını men yamandan asrağıl, yâ Reb

Tenim çün nâ-tevân lâle, yüzüm hem-reng-i ney olmuş
Bu rañ imdi Óitâb-ı miribândan asrağıl yâ Reb

Óitâb-i şühda kördüm beşü lütf ü muhabbetler
Ne dey imdi ki lütf-i mihribândan asrağıl yâ Reb

Bu Óişkim gayretiden ikki Óâlemni ki eyitmesmen
Nažarını imdi ol ikki cihândan asrağıl, yâ Reb

Çayan kim meyl iter cānān muhabbet ehli riž eylep
köñül içre nihānrağ anı cāndan asrağıl yâ Reb

Ulusniñ gâret-i imāniğa ger çıksa ol kāfir
Ferāmüş olmasın ÓArşî kim, andan asrağıl yâ Reb [s.13]

G12

Kelür mü cān ilige geh deban cānāne andan kob
Yasap men hücreler kop-kop, uluğ kāşane andan kob

Müyesser bulsa ger vaşlı ğanımet bilmekü kutmağ
Ketürmekdür surāhî niççe ü peymāne andan kob

Bu dem ger çoyso cām-ı mey alıp ilkige ol sākî
Cevāhirlere başıdan saçmağ ü dur-dāne andan kob

Çılur her kim çün ösrük nergisin yādı, ne hācet mey?
İrür ħum-ĥāneler her yan bu dem mey-ĥāne andan kob

Ger ol mihr-i nuzül itmekni her yerge heyāl itse
Müheyyā sāğeri gül-fām mey-ĥāne andan kob

ÓUzār-i şevki olğaç cilve-ger bu ħalvet içre vah!
Koyar şemÓ-i cihân her tun dāğ-i pervāne andan kob

¹²² Terâr Arapça kökenli bir kelimedir, anlamı ise hırsız, sahtekar demektir.

¹²³ Kuturğan Türkçe kökenli kelimedir, anlamı ise aklını yetiren ve kendiden geçen derler.

Meger teşrif itse, ÓArşiyā, sāl perdesinden kim
Közün maÓvālar eylep mesned-i şāhāne andan kob [s.14]

G13

Ezdi könlüm cilve-ger körgeç bu rañ Óāķil yigit
Berķdik cevlan ķılurda her taraf māyil yigit

Sorgılay ķatlım füsünü köz bilen mesrūr men
Kim füşeymān olmağay, yā reb kim ol ķātil yigit

Pertev-i hūsnuñ ķamer mu? lezzet-i laÓl-i şeker
Buluban şirīn şamer her sözinden hāsıl yigit

Ne üçün ehl-i cihān Óişķide kāmil olmasun
Kim irilmey ders-i Óişķ eylergedür ķābil yigit

Körgüzüp Óārizde hālī kün çağı yeldā kebi
Rüzigār iletürni bizge eyledi müşkil yigit

Eylemişmen añlamay ķādirliğim vaşfın heves
Kim ķaçan eyler ķārını bezmige dāhil yigit

Mümkün irmes, ÓArşiyā, hoşga gelmek tā ebed
Mestdür körgeç bu yañlıg mest-i lā-ye-Óāķil yigit [s.15]

G14

kördi kim Óālemde mundağ şūh-i bī-pervā yigit
Hulķ-ı hoş, āyine dil-keş, heyÓatı zıbā yigit.

Kaş hilālī, Óıdi kirpik, nāveki dil-düz irür
Ķaddı Óar Óar¹²⁴, laÓlı şekker, közleri şahlā yigit

İstesem gerçi perī-rūlar tamāmin dehr ara
Barçası hur-mihr, bu bir gevher-i vālā yigit

Nige vaşlıñ fırķatıdan meni ķılguñ tıre-rüz
Kim şıÓār eylep özünge münçe istiğnā yigit

Mest men bir baķmağıdan kim, cihānga kelmegey
Közleri cāmi bile mundağ ķadeh-peymā yigit

---

¹²⁴ Bir tür uzun ağaçlardandır

Mümkin irmes mehcebinlerge bu rañ hûsn ü cemâl
Bu cihetden özi öz hûsnigedür şeydâ yigit

Mümkin irmes dehr ara bu şekil ile bir kâfiri
Bu kebi heyóat ara hem yoqturur haşâ yigit

Yârudı şemÓ-i tecelli yâ meger kim yağdı nûr
Tîre külbemni tuna kün eyledi meÓvâ¹²⁵ yigit

Niççe bı-pervâ isen ger hûsn-i istignâsıdan
Kılğay irdin gâh-gâh-i ÓArşî'ge¹²⁶ pervâ yigit [s.16]

G15

Âh kim! ketti bu aqşam meni zâr itken yigit
Şeş-per mujgân bile cânım figâr itken yigit

Açıban güldik yüzün, eylep köñül şahın çemen
Bir nigâh-i tiğün anda hâr-hâr itken yigit

Dimedim şeydâ bulay özlükden ol cādūsına
Asrasam her çend köñülni, ihtiyâr itken yigit

Eyler irdim bir özüm daÓvâ-yi Óâşikliş saña
ÓĀķibet yüz münçe menden şerm-sâr itken yigit

Bir keçe külbem yarıp, bu şemÓ-i vaşlı mâh-veş
Belki yüzün, yüz tecelli âşikâr itken yigit

Men vefâ ü mihr âyınini hu kılğan sarı
Sen cefâ ü cevır resmini şiÓâr itken yigit

Āteş-i laÓlñ ile üstide hâlñ dağıdan
Âh kim! Bu hasta köñlüm lâle-zâr itken yigit

Alıban menden kararım, sebr ü hüşım bı-dirig
Belki yüz mendikni her dem bı-ķarâr itken yigit

ÓArşiyâ, gerçi nevâóı hem esır bulmuş iken
Bulmağay mundağ anı dıvâne-vâr itken yigit [s.17]

¹²⁵ Me^c vâ Arapça kökenli kelimedir, anlamı ise, sığınacak yer demektir.

¹²⁶ Aslı nüshada Arşiyâ diyip yazılıp kalgan, O

G16

Ey! Köñül, davrân gamıdan söz dime hün-âbe yut
Andan eyle günçedik köñülge kuvvet-i lâ-yemût

Yâdı vaşlıdan eyitip mahzûn köñül sermâyesin
laÖlîñ ârmânın kılay mercân kebi cânımğa kıt

Niççe özlük riştesige kılganın vâbestelik
Al açığ meylık kıadeh sıpķar demî özni unut

Köz yumulmaktan yüzün körset cemâlîñ, ey habîb
Aķ sakalım ķar körünüp kıurutur kıılmaķğa hût

Çahâr fasıl deyr içide fârîğ irmes gûşsedem
Çek muğenni çâr-gâhîñ, kel bu köñlümni avut¹²⁷

Dehr esbâbın netersin kör hevâdis oķların
Kigeniñdür ger savut, parrân öter, köñlüm sâvut

Kâr u bârı dehr ara yoķdur tefâvut ey hırad
Ĝam yime kop, Ĝam Ĝubârıdan özüñ mesrûr tut

Dil-rübâlar kıasdm eylep bulmağıl mağrûr kim
Şâhid-i devrân saña, ger kösetür bād-i burût

Çün nazarga tîrelik yoķ carh mihrin kördi kim
Köyî gardın sürme eylep, ÖArşî, közüñni yarut [s.18]

G17

Köz fedâsı kılgalı köñlüm kıılır, cân birle bahs
Din kıılır târâc olurğa belki imân birle bahs

Zülfî öltürmekke yüz tirközgeli kıılmış cedel
Çün kıılır yeldâ tunı hürşîd-i tâbân birle bahs

Âb-i heyvân nige bulsa cilve-yi Hızır-ı Mesih
Kıılmağay haddın aşib ol laÖl-i handân birle bahs

Söz dimek resvâlîğim ana eyleban, ey şehr kim
ÖAkıl ilige hub imesdür kıılsa heyrân birle bahs

¹²⁷ Avutmak Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise teselli etmektir.

Büy-i leb ol dahr ara her yan saçılır ger neşim
Kıydan itgey tunda ol zülf-i periyşân birle bahs

La'Öl-i yoğ kim yād-ı merdüm tırgüzür olgan köñül
ÖĀr iter andan ki kıılmağ āb-heyvān birle bahs

Žülüm çağı ger bir ay ger dise, ÖArşı çek nevā
Kim Öacel müeccebidür her kim ki sultān birle bahs [s.19]

G18

İrür derdem nihāyetsiz ki men cānımdan ayrılğaç
Ne tenhā cānım irdi, belki imānımdan ayrılğaç

Körün hicir kararattı rüzgārım yoğ karalıktan
Kıalıp žülmetde sedik māh-i tābānımdan ayrılğaç

Yüzün üzre Öarağlar yādı közümni pür-āb eylep
Devā tapmay, kıalıp derd içre dermānımdan ayrılğaç

Biliñ ārmānıda mende ne çok kim kıalmadı dermān
Ki sendik şüh tabÖı, şüh cevlānımdan ayrılğaç

Maña mümkün imes bu kün bulardan hem Öasru
Seniñdik nüş-i cān, hürşid-i ruşşānımdan ayrılğaç

Firākıım zorıdan gāhi barım berbād eyler men
Key sendik şühen fehm, sühen-dānımdan ayrılğaç

Ki andan sevt-i dil-keş bu meniñ tānımğa yetkürgil
Nevā türlüğ çekey, şemÖ-i şebistānımdan ayrılğaç

.....
.....¹²⁸ [s.20]

G19

Köñül müjgān Hadañ-giñ közleriñde nāgehān körgeç
Hirāsān yeldik olmuş kāfir ilkide sinān körgeç

Su içken köz yaşımdan fehm itip sormañ köñül çākin
Cefā şemşirini reñgin sitem tiğide kıan körgeç

¹²⁸ Bu yerde ikki mısra çuşup kıalğan bulışı mümkün

Tikilmiş közleri könlümde tāŌet nağdın itsem cemŌ
Sitiz andağ ki gāret-gerler eyler hānümān körgeç

Köz-i müjgān çin¹²⁹ cān kaşdığa tır eyler kim
Sinān nūkin şarağçılar¹³⁰ itkiler kārīvān körgeç

Digeyler kim mesās olmağ için ay kökden itmişdür
Ayağın nağşidan ferhunda yer üzre nişān körgeç

Yüzün şevşini zūlf içre, saŌādet ehli cürm eyler
Tecelli yer yüzini kır kün ü tunda aŌyān körgeç

Münevver yer yüze tem-tem Ōareğlerge misāl itmek
Niçe ruşende ahtarlarğa ay birle şirān körgeç

Közüm ak u karası alışıp tükken yaşım fahm it,
Bulutlar yamğuridan dime kim muhlık kıyan körgeç

Vefāsızdur cihān bihbūdı, ŌArşı, bulmağıl hürsend
Niçe kām ehleden artuğ özünni kāmerān körgeç [s.21]

G20

Ey! közleri nergis, hatı reyhān, şadı şemşād
Bülbül kebi Ōişşinde işim nāle ü peryād

Cān mülkini saŌi ile ne hācet aña buzmağ
Bir niç-i nigāh bile kim eyledi berbād

Şirīn lebinin yādıda bir leyl ü şeniñ
Şan yutğan imes men kebi Mecnūn ile Ferhād

Könlüm şuşı kop hasta dü müjgān oğından kim
Şaydığa anıñ irdi meger közleri cellād

Oğup tun u kün zemez kılğum sebeğ-i Ōişş
Çün kim yeni hārfi maña örgetmedi ustād

Ger tüşse seniñ bendelikin tevki boyunğa
Bulğumdu bu hāletde iki kevnden āzād

¹²⁹ Çin Türkçe kökenli kelimedir, anlamı ise gerçeten, derinden demektir.

¹³⁰ Karakçılar Türkçe asllı kelimedir, anlamı ise çöl hırsızları demektir.

Kim ol perîsiz Kılğusdur dîve tasavvur
ÓArşî ki anın bulsa çü hem-h'âbe perî-zâd [s.22]

G21

Heyâlî şūÓla-yi reñgin kıyaşım kıble-gâhimdür
Demi fikr-i hilâl-i nâzanînim secde-gâhimdür

Mey ü mey-hâneniñ dâóim revâcı menden olğandan
Riyâ ü zúhd ile feryâd eylep dâd-h'âhimdür

Yüzi mey-gün imes kıanlığ yaşım tesîridür belkim
Kıara kıâkül imes başımda pütken düd-i âhimdür

Diseñ kim: yoğ haddiñ vasfımda söz sormağ, Óalıñ tutmāk
Cevâbım oldurur kim *ezkürüm*¹³¹ Hağğ güvâhimdür.

Kıaçan vâbeste olğum rişte-yi Óişkinge özlükden
Maña lekin eşir olmağ çü tağdır-i İlâhimdür

Ne hâdd mehcür ÓArşî'ge Vişâliñ iddiÓâ kıılmağ
Sulūk içre veli *ahebbetü in-nî Óarîj*¹³² penâhimdür [s.23]

G22

Yâ reb, maña yüz vafâ nidendür
Köñlümge besî belâ nidendür

Óişkiñ heveside ger yürürmen
Dîdem özeside câ nidendür

Bir meh-veş-i pür cefâ kıolıdandur
Her dem maña yüz belâ nidendür

Sen rahm nigâh-i birle bağmay
Menden saña bu vefâ nidendür

Ey Óişğ köyiğe tuşma her-giz
Cân u cigeriñ yara nidendür

Ger Óâşîğ olupsa neñden geç
Bu köy içide hayâ nidendür

¹³¹ Meni yâd itiñler, Sure Bağara, 152- ayetiñ baş kısmı O.

¹³² Seni tunuşka (tanışka) muhebbet bağladım (Aptur)O. bu beyitte söylenen Arapça ibaresi şiarin kendisi aittir.

Gül-çihre-yi çihresini körmey
Bülbül kebi bu nevā nidendür

Öİşve oşını canımğa atmay
Bulmağ aña mübtelā nidendür

ÖUşşâğ arasında şâh ÖArşî
Sultān u gedā-nemā nidendür [s.24]

G23

Seni cānā heme könlüm alurğa dil-rübā derler
Meni dāōim ki zülfüñ riştesige mübtelā derler.

Seni taht-ı melāhat üstüde bir şâh-i meh-rüyān
Meni köyüñde hār u zār bulğan bir gedā derler

Eger ol şühlar kim kelse her yandan hirām eyler
İrür bu leşker-i kāfir ve yā cemÖ-i belā derler

İtiñ devride bulmağnı hemişe fahır iter ÖUşşâklar
Öİşikiñ tıre gerdin közimizge tütüyā derler

Bu Öömür içre niçe meh-rüyler Öişkide cān çeksem
Ne Öāşık mihribān kıldursa bizge āşinā derler

Yüz ü zülfüñni körgeç müşkdür yā sünbül-i sarā
Yüzün tābin körüp (Veş-şemsi)¹³³ birle (Vež-zuhā)¹³⁴ derler

Meni el dāōim Ferhād birle tevÖimān körgeç
Felek bi-dādıdan nākām ketken bi-nevā derler

Cunūn sehrāsıda ÖArşî'ni el hūñin kefen körgeç
Şehid-i Öişğ sen mü yā bu deşt-i Kerbelā derler [s.25]

G24

Cihānda bir meniñdik yana zār u bi-nevā yoğtur
Muhabbet tārığa dāōim Öaśr u mübtelā yoğtur

Netañ ger Öişve birle eylesen könlüm barın gāret
Ne çok kim sen kebi bu Öālem içre dil-rübā yoğtur

¹³³ (Kıyaş bile şasem)O. Vaş-şams Kuran-i Kerim'in 91 Sure 1 ayetidir, şair bu ayetin ilk sözünü getirme sebebi ise sevgilisinin yüz aydınlığını güneşe benzeterek yemin eder.

¹³⁴ (Çāh-gāh vaktı bile şasem)O. Ved-duha Kuran-ı Kerim'in 93 suresi 11 ayetidir. Anlamı ise kuşluk vaktına yemin etmektir. Şair bu ayetin baş sözünü getirme sebebi ise sevgisinin saç güzelliğini kuşluk vaktına benzetmektedir.

ÓEbes gerçi yürürmen āh! urup Óiřkinde şan yığlap
Zi-bes maĥbūblar iře seniñdik bi-vefā yođtur

Bilemen bu tulūÓ-yi tāliÓımdür řaysı kevkebden
Cihān iře maña her-giz refiķ ü āřinā yoğtur

MetāÓ-i ĥüsnüñe her sarı sāóil kopdurur lekin
Köyüñde men kebi āvāre bulđan bir gedā yoğtur

Meni bes kim şehid itgeç, irür şanım bile gül-gün
Veh ger ne ol senem tırnağıda reñg-i ĥinā yoğtur

Mijeñ nāvekleri her şaysıdur köñlümge bir āfet
Canım koydurgeli berķ-i nigāhiñdik belā yoğtur

Köñül ehlini her-giz salmađıl fūrķat ara, yā Reb
Şehid-i Óiřkiđe ol nevÓ deşt-i Kerbelā yoğtur

Nige yādıda ÓArři rüzgāriñ bulmasun tıre
Zi-bes kim dehr ara andaķ köz ü şaşı şara yoğtur [s.26]

G25

Ey senmeler serveri, cānım saña divānedür
Kim çirāğ-ı ĥüsnüñe köñlüm şuşı pervānedür

Bu köñül üyige zıĥ oldı řafā u sıdķıdan
Kim nuzül itseñ ne bulđay dil-küşā ķāřānedür

Dey çü köyüñde tapıp Óiřkim kemāl ol nevÓ-i kim
Alđaman vaķt-i sucūdar KaÓbe ü Put-hānedür

Hasta köñlümge nuzül itseñ hirām eylep ne tañ
Neñ imes ĥürşidđe tüşmek eger veyrānedür

Bu teleb vādışide her kimge bir maķsūd bil
Zāhidā, sālūsğa Cennet, maña cānānedür

Tañ imes ger mest yürseñ dehr ara çün kim nesib
Bar riyyā ehliçe mescid ü maña mey-hānedür

Şevket-i ĥüsnüñ bile řaÓn-i cunūnumğa baķıp
Defter-i Perhād-i Şirīn pāre-yi efsānedür

Teşne leb cāmi muhâbbetden nuğa ser-şār imes
Çün Óazel sākısdan her dem maña peymānedür

Hasta ÓArşî nāmesin ol gülge bergil, ey sabā
Buy-i mihri kelgey ol her çend kim peykānedür [s.27]

G26

Nigārā, hāk-i pāyiñge nişār ez hānumānımdur
Demî tiğ-i helālîñge fedā yüz kıtîle cānımdur

Ne çok nūş-i mey-i laÓlıñmı eyley ārizū ez-bes
Ĥayāt-i taze kıanımgā iziñ öpgen zamānımdur

Közüm gevherleri hālîñge bir-biriden nişār olmış
Nihāl-i kıaddıña her dem fedā, rûh-i revānımdur

Sipāh-i Óişķ zülüm itse, Óaceb hālîmni bir sormas
Muhâbbet kışveriğe gerçi ol Nevşirvān'ımdur

Hazer eyler toķuz eflāk āhım berkıden ezbes
Cihānı koydurup kül eylegen otlüg fiğānımdur

Vişālîñdan ne çok mehcūr olay bir lahza-yi lekin
Meni senden cüda kılğan kıazā-yi āsimānımdur

Fırākıñ eyledi andağ zelîl ü nā-tevān güyā
Yüzüm hem-reñgi ney, nāl cismim nā-tevānımdur

Ĥezin köñlümni ezbes nāvek-i Óişķiñ nişān itgeç
Közüm yāşını gül-gün eylegen zahm-i nihānımdur

Leb-i laÓlı, tunı laÓlı serā-pā laÓl ger kelsem
Dimeñ bir gül-i kıubā, belkim kıazā-yi āsimānımdur

Köz ü kıaşıñgā cān ü dil barın isār kılmışlar
Lebiñ yādıda gevher-bār çeşm-i hün-feşānımdur

Hadañ-giñ taÓnası, ÓArşiyā, köksüñ nişān itgil
Demî peykānı ezbes kim Ĥayāt-i cāvidānımdur [s.28]

G27

Oynaşıp turğan köz üzre ikki kıaşıñ yaraşur
Yaraşıp belkim ikev öltürgeli cān talāşur

Ġamze kâfir közleriñni naqd târâcı için
Sebkat eylerge ikevlen bir-birini maraşur

Ġamde sarulğan tenim gerdin körüp şaşmas közin
Tuğ körüp andağ keyikler kim teñirkep¹³⁵ karășur

Mekir-i âyin, dâm-piše Óanberin kâküleriñ
Hâtırım tartmaq için her tarafka tarașur

ÓAnberin haliñ fedâsı kılğalı Óușșâklar
Cân fulürin ilkiye alıp demâ-dem sanașur

Oynașıp turğan ikki köz ...¹³⁶ cādū-yi mest
Yâ iki âhū beçe ikki kazanda kaynașur

Ay o gün dermen kıran kılmıș meger kim bu mehel
Oynağan çağ kıovalaşban bir-birini marășur

Bü'l-Óaceb yâr alıda mahrem bulup niççe reķib
Âh! Ne eyley kelmegil dep meni dâóim kıovlaşur

ÓArșı mehzūniñ cāni körgen zamān sigrep çıkar
Segretip gāhi semenden sūhlar kim oynașur [s.29]

G28

Ol put-ı çabuksüvâr olğaç semenden segretür
Titregüç başığa sancıp Óālem ehlin titretür

Óișk ili köñlin barın gāret kılurğa, kıalpaķın
Gāh-i tozu gāh-i egri kıuyuba, geh irgetür

Kametim hem eyleban cānımnı segretmek için
Gāh-i kıaşın tebtetip, geh közlerini oynatur

KaÓbe ü Huld-i Berin'ni külbe-yi ehzān dimiș
Kimse ger șemÓ-i cemāliñni kıuyașka¹³⁷ oňșatur

Ahlar! kim Óāriziñ mihride çeksem zerredik
Ay! O kün belkim toķuz Çerh-i Berin'ni titretür

¹³⁵ Tenirkip Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise şarşırap kalmaktır.

¹³⁶ Bu yerdeki söz anık imes. O

¹³⁷ Kuyaş Türkçe asıllı bir kelimedir, anlamı ise güneş demektir.

Ol şeh-i cābuk-sevār alsa Óuķābın ilkiĝe
Óİşķ ilin sūdretme eylep hasta cismin sūdretür

Neylesün ÓArşı ki kılmay dem be dem tekrār Óişķ
Óİşķ pır-i menÓ itip özĝini muni öĝretür [s.30]

G29

Meh-veşim ruhāriden hūrşıdi pertevverāsı bar
Hızır hattı üstide laÓl-i Mesih enfāsı bar

ÓĀriz üzre hāl-i hattı sünbülü tüşken üçün
Leşker-i küffārınñ İslām ile ĝavĝası bar

Pertev-i hüsni tecelli yā Yed-i Beyzā irür
KaÓbe-yi köyini ĝör kim lā-mekān imāsı bar

Niççe ĝam heyli araĝa salsa, mehzün olmaĝıl
Kim ĝam-i mahbübünñ yüz Cennetü'l-maÓvāsı bar

Kaşları ferruħ hilāl, tişleri durr-i ĝevher
Lāle yañlıĝ lebleriniñ laÓl-i nā-peydāsı bar

Niççe ölsem kim meķāmıdan senem lütf eylemes
Bārgāh-i nāz şāhi içre istiĝnāsı bar

Nāziş itme ey köñül Óişķide ol ĝül-rüyniñ
Her tarafda yüz seniñdik bülbül-i şeydāsı bar

Fahır itermen vasfı ol āyınye rühdan her sarı
Vasf iterge ĝerçi yüz miñ tütü-yi ĝüyāsı bar

Dime Óişķim Óanıdan, ĝerçi Óabasdur ger diseñ
ÓArşı'niñ aĝyār söziden ne çok pervāsı bar [s.31]

G30

Vah! Ne hoştur fasl-i ĝül her sarı kop ĝül-zāreler
ĝül arasında yine oltursa ĝül-rühsārlar

ĝül ara eylep nesimin kılsa her yan zavķ-i ĝül
Bulsa ol çağ vasl-ı yār u, bulmasa aĝyārlar

Yok idi maÓlüm ĝül rengi, kızardı ol zamān
Otlı köñlüm urdı tā kim āh-ı āteş-pāreler

Gül çağı gül-gün kadehlik, gül Óaraķın sevt ile
Bî-hüd olmay neyleyin tutsa Şeker güftârlar

Savurġan gül bergini bilmen hazân yıldıdurur
Yâ meger yetmiş nesim-i âh-ı dil-efġâreler

Gülşen içre reşk-i gül sâķi ķolından gülmeyin
Sıpkarıp can naķdını ķılsa ķiŐi âsâreler

Bes ki nergis bu çemende cilve-yi hun-kâr eyledi
Yoķ emen nergisleri, bel negis-i bîmârleri

Gülşen ü gülberg ü sâķi, sâye-yi berg-i kedü
Bil ġanımet ger irür etrâfıda kinâreler

Güyâ yer üzre güller körsetür fasl-ı rebiÓ
Őâfhada ÓArŐı açlıdurmuş gül-i eŐÓârler [s.32]

G31

Körmeġör seni demiŐler, kel, gül-i raÓnâni kör
Nâzġıban cevlanıġa kirgen bu iki raÓnâni kör

Cân müsevvür bulġanın körmek tilersen ey refiķ
Cilve-yi kaş-ı köz ile ol ķâmet-i zıbâni kör

Dâġlıġ könlüm talaşkan kaş ile közlerge baķ
Pulluķ üy üzre bu külgen leşker-i yaġmâni kör

Közi niçe ķatlıñ ister, bulmaġıl nâ-ümîd kim
Durci lebiden tırguzürġa hasta sup imâni kör

ĶuŐ balası¹³⁸ âŐiyân üzre yılan körgeç kebi
Hâtır-i Şeydâ ü zülf-i tâbıdan ġavġâni kör

Nergis altun câmiden mey içmek isteseñ ârizü
Gül nażar vaķtıda, közden bu ķadeh peymâni kör

Mihr otu bî-tâb kıġan ķimseni ķatlıñ talab
Muzterip kop zerre yañlıġ ÓArŐı-yi Őeydâni kör [s.33]

¹³⁸ Balası Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ocuġu demektir

G32

Yüz mü bu yâ mihr-i tâbân, yâ Yed-i Beyzâ¹³⁹ mudur
Yâ köntüller közgüsü yâ bir gül-i hemrâ mudur

Şehperi CerbraÛil yâ nevres nihâl-i bâğ-i Ôişk
Cilve-ger yâ rûh şekli, yâ kıaddı reftâ mudur

Rişte-yi hicrân mu bu yâ sülbül-i bâğ-i behişt
Âh düdiden nişân yâ zülf-i Ôanber sâ mudur

Köz iki hün-riz kâfir yâ iki âhû berre
Yâ iki cân noqtası yâ nergis-i şehlâ mudur

Sehn-i gülşen yâ tecelli yâ meger Ôayn-i cemâl
MeşÛel-i Huld-i Berin yâ mihr-i rûh-efzâ mudur

Medd-i Bismillâh mu yâ ser-hat-ı âyât-ı hüsni
Yâ cefâ cimi yazılmış yâ hat-ı zîbâ mudur

Noqt-yi mevhûm irür yâ mîm-i fehm yâ Ôayn-i Ôişk
Yâ ağız yâ gunça yâ yoqluğ sarı imâm mudur

Köydür mü reşk-i Cennet yâ melâôikke mutûf
Yâ köntüller halveti yâ Mescid-i Aşsâ mudur

Bülbül-i bâğı sayâdet manbaÛ-i feyz-i gâfûr
Câmdan câm izdegen yâ ÔArşı-yi güyâ mudur [s.34]

G33

Yüzde burnuñ hükmüde âyât-iven şekşü'l-ķamar¹⁴⁰
Lebde hattıñ safhası gül-gün âyât-i zumer¹⁴¹

Ĝab Ĝab ol semîn zaķen devride andağ kim irür
Hâle öz cürmiden ol devrige kılgandık kemer

Ser be ser sūrÛatiden ol Ôâriz üze tem tem Ôaraķ
Nev-nihâl üstide kıdret yılıdan şirîn semer

¹³⁹ Yed-i Beyza, Hazret-i Musa'nın ikinci mucizesi olan şifaat ve parlaklı elidir. Eli ile her türlü hastalıkların iyileşmesine sebep olurdu.

¹⁴⁰ (Ay yerildi). (Kur'an-I Kerim) sure: 54, birinci âyetinüñ âhırkı sözi, O. ven şekşül ķamar Kurân-I Kerim'in Kamer suresinin birinci ayetidir, anlamı ise ay yarıldı demektir.

¹⁴¹ Zumer Kuran-i Kerim'in 53 suresidir. O

Güy olup köyiñde başım yattı çevgāniñda kop
Óİd-i insāķ eylesē kel aylanıp anı kemer

Hün-i dilden tūşe eylep, ÓArşı, kııl kıatÓ-i teriķ
Óİşķ etvārında yoķtur mundan artuğraķ meger [s.35]

G34

Ol perı hūsn-i, cihān hūsnı ara şehdür meger
Közlerim aķ ü kıaralıķ ikki hır-gehdür meger

Çeşm-i giryānım celā taptı Óizz-i pertev saçıp
İtiniñ her niççesi yüz neççeyi mehdür meger

Cān sucūd eyler körüban āfitāb-i Óārezin
Cilve-ger rühsārasıda nūr-i Leylāh'dur meger

Yoķtur ferzend-i Ādem'de bu rañ hūsn ü cemāl
Derme bu şekl-i şemāyıldan fıriştedür meger

Çeşm-i giryānım vücūdumrı kıılır andağ heyāl
Halķe-yi gird-ābğa tüşken perķ-gehdür meger

Güşe-yi burķa-yi küterse yüziden, der bu köñül
Cilve-ger şemÓ-i tecelli peykeri gehdür meger

ÓArşı'niñ başı ferehdür Óarşdan ütküsidür
Ger diseñ, bu zār u miskiñ hāk-i der-gehdür meger [s.36]

G35

Ol senem āşüfte bulğaç bu köñül hürrem imes
Bı-vefālıķ kıılğaç ol cānım mineñ bı-ğam imes

Ser be sehrā uruğu mu cāndan dāğ-i keçkümdürür
Bu cihān içre maña cānān eger hemdem imes

İkki giryān közlerim köyüñde yığlap oturur
KaÓbe'de ehl-i cihān körgeñ çah-i Zemzem imes

Hüşe-zār-i dehr ara bir hūsn kündem kün körüp
Puşt-i pāy-i¹⁴² urmasa Firdevs'ni, Ādem imes

¹⁴² Puşt-i pay urmak aslında ayağın arkası vurmak demektir, şiirde bu kelime yüz çevirmek mecazi anlamını ifade etmektedir.

an yutup Őam ü seher lal-i lebiñ armānıda
Bir zamān kirpiklerim Őāhıda mercān kem imes

ālem ara kāmetin çün serv-i bulmay cilve-ger
Bostānlar bostān, ālem maña ālem imes

ArŐı'yi mehcūrdan ötti ne çok taŐırlar
VaŐlña ey Őāh-i hūbān bir zamān maħrem imes [s.37]

G36

Deriğ, ol könlüm içre pāre kılđan yaralığ bilmes
Ukup cānım ara barça ğamın efkāreliđ bilmes

Körün bir dil-beride türfe hālet türfe kem bulmas
Bulur hūŐ ehliden gerçi, veli hūŐyārlıđ bilmes

Niçe kündür ki bir Őūh-i sitem-ger ıŐki zorıdan
Keipmen hürmetiden gerçi hürmet-dārlıđ bilmes

Berip könlüm, anı dil-ber deban sehv itken irmişmen
Ğalat, dil-ber dimeklik, ğayr-i dil-āzārlıđ bilmes

Tegāfūldan mu yā dānālıđıdan mu bilelmen kim
Alıp uyđunu menden laħza-yi bıđārlıđ bilmes

Bulup her kimsege yār müne dil-āzār bulđay mu
Meni bızār ömrümden kılaban, zāralıđ bilmes

Közüm eyler temāŐāsıda niçe rāslıđ pişe
Közün fehm eylesem cüz Şıve-yi mekkārlıđ bilmes

Egerçi ol irür hürşid-i hoş dil, bı-ħaber-veş hem
İrür bu türfe ArŐı ğayr-i dil efkārlıđ bilmes [s.38]

G38

Cān maña irmes kerek, dehr içre cānım bulsa bes
Miħr-i könlüm maħv itken miribānım bulsa bes

Gerçi kopdur dil-rübāler vaŐlın itmen ārizū
Dehr ara dil-cūyluđ itken dilsitānım bulsa bes

Miħr eger pür nürdur arħ avcıda, salman nazar
Külbem içre cilve-yi māh-i cihānım bulsa bes

Hür vaşlı birle uçmağ kuşların lefzin dimey
Gāhi- gāhi şive-yi şirîn zebānım bulsa bes

Yette iklim üzre kop şehler maña manzür imes
Kişver-i hüsn-i melāhet üzre cānım bulsa bes

Netküñ ey cān gerçi ister but-i ārāmıñ seniñ
Rām olğan kopdan oğ ārām-i cānım bulsa bes

Bilmegen qadrim yigitlik çağı, imdi kim bilür
ÓArşî taşlap özgeni bu qadır-dānım bulsa bes [s.39]

G38

Gülñi neyley gülşen içre bulsa gül-rūhsār bes
Şive-yi hüsn-i melāhet cilve-yi dıdār bes

Zülfige ne hadd maña küfür itseban salmağ nażar
Tār-i zülf-i yādı birle eylesem dıdār bes

Devlet istep istemen, devlet kuşınıñ sāyesin
Tigse¹⁴³ bir kün köyi sarı sāye-yi dıvār bes

Ol cefā ü cevri āyınını ger eyler fuzūn
Sen vefā ü mihr resmin qılmağıl zinhār bes

Gerçi kopdur bu çemende cilve-yi hür-i perî
Bulsa dāóim külbem içre bir perî-ruhsār bes

Köz ü köñlüm hoşlığın hāl ü lebiden istemen
Hicride köñlümge dağ ü dıde-yi hün-bār bes

Koydurup cān ü köñlüm hem qanın içmeklik üçün
LaÓl-i āteş-bār ile ol nergis-i hun-hār bes

Küfür zülfiden yanarğa tüvbe qaşdın eyleseñ
Kim bu yañlığ tövbelerden qılma istiğfār bes

Sayrasañ köyide bı-hadd qılmağıl andan serîh
ÓArşî, Óarziñ kuş til ile eyleseñ izhār bes [s.40]

¹⁴³ Tigmek Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise dökünmektir.

G39

Ey bu çağlğ kâmetiñ nehlige reftâr olsa bes
Pür şeker la'Øl-i lebiñge münçe güftâr olsa bes

Ger diseñ kim, bağ meniñdikke, közüñ yıg özgeden
Kımet-i hûsnüñge mendik hem harîdâr olsa bes

Yüz bozuğluğ tüsse köñlümge yüzüñ âşubıdan
İsteban her-giz pütünlük kıança efkâr olsa bes

Münçe hem bulmuş gurûr-i hûsn şeydâ türfe kim
Dimegeysen her sarıdan yüz giriftâr olsa bes

Gülşen-i va'slîñ temennâsıda sayrar cân kıuşı
ØÖmür bâkı körgeniden mahvı didâr olsa bes

Nige bes kıldıñ cefâ resmin vefâ âyın olup
Men kıaçan didim: kıoy imdi Münçe âzâr olsa bes

Kimlik istep ØArşı kılgay yârlık seden tamaØ
Zâr köñlümge heyâl-i ülfetiñ yâr olsa bes [s.41]

G40

Köz ü la'Øl-i berkı sırrın bilmek itseñ iltimâs
Ørtemelikdür cihân ehlin ilâ hâze'l-kıyâs¹⁴⁴

HilØat-i zerbaft körgeç iñinde, köñlumga hûsn
Buldı andağ kim zer ü yâkıutga hârâ libâs

Zülfî sevdâsı aşır hâddan, köñlümge keçe kim
Közge tañ oldı sahar ötkinçe tundan niççe pâs

Øâşıķ-i şürîdeden kıorķup kıaçar ehl-i varaØ
Şır körgeç yok Øaceb ger tülkige bulsa hirâs

Kılmamış köñlümde kıırkılmay maØâşı sabrıdan
Hicride bulğan nigün kıaddım añadur hükmi-dâs

Hânıķa şeyhi umâcın içme kim yok imdi sūd
Sâķı imdi câm-i mey iç, bul hem ol dem hâķķ-şinâs

¹⁴⁴ Bu kıyasa esas almak veya bu kıyas büyüce.

Köz ü қаşı, yüz ü zülf-i, la'Ölıdan ol bes bulup
Aldı menden, cilveler eylep, bu bes hüsni havās

Hāniқа tevfini kılsım Óarz, şeyh itmes kabül
Merhaba, der deyr periden ger itsem iltimās

ÓArşı, ger rinde fenāsen, kiy libās-i faqr kim
Zer kıumaşıdan murecch keldi faqr içre libās [s.42]

G41

ÓĀrızın cānān açıpdur mihr-i nūr efzā imes
Hoş nigāh-i germ kıldı nişÓe-yi sahbā imes

Ağnamış gül-zār ara maÓşūķ u Óāşıķ bir bulup
İkki reñlik cilve kılgan bir gül-i raÓnā imes

Қаşın igmiş hüsni avcı üzre yoķ kıavs-i kıavza
Kākülin kıldı ferişān hātırı şeydā imes

Zarb-i Óişıķim kim kıatıģ köñilge andaģ buldı naķş
ZaÓf-i Ferhād ile Mecnūn kıaş üye peydā imes

Ayda körgeç dāģ-i temsālin dimeñ Óişıķ ehliden
Dūd-i āhımden kıarıpdur yüzi sevdā imes

Kimsenüñ kim mihr-i māhi köñlide kılmas sukūn
Şidķ etvārinde ol çün çarh-ı pā-bercā imes

Bāģ ara serv ü senüber kıaddıger mevzūn irür
Nev nihāl-i kıāmetiñ yañlıģ veli zıbbā imes

Kāmeti mezvūnuñ üzre āriziñ gül-gūnesi
Serv başıda açılğan bir gül-i hem-rāh imes

Óişıķ cāmiden açılğan mest ü bı-hūd bulğan el
Arşı, ger hādın fuzūn sendik veli resvā imes [s.43]

G42

Maña bir güşe-yi faqr-i fenā bes
Ferāş örnide yırtuķ buriyā bes

Ulus vaşlı mey-yi nūşin tilerde
Maña fūrķat çaģı hār-i belā bes

Bozluđlukdur Óazelde oğ seriştim
Tuzukluk niden it, ey! Pārsā bes

Çemende neyleyin açılsa yüz gül
Ger olsa cilve-yi gül-gün řabā bes

Meni koydursa ger ottık tutaşıp
Nigāhüñ kılmagıl, ey! Dil-rübā bes

Kişi vaşlıda kılmaz şükür üze şükür
Aña yüz Ĥasret içre ibtilā bes

Sirişt olsa çü bizge şüriş-i Óişķ
Ne çok kılgaymız andan mācerā bes

Nitey cennette bulsa yüz tumen hūr
Cihān bađıda bir hūr-i lekā bes

Çek imdi, ÓArşiyā türlük nevā-yi
Nevā-yi savtede çeksen nevā bes [s.44]

G43

Ey! Herim kim, saña çüz sen aña maĤrem imes
Lı-maóa-llah¹⁴⁵, keldi şāhid bes ki bu mubhem imes

Der-gehiñ feyziden olmuş barçağa kırb-i kemāl
Kurratü'l-ıyeñini¹⁴⁶ zıkrin kılmagan ādem imes

Çeşme sarı meşribiñ her yan kıllur türlük zuhūr
Özlükiden kökde kevser, yer üze Zemzem imes

Mihr āyın şerÓiñ envārını kılmay ārizu
Mihr avcın mesken itken Óİsā ü Meryem imes

Fe-tahevü'l-ebvābi¹⁴⁷ füyüzātından irdi Óizv ü cāh
Māye-yi müóiz Süleymān ilkide Ĥātem imes

Almayın büy-i neşimi ĤilÓatıñ envārıdan
Ĥāşā leylāl¹⁴⁸ bir gül-i bu bāđ ara hürrem imes

¹⁴⁵ Evliyalığın bir derecesidir.

¹⁴⁶ Göz aydığı.

¹⁴⁷ Kapıları açış.

¹⁴⁸ Allah saklasın, hiç bir zaman.

Nerdebān olğanda sırruñ çağı toğkuz çerh kim
Pâyelerden pāye irdi neyr-i Óažam¹⁴⁹ imes

Ay kebi elbeskiñ öpey şasdıda çerh oldu dütah
Şeyhlik davasın eylep şaddı anıñ hem imes

Köyüñ içre her gedā ilkide bir kaç kul kim [s.45]
Silkide bulmağğa anıñ ħaddı cām-i cem imes

Rahmet'en Lil-Óālem¹⁵⁰ sırrı saña mühtes üçün
Gerçi server kop senindik, server-i Óālem imes.

Körmek istep taptı körmeslik nidāsını kelem
Mā-óarefnāk¹⁵¹ irdi çünkim sırrığa mülhem imes

Mukaddem-yi süret bile bezimge kim şuyduñ şadem
Şehperi Rūhü'l-emīn hem lāl olup hem-dem imes

ÓArşı hem na-ümid imes, çünkim irür lütfüñ emim
Barça cürm ehliden anıñ cürmi gerçi kem imes [s.46]

G44

Çarh-i zālın kör ki, yüz rañ mekr bunyād eylemiş
Yüz cihān şād ehlini bir demde nā-şād eylemiş

Köre almay Óāfiyetden dehr ili hürremligin
Şādlig meómüresini fitne ābād eylemiş

Mekri tārıdan yüzige salıban türlük tügün
Özige āzādeler şaydını muótād eylemiş

Fitne ehkāmın surürge dāne-yi encüm saçıp
İğnesin ğam hırşasın tikmekke fulād eylemiş.

VasÓat-i könlümde salsam şādligdan yüz benā
Fitneler eylep demā-dem, çümle berbād eylemiş

Bu ne tālıÓdur, müsülmanlar, ne baht-ı vaj-gün
Himmet ehlin bend itip, dunlarını āzād eylemiş

¹⁴⁹ Güneş,

¹⁵⁰ Hazret-i Muhammad Paygamber efendimize işaretleyerek söylenir. Seni evremde rahmet sütüden teselli ettik. Kuran-i Kerim 21 sure, 107 ayet. (seni) 'ālemlere rahmetim sutıda avattuğ, Muhammed Peygamber'ge şaratılğan.

¹⁵¹ Seni öziñge (ħaş şıpetleriñge) lāyık tunuyalmaduğd.

Yüz cefâ ü cevr esbâbın tüzer, körkim bu dehr
Hâtırım hürremlîğın her lahza kim yâd eylemiş

İsteme kıddiñ cihândan beski Afridün esir
Medhat-i div eyleban sulbı peri-zâd eylemiş

Barçağa eylep sitem hem eylep artıgrağ maña
Zülüm-keşlik babıda ÓArşî'ni ustâd eylemiş. [s.47]

G45

ÓAnber bûy hatdur ol gül-i rûhsâra yastanmış
Ki düd-i âhı Óâşîkler mehi envâra yastanmış

Dime köyde her sarı açılğan nergis-i şehlâ,
Serâ-ser reh-güzârın leşkeri nezzâre yastanmış.

Köz uçıda kıya bakmayu dep ey! şüh, bî-pervâ
Seri köyüñni yıllar Óâşîk-i bî-çâre yastanmış

Meni heyrân başğa sâyesi tuşsa Óaceb irmes
Neteñ, hürşîd-i şevker kim seri dîvâra yastanmış

Kaçan peykânlarıñ yâdı kiter mecrûh könlümden
Ki güyâ merhem-i kâfiridür kim yara yastanmış

Bilür mensür-i esrârîñ mey-yi tevhid içkenler
Çıķıp dâr-i fenâğa der-geh-i cebbâra yastanmış

Kuterme baş sucûd-i astâna yârdan, ÓArşî
Çü herkim bulsa Óâşîk der-geh-i dîvâra yastanmış. [s.47]

G46

Mey tutup sâķi bukün köñlüm tereb-nâk eylemiş
Bâdde içken şühlardik dâğ-i çâlâk eylemiş

Gâh-i çihre körsetip geh mey bile defÓın kıllur
Gam şîfâhı zor etip her niççe gam-nâk eylemiş

Bu köñül âyînesini gerçi tutsa zeñg ü gam
Bâde şâfin rîz etip ol nevÓi kim bâk eylemiş

Urğan âhım sübh-i çâğı bâde-yi gül-gün içip
Kök yaķasın sübh-veş bir demde ol çâk eylemiş

Koyduray dep âteşin mey birle ol but mest kim
Hicr otı yanımda cismim hâr ü hâşâk eylemiş

Eylemiş dem serd itip ger çarh-i müstagnâ meni
Sâķi otluĝ mey anıñ defóige tiryâk eylemiş

ĶâniÓolĝil derdiĝe kim, ÓArşiyâ ger peri deyr
CürÓa-yi ĝam sâfiden bermekke imsâk eylemiş [s.48]

G47

Tun u kün Óazm eylep ol Óâlemge bulĝaç nür taş
Hiclet eylep ay ĝaralık buldı, sargardı ĝuyaş

Hüsn ara kör kim ĝılıp dın ĝaşdıĝa közler sitiz
Ķârerret-i imân işin bilmakĝa ĝuşlar ĝoydı baş

Türfe kim ser-getştelik hem ĝılĝay ol efgendelik
Lîk iter bu şivelerni nâz-perver igme ĝaş

İlkide közgü bulup hâyil körelmen yüzini
Kim ĝuyaş nezzâresin menÓ eylegendik közde yaş

Dâĝıdan cismim ara her sâri açılĝan söñek
Körse, rahm itkey külümsüp, şâd olur ol baĝrı taş

Hať hucümü bu köñül ĝaşdıĝa andaĝ kim irür
Niççe kâfir cemÓ olup bir seyd üze ĝılĝan telâş

Bir dem-i vaşl-i heyâlıdan köñül fâriĝ imes
Sühbetim ehl-i cihân birle irür mehz-i maÓâş

ÓAkıl der: resvâ bulursan but bile baĝışma kop
Óİşş eytür: bir-biriñge köz uçı birle ĝaraş

Men ĝaçan dedim: köñül derdini, ÓArşi, fâş itey
Ķıldı Óişşki bî-tehâşî yaşurun derdini fâş. [s.49]

G48

Fahm itermen bulmaĝum olĝunça hicrâmdan halâs
Hicride şâm ü sahar yüz âh u eĝândan halâs

Bir saçıp zülfini, yüz Óâlem ferişân eylese
Men ne çok bulĝayman ol zülf-i ferişândan halâs

Óİşk vahmıdan habsdur bu köñülde yaşurun
Kim kirip veyrāna içre buldı tūfāndan halās

İltimās it cürÓa-yi deyr içre piri cāmiden
İtseñ derdi cihān endühıdur andan halās

Óİşk tigi birle cānım, derme, kırbān eylese
Bulsa yüz cān, bulmasun her künde kırbāndan halās

Kimse ger Óişkiñni yastanmağdan olmuştur melül
Hicir ile tā rüz-i maşşer kıлма hirmāndan halās

ÓArşı'ni kıyadı niğāhinden halās itkil disem
Didi: kılmam bulmasa ger hūkm-i sultandan halās¹⁵² [s.50]

G49

Baş ayağımdan nişān bermekke ger tartılsa hat
Ol hat-i mevhumdik başdan-ayağ bulğay galat

Secde eylep kışlarıñ ötrüsiden alman başım
Ne üçün matlūb irmişdür maña hadd-i vasat

Niççe gam çeksem hatından buldı çihrem zineti
Levh-i zerrin üzre andağ kim yaraşşandik şemet

Bir Derhem çağlık zekāt-i hūsniden kılmış deriğ
Durr-i eşkimden taleb köyide saçsam yüz temet

Közleriñ merdümlerni közige āfet mü diyeyn
Yā meger keldi cefā çimide yazılğan noşat

Yā melek hiliğe gerdün zevrağı nişlin irür
Hicriden tā kökke tegrü sil-i eşküm buldı set

Zer kıızı hangāmasından ÓArşı andağ buldı kim
Közlerim şekl-i mühiti merdüm-i oynarğa bet [s.51]

G50

Kimse her-giz körmegey bu tarz ile nāzlık
Nāz şiriñ perdeside kılgay ol tennāzlık

¹⁵² Orjinal nüshada Muşu gazelden sonra iki beyit yerine yazmayarak zāt harfiyle kafiyeli gazeller çevrilmemiştir. Asli nüshada Muşu gazelden kiyyin ikki beyit aq taşlangan bulup (zāt) harpi bilen kıpiyelendiğen gazeller köçürülmey kağan. O

Kuzgalıp ehl-i cihān türlük temāşā eyleñiz
Ot saçıp āhımdan eyley türfe āteş-bāzlık

Çeksem ol reşk-i perî hicride türlük nāleler
Kandan itkey bülbül-i bî-ñānümān dem-sāzlık

Münçe mü bulğay sitem çün žulum-piše señg-dil
Her dem-i yüz cevri kılsa ol kıılır hem nāzlık

Sarğarıp hürşid kökte, yerde gül yep ĥasretin
Münçe hem bulmuş saña ĥüsn içre ey şeh-bāzlık

At ayağıda kıalur Ferhād u Mecnūn ĥüb-laşıb
Öİşk meydānıda kılsañ niççe tür ketāzlık

Mihr kim ser-keşliğinden şuÖlesi tüşmiş kıavî
Dāne eyler yerge yatğaç, kör ki, ser-efrāzlık

Çarĥ üze hürşiddik bar men cihān içre ġarîb
Derd-mend-i tapmadım kılgay maña hem-rāzlık

Şāhidî maÖnige ÖArşî koydupdur türlük libās
Körközey¹⁵³ imdi ĥired ehlige sāÖat-sāzlık [s.52]

G51

Perîlerge şîÖār olmuş egerçi bî-vafā bulmağ
Maña muÖtāddur köyide anın bî-nevā bulmak

Hesel irdiki ādemge perî vaşlı imes mümkin
Velî buldı maña yüz ança müşkil āşinā bulmağ

Felās-i faqrını her kim körer zerbaftdan illā
Müyesser bulsa ger ol şūh köyide gedā bulmağ

Hevā-yi sünbülü ez-bes köñül köyiğe bed olmuş
Ne ĥacet ol senemniñ tār-i zülfiden ridā bulmağ

ÖAzelden oğ köñül nağdı nişār-i Öİşk olğandır
İmes ĥacet perîlerge kim oldı dil-rübā bulmağ

¹⁵³ Körközmek Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise göstermektir.

Hirāmıñ çağı lütf eylep ne bulğay pāy-māl itseñ
Maña bes kim temennādur köyüñda hāk-i pā bulmağ

Ne mümkin cān kuşu tapmağ riyālıķ Öömr içi bes kim
Ki başdan oğ aña kısmat imişdür mübtelā bulmağ

Bu cān başığa ey žālim dem-i tiğıñ temenādür
Zi-bes cān başığa miŐrāc tiğıñğa fedā bulmağ

Çü her ot içre salgıl, salma hicrān otığa, yā Reb
Besı müşkildürür maŐşük Őāşığden cüdā bulmağ

Egerçi bı-nişān bulmağ maña matlūbdur, ŐArşı
Velı mergūbdur meh-rūylarğa āşınā bulmağ [s.53]

G52

Kördi kim Őālemde mundağ kätıl-i yektā savuğ
Zişt rüy ü tund-ñüy saht bı-hemtā savuğ

Kışlar etfālığa toñdurmağ besı taŐlım itip
Ders-i serd eylerge yoğtur bu kebi mollā-yi savuğ

Bir nefside içü taşın eyler ol öz hālidik
Bulsa yüz miñ Őālem içre serv ger bernā, savuğ

Kör bu dem eşcār hālini, savuğ žāhid kebi
İçide muzlar toñıban taşı ser tā pā savuğ

Delv¹⁵⁴ çağı, Cedd¹⁵⁵ çağı cilve-gerdür bü'l-Öaceb
Yoğdurur Düzeħde mundağ hem yana hāşā savuğ

Niççe yıl küh-sār ara kördüm savuğlar kim besı
Körmedim mundağ savuğ demliğ yana aslā savuğ

Keliban kelmeklikden kimge ğam bil, keşki
Süd yoğ peydālığından bulsa nā-peydā savuğ

Yoğ savuğrağ bu cihān içre savuğ elden bulak
ÖArşı nādān bulsa bulğıl, bulmağıl aslā savuğ [s.54]

¹⁵⁴ Delv Şemsi yılın 11 ayıdır. Miladi ayların 2 ayına denk gelir

¹⁵⁵ Cedd Şemsi yılın 10 ayıdır. Miladi ayların 1 ayına denk gelir

G53

Yüz girih devrândan olğaç eylemiş könlüm kılık
Şâyed itkey def'Ö bu müşkillerim Rebbi'l-falağ¹⁵⁶

Men kaçan özlükden ittim cüst ü cü evvelden oğ
Kısmatım kelmış zi-bes mey birle keyfü'l-müttafiğ¹⁵⁷

Eşğ durrın tezğalı cism üzre közler hîkmeti
Güyâ kevkeb saçılğan yer üze yetti tabağ

Bilmey öz haddın kalem kılğaç heves tesvîr-i Öişğ
Senigünü yüzi kara hem bulupdur başı şağ

Kirgeç ol kâfir perde, cilve gün-gün eylemiş
Kün yaşunğan cem'Ö olğandik ufuk birle şefeğ

Kör nezâket gül kebi tañ yılıdan gül-berk kim
Meyl-i reftâr eylese zâhir kıılır yüzde Őarağ

Žikrim oldı Őişğ Őömr içre, ne çok kim bermedi
Öişğ piri (ayn),(şin),(kâf)dan özge sebeğ

Otğa tuşsa Ma'v olmay netküsi nâ-gâh kıl
Kâyda kıalsun sūziş-i Őişğ içre bu candan remeğ

Ger ferişân men, ferişânrağ bulay kim, ÖArşî'niñ
Kısmatı kılmış zi-bes mey birle keyfü'l-müttefeğ [s.55]

G54

Sarığ külâh ile ol şüh gül kabaga bağıñ
Külâhi üzre saçılğan dağ-i celâğa bağıñ

Sinân-i ilkide bir kâfir er sorağınasız
Kara-kara mije birle közi karağa bakın

Žuhûr-i zâtıdan eylep niççe-yi kâkul
Bu rañ ü remüzı bile san'Őat-i Hūdâ'ğa bağıñ

Yanıda bir niççe kâtil, özidürür hün-hâr
Hucûm-i mâr bile kâkul ejderhâğa bağıñ

¹⁵⁶ Temizlerin Allah'I demektir. (Sübhanuñ Perverdigarı) digen ma' nide. O

¹⁵⁷ Birleşme Keyfi demek anlamındadır.

Nemüd-i zülf yüzige tiler essiz teşbih
Kara tun uyku qopuban sahar-i sabağa baqıñ

Bu şive birle meger gayret-i cihan kılmaz
Halayık içre besı şür ibtiläğa baqıñ

Sedägi uçıda besı asrapdur bir bölek qatıl
Cihan harabığa ol qafir-i beläğa baqıñ

Vefâ ilige urar dem-be-dem cefâ tıgın
Felek işini körün şüh-i bı-vefâğa baqıñ

Nevâ-yi gerçi nevâ tapmayın olup sizden
Keliñ ki, imdi siz, ÖArşî havâğa baqıñ [s.56]

G55

Ne mümkün seÖi ile köyi sarığa niççe ursam tak
Temmenâ halkasıdur ol kuyâş eşkıde salınçak

Koyup vaşlıda, hem hicride sargarmaqlıgım güyâ
İrür kigenge uşâ nesteren yafragıdan köñülek

aluvı dergehiñge tiklenip bir dem başa almay
İtiñ sığın süfâlıden yaspman közüme Öaynek

Elif temşâlı kim cânlar ara qas yasıdan alğan
Hadıñgı târ-ı müjgân pâresidür dimeñiz nâvek

Muhabbet gayratı gül-gün heririn kılmış andağ refeÖ
Tun aqşam tükme cibige ger mehkem irür ilmek

Ne hadd zülfün hevâsın kılgaman küfür isteban künler
İtiñ boynı tenâbıdan alay zunnâr üçün ülçek

Lebinde astın-üstün ikki hâliñ cânğa ikki dâğ
Ne imkân bulğay ol seÖi ile ikki nuqtasidik hek

Bulup hem saÖb hâlet bulğay hicrân belâsıdan
Hoşâ! ikki köñüllük balsa vaşıl aqşamıda birdek

Lebi lütfi bile otluğ Öuzâr-ı şivesin bildim
Birige qasđ tirközmek ikendik birige koydurmak

Fırâk endühiden Öömür içre bir dem bulmayın fâriğ
Kiçikden oğ maña varziş iken mañmay yürüp [koymak]

Fırâk endühinden Öömür içre bir dem bulmadım fâriğ
Be-hem bulmas kişige yâr köyide bu rañ ölmek [s.57]

G56

Saçsa ger endek zekât-i hûsn ol kân-ı nemek
Tozğa qanmışdur cihân ehli semadan tâ semek

Fâriğ olsa aletden rendâne yür kim, bāk imes
Hâhî öñü hâhî sol çevirse ger yetti felek

Hâhî koydursun Őuzârı, hâhî tirközsün lebi,
Hâl yañlıg neyleyin, çün kim tüşüpmen müşterek

Perdede bulğaç nažar, köz eylemiş meyl-i nažar
Kün yaşunğandan kiyin çün kim uçarlar şeb-perek

Didi, gerçi Őaşıksen [kim] veli sertı budur
Nâle bî-hâdd çekse çekkil, bulsa hem âhisterek

Âh! kop piçiş ile çektim aña nişâr üçün
Hâh anı fâş eylesün, hâh imdi borkige keçek

Hâlin izdep dâğ taptım, žātın eylep kop şefiŐ
Çünki, (Şeyü'llâh)¹⁵⁸ çekip sâhil derdem üzre telek

Ger maña Öişğ ehli şirket daŐvasın kılsa ne ğam
Ġayret-i Öişğ ilgemiş çün kim irür aslı mehek

.....
.....¹⁵⁹ [s.58]

G57

Âteşin laŐlı kim ot lebeden nemû-dâr eylemek
Bul Öaceb kim otdan ot izhâr-i âzâr eylemek

Resim aña kim defr-i hûsnin köñül kılsa heves
Yelde sarılğan varaqlardan mu efkâr eylemek.

¹⁵⁸ Allah'ın yoluna bir şey verenler, anlamındadır

¹⁵⁹ Bu yerde iki mısra çevirilmemiştir.O

Dimese bilmes köñül derdini, dise ahr iter
Mükil oldu asramaglık yā hem izhār eylemek.

Bilmedim vechiden nidendür eyleban ati naar
Zār köñlüm, zār eylep zār üze zār eylemek.

Yo maa halvet, veli bar özgelerge, türfe kim
Yārnu ayār itip ayārnu yār eylemek.

Ama köz güstāh olup, uyu aıda anı kim
Hüb imes kirpik sedāsı birle bīdār eylemek.

Yosa cān asdı aa, Ari niden dersin bu kim
Lebini bir efsün-ger ü közlerni ayyār eylemek. [s.59]

G58

Bei köñlümni aldıñ bir nigāhı birle, ey cānım
Saa imdi fedā eyley bu cānım, belki imānım.

İitsem her küni sen anda ād ü hürrem irmisen
Bei sensiz zebūn buldı meniñ hāl-i feriqānım

Muabbet vādicide her kii bir sarı meylendür
Bu ālemdede meniñki senden özge yotur ārmānım

Közün ser-fitne-yi imān nigāhiñ āfet-i cāndur
aıñ ittik ılı mu kim, ılır ol asdı-i urbānım

Tiiñ güyā durr-i gevher, lebiñ yāūt-ı ahmerdür
Saiñ ün sūnbül-i sārā, yüzüñdür māh-i tābānım

Közün evi salıp ālemge otlar ana kim koyga
Cihānnı koydurup kül ılıgusıdur sūz-i efgānım

Maa bes gūe-yi hātır irür ol āh-i hūbāndan
Aceb irmes eger i ehli bulsa bende-fermānım

Mijek ün nāvek-i cāndur, dāı teñ gūnadan azıñ
Beliñ ün hife-yi güldür, adıñ serv-i hirāmānım.

Telep oldur ki Ari'ni unutma, gāh-i yād itgil
Bei köñlümni aldıñ bir nigh birle, ey cānım [s.60]

G59

Tun olsa kelmegeç mâhım, kün olsa mihr-i ruḥşānım
Bulur bî-tâblıgden zerre yañlıg muẓtarip cānım

Dime tunlar ara körgeç bulutdan ot çaķınmıřdur
řererler ūrletūr kūnlūm otıdan dūd-i efgānım

Tamıp yer yūzige eřkim niřān kūrgūzse kūrgūzsūn
Ne çağ maḥfı kıllur ūzini kūnūlde dāğ-i pınhānım

Cihān terkin tutup taptım tecerrūd rūtbesin andağ
ķabūl itsem ķubā ger Hūve'llāh'dandur cism-i Őuryanım

İmes kevkebe felek āyīneside kūzgūzūp Őaksin
Cihān sethıde gevherdik saçılğan eşk-i geltānım

Kūz eytūr tutma cāndan kūzler ile ğamze huñ-rizim
Leb eytūr kūnūlñ olsun yoķ meniñki āb-i ħeyvānım

Dise kūksūñni tut ŐArřı, atay dep kūzlerim ūstūn
Diyelegeymen dep ol āfatke řāyed bende fermānım [s.61]

G60

Vā derıgā, Őālem içre āřınā-yi tapmadım
Bir baķıp kūnlūm alurğā dil-rūbā-yi tapmadım

Men vefā kılgān sarı artar cefā-sı yār-nıñ
Derdeme nūř-i lebiden bir devā-yi tapmadım

Āstān-i yār-mendikke ne çok bulsun behem
İtleriniñ kūyide bulmaķğā cāy-i tapmadım

Serneviřtim irdi mū yā tāliŐimniñ dūnlūđi
Bu heme meh-rūylardan bir devā-yi tapmadım

Őālem içre tūrt bāzār-i Őanāsırnı kezip
Bār ḥalāyık gevheride bir celā-yi tapmadım

Būlbūl-āsā-yi cehār-bāğ Őālem içre, vāderig
Yūz nevā kıldım veli berg-i nevā-yi tapmadım.

Dāne-yi ħūsnin kūrūp, ey! ŐArřı āřufte dil
Őİřķ dāmıgā seniñdik mūtelā-yi tapmadım [s.62]

G61

Uzri zre nibın nere eylemedim
Naarda perde-yi gayrii pre eylemedim.

Fir tii bile dem-be-dem bel taı
Yetise kksmi tuttum, re eylemedim.

Tenimde nveki zamın nihyetin sorma,
Zi-beski b-add irr dep umre eylemedim.

Kevkeb yle felek ihresigedr znet
 tre h ile men anı yara eylemedim

ara kzm ara zlf karasdur zden
Kzm arasn ezp anı ara eylemedim.

Tiler  zhd ili her tun olsa cennet kim
Be-cz vslie men istire eylemedim

ılıp nihn igerim zamı kz yaım zhir
Men otlu h urup ikre eylemedim

Koyup Firıda mapi kl ire almıman
Aceb ki ot kebi bir dem erre eylemedim.

Ne ta  bezimde Arı'ni yukasa meh-ve
Zi-bes  kyiden anı kinre eylemedim [s.63]

G62

ıldı maa ol cilve-yi ngeh baa aldım
Dny bile ubnı cya sata aldım.

irin lebiden berdi meger vada-yi ol h
Cn nadnı ilkimge alban bara aldım

Ma didi: bver imesdr maa ii,
ayret tii birle yrekimni yara aldım

amze oı birle itp irdi yrekimge
Berdt kılamay iiimde yata aldım.

Meclis ara ol emni krdm, baralmay
Pervne kebi uyrulup elden yaa aldım.

Kıldı meger ol Nuḥ sıfat daŖve-yi pür şür
Tufān-i belā içre bî-nāgeh aḳa ḳaldım

Vaşlın tamŖ eylep barıp irdim işiḳiḡe,
Na-ümîd buluban kirelmey yana ḳaldım.

Mey sundiki aḡyārḡe ol, reşk yüziden
Der ḥāl ḳopuban meyni ḳolıdan ala ḳaldım.

Sāḳi ki beş meyni bu kün ŖArşî'ge tutı
Sāfını içip derdiḡe baḡrım yaḳa ḳaldım [s.64]

G63

Ŗİşḳ otı başımda yanḡaç hem-zebānımdur çilem
Nāleler türlüḳ çeker dāŖim fiḡānımdandur çilem

Ot bile sunı be-hem eylep, çıkarıp düdlar,
Şer-şer şüriş bile müŖciz beyānımdur çilem

Süz-i dil teḳrir iter çāḡ aḡızıdan otlar saçıp
Tumtrāḳ-i şine birle nükte-dānımdur çilem

Bu cihānda yoḳturur bir anıdan özge mūnisim
Rāz-dānım, ḡam-gusārım, mihrebānımdur çilem

Düdnı tartıp anı der ḳılmasam yoḳtur Ŗaceb
Ḳuvvet-i dil hem ḳuvvet-i rûḥ-i revānımdur çilem

Rüy-i zerd ü āh-i serdüm kimge teḳrîr eyleyin
Ŗzide bu sûret olḡaç rāz-dānımdur çilem

Tā ḳiyāmet üzme könlün, ŖArşiyā bu neşŖeden
Beski, Ŗālem içre Ŗömr-i cāvidānımdur çilem [s.65]

G64

Sitem-ger bî-mürüvet çarḥ-i kec reftār bu Ŗālem
Añında zerre-yi mihr ü vefā yoḳ, ey benî ādem

Ḳanı İskender ü dārā, ḳanı Cemşid, Efridün,
Nesîb etmey olarḡa tahtıda içmekke cām-i cem

Eger yüz yıl emîr-i saltanat avcıḡa yetkende
Vücüdüm fānî eylep, yer yutup ḳılḡay anı meḥkem

Cihānîñ taht ü bahtını muhabbet fakrıge satkaç
Cem'Ö-i ehl-i himmet başığa tãc oldılar âdem

Ki her kün nâz birle cilve kılsa źâl mekkâre
Yüzini körsetip köñlin alıp, Öömrini kılgay kem

Eger şâh ü gedâler fânî bilse uşbu Öâlemni
Yüzige lütf lisânını kılgay kıatre-yi şebnem

İlâhâ, rahm itip ÖArşî duÖâsın müstecâb eyle
Rahîm-i rahmân sen, sen maña kııl mağfîret erhem [s.66]

G65

Kirdi-gārâ, lütf itip kılgıl günâhımını kerem
Kop yazuqlar eylegin fıÖl-i tabâhımını kerem

Ğaflat ile her zamân yādıñını kılmay, kııl bu dem
Tartğan Öişki mecâzi içre âhımını kerem

Rahmetiñ işikin açıp kıahr itmey imdi, eyle kim
Kılgan uşbu cürümden rüy-i siyâhımını kerem

Eyle, yâ reb fakır köyi lezzetin bildürmeyin
İletkin köñlümni andağ Öizzv ü câhımını kerem

Közleney hüsñüñ zühürin barça Öeşyâ içre kim
Ğayrige salğan nazâr kılgıl nigâhımını kerem

Yâ reb, itkil hasta ÖArşî bir dem âğah olmayın
Ğaflat içre tütken uşbu sâl ü mâhımını kerem

Dehr deyri içre mundağ kıayda bir zibâ senem
Ğüyâ bu hüsñ ü hallâkığa mezherdür item

Kâşifiyle sararlık źâhir kıılır nergisler
Ahsenü't-taķvim anıñ şaÖnıga bir mühtes raķam

Ķâmetiñ körgüzmedi tã kıılmadı mevzün hirâm
Cüz tevekkülüm fahm olmas aña rühsâr içre fem

Bâver itmen tiliden ger diseler aħbâr kııl
Mümkün irmes kelmekey taÖrifige nevÖ-i Öadem

Nüş leb birle ağız şehdin mü dey şirin şeker
Yâ meger Hıyvan suydur âb-i Zemzem birle zam

Nür er müşkin hılâl üstide mujgân yoğ Óaceb
Meshef içre kelse (Nün) yânıda hem bardır (kalem)

Bî-tehâşâ çekme un Zikride ÓArşî tut mürür
Hâkğ kelâmeğe zi-bes mergüb imiş sevt-i genem [s.68]

G67

Eger rifÓatlıkim vaşlın tilep her çend havâ kıldım
Körüp bir tâze gül zevkıden bülbüldik nevâ kıldım.

Cihân âşubı bir şüh-i cefâ-cü cilve-ger olğaç
Nazâr manÓin kılalımay hasta bu cānga cefâ kıldım

Çuçalmasdan meni kuçқан lebi bulğay mu dep gül-berg
Kızıl gül yafragın peyvendler eylep kıubâ kıldım

Hâyât-i tâze istep laÓlın armânın niçe çektim
Ne Óömr-i kuvvet-i cān taptım, ne derdemge devâ kıldım

ÓUzârın şevkıde tunlar maña hayret bulup efzün
Nevâler eyleginçe eyley-eyley tâ sabâ kıldım

Bülend paryād urmay ol perıge yoğ üçün mergüb
Hezın nâliş eylesen cān odıdan endak sedâ kıldım

Kel imde, ÓArşî öz könlün selâh-i pârsâlığdan
Ne çuk kim pâre eylep hırğa târıdan redâ kıldım [s.69]

G68

Kemâl-i hüsnuñe (Elhemd) ile duÓâ kılayın
Yüzün sıfâtını (Vaş-şams) ile edâ kılayın

Sevâd-i sâyeÓ-i servi kadın eger tüşse
İki cihānda iki yüzüme kıara kılayın

Havâ-yi kākül-i küfrüñni eyleban zünnâr
Saçın sevâd-i heyālını men redâ kılayın

Bu deyr içre nice yürğemen humâr-ālūd
Şarâb-i şevk içip zevkını rasâ kılayın

Mey lebiden eger eylesem revā kāmım
Ki nağd, cān ü cihānı aña fedā kılayn

Bu şūriş ile salay Óālem içre yüz ğavgā
Ki tıre āh ile kök köksini yaraķlayın

Nıtey bu zühd-i riyānı mescid içre mudām
Barıp senem-kedege Zıkr-i rebbenā kılayın

Müyesser olmasa ger itlerin izin öpmek
Öpüp közümge ğubārını tutıyā kılayın,

Bu nazm tarığa maÓni devrin tezip ÓArşı
Sühen-sarāla yüzün mişl-i küher-bā kılayın [s.70]

G69

Atıp irdi ğamze oķın cānıma ķaş yasıdan
Yaralığ ķuşdik uçup ketti köñül meÓvāsıdan

Men ne çok şād eyley imdi, bes kim ol gül-rüynñ
Hātır-i āzürde olmış bülbül-i şeydāsıdan

Ğuşe-yi veyrānede yürsem nişimen ne Óaceb
Hātırım āşuftadur çün kim ulus ğavgāsıdan

Pertev-i hüsınin körüp meclis ara hürşid-çıhr
Çevrülür pervāne yañlığ şemÓ-bezm arasıdan

Tütı gerçi nuķul şekkerden irür şırın dehen
Kim bu cānga mey hoş olmuş laÓl-i şekker hāsıdan

Olsa ger zülfün heyālı bu köñülde cilve-ger
Şāne yañlığ çāk-çāk olmış köñül meÓvāsıdan

Ser-negündür bāğ ara şemşād, bustān içre serv
Körse ger rañgi hırāmı ķāmet-i zıbāsıdan

Zer kızınıñ hasretiden teşne keldim Sāķıyā
NeşÓe-yi yāb ile (ol) laÓl-i lebi efzāsıdan

Kığusıdur ÓArşı künden-kün cunūnını füzün
Körse gerçi bı-vefālıķ şüh bı-pervāsıdan. [s.71]

G70

Lütf ile cānān nigāh itse, nişār itküm bu cān
Çün nişār itse bu cān cānān ile kılmış kıran

Gül çağı bülbül ne çok kim eylemiş türlük nevā
Men hem ol gül zevkiden eylermen günā-gün figān

Gül varağ açıp çemende mushaf-i vaşfin oğur
Günçeler şerh-i gül-i hüsni üçündür sad beyān

ÖĀrizi devride devr-i zülfler güyā irür
KaÖbe etrāpına alğan leşker-i Hindüstān

Sure-yi Öişkiñni tefsir itkeli bar kimde til
Mekteb-i hāmüşluğğa kirdi erbāb-i beyān

Nāvek-i Öişkiñ tigip andağ köñül mecrūhdür
Her kayan buldı revān, her kıatre kanımdan kıyan

Ehl-i Öālem gerçi İskender'ni Öālem-gir der
Öālem-i Öişğ içre men güyā Süleymān-i zamān

Hud-nümā enkāyından sorma nişānımnı meniñ
Bı-nişāndan kim kaçan ehl-i nişān bergey nişān

ÖArşî mahcürnı münçe nazardan salmağıl
Lütf ile cānān nigāh itse, nişār itküm bu cān [s.72]

G71

Ikki but bir keçe köñlüm kāfiristān eyleban
Aldılar imān ü dīnim ança imkān eyleban

Biri lütf eylep hemişe tıre köñlüm yarutur
ŞuÖle-yi nergislerden şemÖ-i şeb-istān eyleban

biri gāh-i kalpağın egri kıuyup geh sındurur
Sındurur cān ü köñül mülkini veyrān eyleban

Biri hattı birle çekti gül üze türlük rakam
Lāle ü reyhānnı kim reşk-i gül-istān eyleban

Biri Öişğ ehlini kıayd itmekke dām-i sünbülin
Közgü mevcidik Öuzzār üzre perişān eyleban

Biri aħzer ton kiyip başıĝa hem gülnār burk
Güyā başıda gül serv-i hirāmān eyleban

Biri kiydi kırmızı ton asterin neyreñ itip
Közgü hālīdik gül-i raŖnānı hāyrān eyleban

Biri şiddet bilgürür, biri cemālın körsetür
Biri ger oltursa, biri lütf ü Ŗisyān eyleban

Biri kaç yāsı bile kirpik oĝını kizgerip¹⁶⁰
Attı vahm ol ikevge cānı kurbān eyleban

Biri nūşi leb bile ger dise kāmī cām berey
Reşkiden öltürmüş ol bir tır-i bārān eyleban

ŖArşı ol dāmen nahd tutĝıl nevā-yi dāmenin
Neylegüñ nā-yāb iş istep özge buhtāb eyleban [s.73]

G72

Közden uçtı ol perī tenden mü yā cān mu diyeyin
(cān) arasıdan elif yā tāc-i imān mu diyeyin

Ansızın cānsız körermen ger tenem cānlıĝ irür
Yā maña cān ber güçü yā canĝa dermān mu diyeyin

Ķāmetin yād eylesem eyler dimāĝımça tutun
Çekken āhımdur mu bu yā dūd-i hicrān mu diyeyin

Koydurup otdik meni otdik özin közden yitir
Āfet-i devrān mu bu yā tebŖ-i İrān mu diyeyin

Ot salıp közden nefes tır gözgiley lebiden sorar
Örtgeç cānlar belāsı yā ki cānān mu diyeyin

Niççe saŖatlar körüp nażmım ara her kün bölek
Ĥikmeti Yunān mu bu yā TebŖ-i İrān mu diyeyin

ŖArşı kuşlar tili birle bu yañlıĝ sayraĝaç
Bülbül-i nalān mu bu yā murĝ-i hoş-hān mu diyeyin [s.74]

¹⁶⁰ Kizgerip Türkçe kökenli bir kelimedir, anlamı ise bilenmektir.

G73

Öişk otı koydurdı andağ yağu barım neyleyin
Aldı ilkimden inan-i ihtiyârim neyleyin

Koydurup kül kılsa cehr-i körmesem pervânedik
Örtse vaşlıda dâğı her ne barım neyleyin

Körmesem bir dem anı her-giz kararım yok idi
Bir yolu andağ közümdem uçtu yârim neyleyin

Bir köründürdi karasın karasam her niççe kim
Bî-kararım eyledi algaç kararım neyleyin

Bir zamân şemÖ-i veşâlıñdan cüdâ bulğaymadım
Şudretim bulsa idi yâ iktidârim, neyleyin

Turmağımññ bāÖisi dehr içre irdi ülfetiñ
Şalmadı imdi cihân içre turarım neyleyin

ÖArşiyâ, her niççe kıldıñ Öişkide kop nâleler
Hiç yerge yetmeyin bu âh ü zârım neyleyin [s.75]

G74

Vah, ne hoştur hoş nigâhım başsa nergis zâriden
Öişve birle hâl sorsa Öâŝik-i bîmâridan

Sihriler körgüzdi ol yüz gamze-yi cādū bile
Men ne çok cân elteyin bir gamze-yi hün-hâridan

LaÖl yañlıg renñgilig çıkmış üyiden âfetâb
Bâde-yi reñgin mey içti (ol) lebi serşâridan

Men cemâlıga açarman her temâşâ közini
Hoş kılar köñlini zâhid Hûrlar dîdâridan

Men şarâb-i laÖlıdan serşârdur men ey raķıb
Sen yürürsen teşne-leb içmey mey-yi rûhsâridan

Mende tebÖ-i şâÖir-i yoktur nişân-i Öâŝiki
Her ne feyzi tapmıŝam men mihrimi esrâridan

Bar melek nişânıdurlar Öişk zâtıdan tamâm
ÖArşiyâ, kel câm-i mey içkil muhabbet sarıdan [s.76]

G75

Tapmasañ ger hüş bātın ehli kār-ı bārıdan
Al nesîb itmek hazer-bār-i bulaya inkārıdan

Derd-keşler bir nefesde koydurup kül kılgısı
Ey felek, kılgıl hazer bu āh-i āteş-bārıdan

Tāz ğafletten tüşüpdür boynuma bend üzre bend
Yā reb, it hālîs köñül boynun bağrın zinnārıdan

Qıl teşevvür cümle Óālem sûretin mehz-i heyāl
Lîk bardur cilve-ger zemînide hâkş âsārıdan

Endek er bâkî irür barlıĝ nuķûşıdan eser
Mümkin irmes şemmeÓ-i büy-ı almaĝıñ esrārıdan

Óālem ü ādemgedür nūr-i sîfātıdan sübüt
Mahv ü mutlaķ olĝusı körsetse ger dîdārıdan

Hāhlasa ol Óārifi kim bir nażarda mahv iter
Bulsa kimniñ köñlide yüz naķş yükü barıdan

Mihr-i mutlaķ pertevinde barça el mahrüm imes
Qılgısı der yüze ÓArşî zerre-yi envārıdan [s.77]

G76

Bu baş u taş ara her kün ne çağ, yā reb talaş olsun
Falāhen ger atar ol yār taş örnige baş olsun

Semende naķş pāyin yer yüze körgeç bedel kılman
Talun ay şuÓleliĝ çulpan veyā kökde kıyaş olsun

Mamūķ her neççe otını tükse köñülde şarār atar
Ne çağ mahfî kılursan Óişş otın, fāş olsa fāş olsun

Müşibbetler ki saldı köñlüme hicrān tunı gerdün
Yüzi bî-hādd yaralıĝ bu köñülden hem hārāş olsun

Qıyaş kim mihr imes nāz avcıda ol nevÓ-i kim tınmas
Demî Óİsā bile āhım Óurücü ger tutaş olsun

Bölekler žülm hāddın ol ikevgē yetküre almas
Cefānuñ (cim)i közü, sitemniñ (sin)i kaş olsun

Suğarıp bu köñül qanıda peykânın yana atmış
Çıqıp ol yol bile imdi bu közler içre yaş olsun

Köñül vahşısın ol bir zülf damığa esır itkil
Ne çağ seyyâdlarğa bir keyik üzre talâş olsun

Terehhüm yüziden tartıp atarda kıılmağıl teŖhır
İki oqunğa maŖvâ köz hedef, kâş olsa kâş olsun

Ne sevdâ er balsa zer evrâkından şehlerge kop mefrüş
Gedâğa .....¹⁶¹ ger ferâş olsun

NevâŖidik nişâna örnige başın tutar ŖArşı
Eger Ŗişkiñ havasidan yağar her jâle taş olsun [s.78]

G77

Közi, ayâ kör, qan içmekke bir aç mü iken?
Cân ala cuqına ot yakmaqğa otqaç mu iken?

Nergis efkârını nisbet berürler közine
Yertelâc irmes anıñdik hem bu kıımâç mu iken

Avcıdan tâ avcıga salmaq nažar mümkün imes
Yâ irür bu düd-i hicrân yâ üzün saç mu iken

Niççe Ŗâşık-küşlik otsa žâhir olmas sırrı lik
Yâ özi hün-riz qâtil yâ közi aç mu iken?

Tır-güzür her çendleb kılmış ölüm vahmin köñül
Her dem-i qatlım heyâlin közi kılgâç mu iken

Gerçi Ŗâlem-girdür yüz vaşlını kılman ümüd
Koydurup hicrân otı dâğı savurğaç mu iken

Otluğ âhımdan yüzüm koymaslıkını bilmedim
ŖArşı her dem sili eşkim otğa urğaç mu iken [s.79]

G78

Salıban köñlümge mihriñ, mihribânım qaydasın
Cânım ârâmın alıp, ârâmı cânım qaydasın

¹⁶¹ Burası orjinal nüshasında yazılmamıştır.

Cānı niteküm cān ara tüşken (elif) dik kıāmetim
Bulmasa ger vaşlı anıñ, āh cānım kıaydasın

Gerçi men Ferhād imesmen, dirdim andan kem imes
Yoksa söz şirîn veli şirîn-zebānım kıaydasın

Körgiley kāfir közüñni almasañ imdi köñül
Ketekdik buldı köñülden, dil-isitānım kıaydasın

Sensizin kündüz maña hem tudan artuķ tıre tun
Revşen eylerge anı māh-i cihānım kıaydasın

Gerçe yaş nā-dānlardık kıadırımını her kün bilmedik
Bilgeley kıadırımını imdi kıadır-dānım kıaydasın

Serv ile şemşād türlük daŖv kılsa, sen kelip
Kıl hirām eylep hicil, serv ü revānım kıaydasın

Közlerimge sāye eylep merdümin taht eyledin
Imdi oltursañ bu tahtıñ üzre cānım, kıaydasın

Künde yüz ölgünçe furķat içre, öltür bir yolu
ŖArşî'ni imdi belā-yi nāgehānım kıaydasın [s.80]

G79

Tā kiy, ey žālım maña cevr ü sitem kem kılgasın
Bu nihāl-i kıāmetim ğam birle hem kem kılgasın

Yüz nigāh-i lütf ile ağyārını serşār itip
Gülşen-i lütfüñni menden nice kim kem kılgasın

CürŖa-yi cām-i veşālından müyesser itmeyin
Kim Ŗarūs-i Ŗişķiñ ile müttehem kem kılgasın

Vāde-yi hicrān ara eylep meni hār u zelil
Vaşlı ara ağyārlarını muhterem kim kılgasın

Ŗişķiñe cānını bergen ŖArşî'ni eylep gedā
Bü'l-heves ağyārlarını mühteşem kim kılgasın [s.81]

G80

Köñül alurda ne müŖecciz nemā imişdüksen
Köñül berürde köñülge celā imişdüksen

Didim ki : “la’l-i lebiñ tut maña öpüp koyayın”
Didi ki şeşkenibân “bî-hâyâ imişdüksen”

Köyünde yattım ise yastanıp Ölâcım yoğ
Ne rahm eylegünü bir belâ imişdüksen

Didim ki: “hâlimi aytay saña” didi: “bildim,
Ki Öişğ küçesinde bir gedâ imişdüksen”

Köyün sarı barurumda kaçan seni bildim
Bu hasta cânıma mundağ cefâ imişdüksen

Bu nâz birle anı körgeç eydim “ey kâfir,
Senemle kaçıda hoş hüd-nümâ imişdüksen”

Ayağı astıda körgeç külüp didi: “Arşî,
Kemendi zülfüme hoş mübtelâ imişdüksen” [s.82]

G81

ÖĀrızın zülf içre kıldım mihr-i pür-tâb ârizü
Tañ imes huffâş kılsa tunda mehtâb ârizü

Bu ki Mecnûn’luğda tüştü könlüme sevdâ-yi zülf
Kılğan irmişmen meger zencir-i kullâb ârizü

La’l-gün lebini kıdığan cân eger ilkimdedür
Nige kuygayman bu demde la’l-i şîr-âb ârizü

Oñda tapman tüşde körgeç Öârızın bir yol közüm
Kıldı közler kılmağay mundağ şeker-h’âb ârizü

Cilve-ger ol teb hilâlî körgeç oğ başı indürüñ
Ka’be’de ger seyr-gâhdur şeyh mihrâb ârizü

Ķâni’olmay köyide itler ayağı kanığa
Teşne ölgeymen ger itsem bâde-yi tâb ârizü

Navek-i mijgân niş nüşî ÖArşî ger kıldı heves
Bâver itme çin deban kıldı çü oynab ârizü [s.83]

Körmedim könlüm alurğa sen kebi yarı yine
Haste cânım tır-güzürge la’l-i dūr-bârı yine

Cennet-i Firdevs ara ger hür-i rezvân izdesem
Tapmağayman bir seniñdik sâh-i esrâr-i yine

Ay! O kün bil kim Yed-i Beyzâ'ğa pertev saldı bu
Bulmağay Óişkiñde mundağ çeşm-i hün-bâr-i yine

Vaśf itey dip ger atın tutsam zebânım örtenür
Yoğturur Óâlemde bir mendik giriftâr-i yine

Tag ara ğam tişsen ırmağğa Ferhâd eyledik
Körmes irmiş hiç kişi sendik sitem-kâr-i yine

Ger hâқиқat isteseñ belkim Óacâyıb dilberi
Türfe mundağ bulmağay bir mest hün-hâr-i yine

Türe kılgan rüz-gârımnı bu közi qaradur
MaÓlüm ol kim yoğturur mendik dil-efgâr-i yine

Bı-nevâdur gerçi köyiñde tümenmiñ şâhlar
Bar mudur ÓArşî kebi bir Óâşîk-i zâr-i yine [s.84]

G83

KaÓbe-yi Rum itey nişâr Óâriziñ hatâsına
Hind ü Habaş bağşlayın közleriniñ qarasına

Nâvekin atsa her zamân cân ü köñülge bı-deriğ
Köz qarasin fedâ kılay oğlarınıñ yarasına

Remz-i rumüz-i narığa yaku barım niyâz itip
Cân ü köñül girev kılay şive-yi hoş edâsına

Niççe köyde yürdümü geh yıķılıp geh kopup
Bir nażarımı salmadı Óâşîk-i bı-nevâsına

Örteseler heyâli kim eytür imiş Óaceb budur
Vaślı çâğı eger kişi Óarza-yi dil-rübâsına

Hâli hatı ki yüzdeder cevheriden saçıp aña
LaÓl-i öze laÓlulukka men laÓl-i revân qarasına

Ölgüce ÓArşî künde yüz, bir köni öl ki, yetkey¹⁶² ol
Žālim-i şūh, pür cefā bir yolı müddeÓāsına [s.85]

G84

Hilāf-i resm için bu remziden bulmuş kişi ageh
Peri-zād-i peri āsibiden taÓviz tapğay veh!

Figān hicride çeksem, vaślıda andan mu hem artar
Ne çok kim gül visālın tapsa bülbül kop çeker çeh-çeh

Men ü žāhid çekermiz āh ü vah bu dehr ara her çend
Ki bir bāğ içre güyā bülbül nāle, çoğaz urar şeh-şeh

Nesībim ger imesdür gülşen-i vaślıñ temāşā
İrür bāğ-i İrem Düzeĥ maña, Firdevs āteşige

Közüm cām-i mey vaślıñdan er mahrūmluķ körse
İrür kevser suyn nūş eylemek köñlümge müstekire

Gedā-yi köyüñ olğaç niççe yildur Óizz dergāhim
Koyar baş başığa her dem muresseÓ tāc kıoyğan şeh

Sunuķ köñlüm Óużzārñ şevkıdan tapmış tugunluk kim
Hilāl andağ olmuş mihriden on dört künlük meh

Köñüller Yusūfın her dem esİR itmek için, heyhāt
Zeneĥ-dāni ara nun çeşmesidik kölkü kıazmış çeh

Maña matlūb dirdi sūz irür, Žāhidge āsāyiş
Ne çok kim men irürmen Óāşik, ol her dem ferīb hileh

Niçe urlar başıñdan dūd-i hicrān, ÓArşî bilmen kim
Kıara per bāşığa çekken peri bulmas ne çok āgeh [s.86]

G86

Kıya bakıpgına bir közi kıara
Kıya başladı köñlümni, ne çāre

Mijeler tarıdan atmaķğa, heyhāt
Birini oķ, birin eyler kināre

¹⁶² Orjinal nüshada bu kelime (nitkey) şeklinde yazılmıştır.

Men öz devrimde kus-i naẓm urdum
Söz ehli barça çalmışlar nekāre

Közin yumsa geh-i yoĸ uyĸu zeyli
Cihān şūrığa oĸdur istihāre

Mene ıılĸanların teŖdād-i eyterge
Yoĸ ahtar, tōkti kōk seņg-i şumāre

Kōnlūni derd ile dermān-pezir it
Keşkim derd-i yoĸ ol hiç kāre

Tunu kün şiveñ olsun Ŗişĸ-bāzi
Disen kim, kōrgemen Ŗōmr dūbāre

Kōñül igreş hired peyden ħabs tut
Turup bñlbñl, zaĸın sevt-i çi-kāre

Tarab vaĸtın ŖArşī müftenem bil
Sumur gerdūnga ölçep bir taĸāre [s.87]

G86

Ŗİşĸ ara men öldüm mü agyār oldı kām ile
Türfe kim ol cān tapıp ger ölmesmen bed-nām ile

Hoş irür nārendik çünkim tapıp aççıĸ-çuçuk
Lütf birle sorsa ger ħālimni hem deşnām ile

Sarĸarıp tiş, daş aĸarap, pişmādı āhır işim
Çünki yürdüm vaşlın izdep kop imdi ħām ile

Niççe imsāk itkesen, ey sākī, mey der pey tutup
Bir yolu yaĸu yıĸıt yā yaz ħūmārım cām ile

Bir kün olĸaç sūfiler sevt-i semāŖiden melñl
Çaldurup çenñ ü çeĸāne, oynadım isnām ile

Gāhi çihrem üzre yaş ol şerh-i ħāl eylep turup
Eylegeymen Ŗarz-i ħālimnı ne çok iŖlām ile

Zühd ehlin ĸoy ki, her çend nūş iter kevser suyn
Bir demi hem bulsa bulĸıl rinde derd-āşām ile

Koydurup kül eyledi cismimni andağ Óışk kim
ÓÖmr içi buldım ne bir āgāz ile ne bir

Óİşk ara budur müsellemler, ÓArşî türlük terkin it
Ölgüçe resvālık izdep öl bu neñg ü nām ile [s.88]

G87

Külümsüp açtı cemālın bir kün ol māh özgeçe
Dermen öz hālımğa bu dem, şükür Leylā özgeçe

Çin çiniden alıp ol dem açılsa gül kebi
Bulmağay nāgeh bu Óāfet-piše, nāgāh özgeçe

ÓÖmür içi seÓi eyleban bir şūh hālın tapmadım
Bu hālet kim, bulur gāhi tuzuk gāhi özgeçe

Hāhişin her çend izdep, hāhişiğe sığmadım
Bar mu bu āfetke bilmem tā ki dil-hāh özgeçe

Ey felek, kokuñda zahmın gerçi kopdur, kııl hāzer
Tıre dil-düz özgedür bu nāveki, āh özgeçe

Yaku barın terk kıılmay yār tapmağ yağdurur
Türfedür kim bu zamāndan izder el hāh özgeçe

ÓArşî, yastan fakır köyin, kıılma şevket ārizū
Şıve-yi gül-hen bölekdür, şaÓn-i hır-geh özgeçe [s.89]

G88

Dehrniñ şeklini kör kim, buldı hālı özgeçe
Bilmen, ayā! bar mudur anıñ heyālı özgeçe

Teķvā eyelep deyr ara yol tapmaduğ, kel, ey refiğ
Mest olup mey-hāreler yanlığ baraley özgeçe

Ey müsevvür, sehv eylep kıılma tesvirin heyāl
Közü kaşı özge anıñ, hatt ü hālı özgeçe

Bü'l-hevesler gāmnı eylep keliñ ehbabı kim
Telmürüp oturusıda anıñ turalı özgeçe

Tāb keltürmes nazar hevesin cihān arasığa
Yaşırın kop perde kiyiniden qaralı özgeçe

Sargarıp gāhi kızarıp mihr ü meh bir hâl imes
Eylemiş anı Óuzarı infiÓalı özgeçe

Óişğ ara qadır itsen bı-bāk bul kim, özgedür
Ehl-i tekvā anda, rind-i lā u bālı özgeçe

Qılsa köz gāret könlüni, yüz kılor örterge cehd
Zülf aña tekviye eylep cism-i dalı özgeçe

Dehr her çend külse, ÓArşı sen sarı bil zehir-hend
Bar mu cān qaşdıñ kılırdan ihtimālı özgeçe [s.90]

G89

Cilver-ger buldı maña bir kenzeki nāzüküne
Kāküli her yan saçılğan, qap qara közlüküne

Yaşlığ eyler mü veyā şūhluğ kılırını bilmedim
Lābeler körközmiş ol her lahza yüz türlüküne

Leblerinden cān berürde nāz ehmālın körün
Cān alurda yoq imiş mundağ yine çabuqqıne

Sebze-yi gül reñgiden bir hâl yoqtur yāz ü qış
Türfedür kim qıp kızıl meñzi, qaşıdur kökkine

Eytip irdi bir küni, kelgil hūmārıñnı yazay
Dep iken barsam ümüd eylep barın ötrükkine

Şūhluğ ecnās itip, bilmey neçden tutma sahl
Gerçi oğlan-ves irür ol bulsa hem süzlüküne

Şūh cevlān cilve kāfir şivesi seyyādlıq
Serv ü qadd, simiñ ziğen hem Óarızı otluküne

Nimçe nārinci, kızıl köñlik, başıda qarqarā
Sünbülü başdan urulğan tälçibiğ bürlüküne

ÓArşı, yaşlarvaşfıda yaşlıqlıqıñnı qoymayın
Lāó u bālıqdan didiñ sözler, bul imdi şokkine [s.91]

G90

Eylemes ger maña ol şūh cefāden gayri
Yoq aña mende şahar sıdğ ü şafādan gayri

Rahmetiñ işiki açıqdan tutarım köz ver ne
Ne kıılır Öömr içi bende hatâden ğayri

Bar mu kıılğan künini tîre kıara tudan hem
Sünbülün hicri meni bahtı kıaradan ğayri

ÖÖmür içi baş ü ayağ püye-ger olğan kemdür
Öİşķ deştide meni bî-ser ü pâden ğayri

Türfe kim sırrı nehânım barığa kâşifsen
Ğayb işin bilmes idi kimse Hudâ'dan ğayri

Kayta alman boyun andan niçe zülüm eylese kop
Kolda yoķ aççığlasa hâbe-rizâdan ğayri

ÖArşî, kevneyn içiden isteme cüz faķır hûsül
Yoķ imiş ehli şerâfet fûkerâdan ğayri [s.92]

G91

ÖĀrızıñ üstide kıaşlar kök anıñ efkendesî
Ay yükünüp, kün sığınıp secde eyler bendesî

Kâmetiñ sevdâsından bulğaç kıalander servü kim
Başıda şekl-i külah, bergiden oldu jandası

Ağızı tahkîķide kopdan bar idi könlümde şek
Nâĝeh şekden çıkardı lütf birle hadesî

Farş olğan hiştler kim köyde kıılman bedel
Eylese ger Öarz özin kökiñ meh-i rehşendesî

Anı şâhışah biliñ körgeç zümrüd taht üze
Bir gedâ tarzıda gülhen içredür cüyendesî

Kimseni ger der maña bir kem-terin kıavl toĝdı kim
Kaysı talıÖ burcudan bu ahtarı ferhündesî

Yâr Öksin ÖArşide körgeç mü buldı bāĝ ara
Sarĝarıp ĝâhi kızarıp nesteren şermendesî [s.93]

G92

Vah! ne belâdurur bu kün cilve-ger oldu bir beti
ÖĀrızı gül-feşân iken, tamşadur melâhâti

Kākülin ejderhâsı dey, zülfi müselselin mü dey
Nergisi cādūsın mu dey, könlüm alurğa âfeti

ÓĀrızi şems yâ kamer, tişleri durr ü yâ gevher
Hifçe-yi gül müdür bu yâ körse anıñki qâmeti

Hasta cānıñnıñ ey köñül ister isteseñ davāsın er
Çäre qılurğa lütf ile bardur anıñ ħezāqeti

Bulğay Óişq tühmeti köñlüme bahra kopdurur
Hasta cānımını tırgüzür yetse tumen melāmeti

Yetti felekni örtse āhım eger çıqıp neteñ
Çünki tüşüpdür köñlüme Óişq otınıñ ħarareti

Nāz qılıp rumüz ile kıldı köñlüni pür cunūn
Barmıdı yâ ki bilmedim Leyli bilen qarābeti

Lebleri reşki laÓl olup, lāle dāğı irür hicil
Sözleriden çü dür tāmār, kopdur anıñ nezāketi

Qan bile çünki yığlasa ÓArşı-yi hasta-dil, neteñ
Bardur canıda yüz tumen Óişq otınıñ ħarāreti [s.94]

G93

Veşālı hicriden nālān körermen cānı zārımını
Maña, yâ reb, neşib itseñ ne bulğay gül-Óüzārımını

Niçe bî-rehm ilkiğe bulupman mübtelā āhır
Savurmuşlar ħavağa her küni ğam-ğın ğubārımını

Tapıp Óişqim kemālı andağ ki rüh Vāmiq ü Ferhād
Kelep pervāne yanlığ uyrulur şemÓ-i mezārımını

Körüp ehli temāşā nev-bahār-i lāle-zār-i der
Bağır qanın şafaq-ğün eylegen ğāhi uzārımını

Degil bu Óömr Óālemden vefānı körmedim her-ğiz
Bu dehr içre nefes alğunça bilmesem turarımını

Eger gül perdede bulsa, neçok ārām alur bulbul
Yüz açıl bu bî-qarār itkil bu cānı bî-qarārımını

Nice kim hasta cāndur men mey-i la'Ölñge, ey sāķi
Tebessüm cāmını pür eylegil, def'Ö it hümārımını

Cemālñndan nice maħrüm olup mehrün yürviy cānā
Veşālñ birle memnün ķıl dil-i ümüd-vārımını

Bulurmen şād köksüm dāğını ķayğū ķanatğandan
Körüp hüsend olup bī-rahm açılğan lāle-zārımını [s.95]

Eger enķā olur bulsa nişān, menden nişān tapmas
Fenā deştide nā-peydā körermen mürğ-zārımını

Leķā mümkün imes tecrid hāsil ķılmayın ÖArşī¹⁶³
Hazān bergi kebi berbād eyley her ne bārımını [s.96]

G94

Deriğā kim, meni taşlap bugün ol dil-rübā ketti
Ķalıpdurlar niçe nā-āşinā ol āşinā ketti

Nażardan ketti atın oyunatıp ol ķābuk-i ķālāk
İziniñ toprağın közümge eylep tutiyā ketti

Ne sūd imdi egerçi bulsa çün har-mühreler peydā
Nitey imdi iki Öālemni, durr-i bī-behā ketti

Hoşa, bezmi veşālıdan niçe kün kāmran irdim
Bu kün mehtāb aynım tīre eylep mehliķā ketti

Abes maħbūblardan imdi umam idi vefā ķılmaķ
Öāsr-i derd-i hicrān eyleban ol bī-vefā ketti

Ne çok bir bī-vefā bir şūh žālim şūh idi, yā Reb
Tümen dirdi ile bes ÖArşī'ni eylep bī-nevā ketti [s.97]

G95

Saħar hürşid-i şāhı tāğ üzre zerrin Öālem çekti
Dāğ-ı pertev saçıp gerdün ara türlüķ raķem çekti

Fenā ferrāşı eylep subħnıñ simin per ü bāln
müresseÖ tārı müjgānını cārub-i hārem çekti

¹⁶³ Orjinal nüshada (hāşıl) oralak yazılmıştır.

Ki vāŖiž kaŖbe'de her dem śamed Źikrin beyān eylep
Birehmen deyri tahtı űzre esrār-i senem çekti

Baş alıp kaŖbe'den heyh-i ĥarem, deyri istedi oldum,
Ki ol but zűlf-i anber-bār nāgeh piç ű hem çekti

Ĥākikat ehli taŖrif itmeyin fahm eylegey birdek
Muğannı arganűn tārını niççe zirűbem çekti

Keşkim köyide kül yastanıp, űan içmek izder, vah!
Fireydűn bel Sűleymān tahtını űzre cām-i cem çekti

Hoşā, ol rind kim Ŗűműr esāsın yoqluğın bilgeç
Tereb cāmın terennűm zevĳi birle dem-be-dem çekti

Cāfe tiğini devrān tefl, ey ehbāb bil kim
Ne-tenhā űir-i nirge urdı fil űzige hem çekti

Diyārı nažm ara űehliğ nevā-yi gerçi kop sordı
Gedā ŖArşı mü hem söz műlkide yıllar űadem çekti [s.98]

G96

Yaşırıp gűldik yűzin gűl-nār űupuki içre, vāy!
Gűyā bumıř űızıl ebr içre pinhān tolun ay

ŞuŖleden salmıř yűzige perde andağ kim űuyay
Bulmadı műmkin, disem kim tiklenip bir dem űaray

Niççe Ŗarz-i ĥāl űılsam bāver itmes, vāy! kim
Dāğ-i dil žāhir űılurğa imdi köksűmi yaray

Yād űılsun burĳaŖin ismek nesim-i sűnbűli
Dise ger ehli dil her laĥze űzűmden baray

Cān semenden sorsa Ŗiřĳ ehli niçe vaşlın tilep
Kuyruğın maĥkem suzupmen aldın ikrek űatay

Nige köksűm açğaman, bel çāk iter űan perdesin
Dise ger sıdĳı tilep köksűnni açğıl bir atay

İtleriñ neĳşin sűfālın ger nesibim eyleseñ
Teşnelikten űanın andağ neĳşi birle sıĳaray

Niççe teskînim tilersen, al cemâlîñdan niķāb
Őārîzîñ mihriden andağ zerrelirdik aldiray

ŐArşî, cānān yādı birle bir ķadeh nūş eylegil
Ger diseñ, özüñni özlükden hemiş ķutķaray [s.99]

G97

Barıp senem-kedege secde-yi Őāşîķāne ķılay
Ki menŐ eylese źāhid, men anı yā ne ķılay

Ķaşîñ kılıcı demige fedā ķılıp bu köñül
Ķabül tutsa ki ķan başın āşiyāne ķılay

Köñül üyin ğam şūhîġa eyleban maŐvā
Közüm ķaraġın anîñ oķıġa nişāne ķılay

Heyāl-i zülf-i perîşānîdan eytip tār-i
Köñül demāesiden sevt-i Őāşîķāne ķılay

Ki hevesin şuŐlesiden kim yarut közüñ, ÖArşî
Ki şām-ı hicrîni tā subĥ sādîķāne ķılay [s.100]

G98

Ķayda öz yārımġa uĥşar, bulsa ger yüz miñ perî
Ol irür ĥürşîd ü tābān, özigelerdür müteri

Niççe hevesin ehli kilip yandaşsa andağ bilgürür
Bir tiziġ ĥar-mühre içre güyā bir gevheri

Ķîmet-i hevesüñni mendik özgeler fahm eylems
Añlamas gevher behāsın ger imesdür cevheri

Ol yigit Őaźmin körüp nāgeh yügürdi kop yigit
Ol yigitlerden mü hem artık yügürdüm men ķarı

Devre-yi ĥat Őārîzî devride andağ kim irür
Mihr etrāfîda nîli reñġ-i ķarĥ-ı ķenberi

Hevesin etfālîġa levhi Őārîzîndadur sebek
Ayġa talķîn eylegendik şūŐle mihri hāveri

Ādemilik pişe eylep Őişķ efzün eylegil
Mümkin irmes ol perîġe gerçi Őāşîķ perveri

Evvelâ sir-âb itniñ izlerin öp, ÓArşî kim
Öpmek istersen cihândan niççe gül-berg-i teri [s.101]

G99

Cins-i âdemden mü bu, yâ hür-ı cennet yâ perî
Yâ irür ruh-i mücessem yâ melâóik şehperi

Berşdik cevân kılıp otlar saçıldurğan çağı
Fahr-i râzı bulsa bu dem yolğay irdi âzeri

Çarh her-giz körmegeç Óömür içre mundağ çerh kim
Çerh üstün çerh urğay, andan artuğ men şarı

Nâzgınıp her yan nihâl-i Óişşdik kılğaç hirâm
Mest olup tāvus-i cennet Maĥv olur kebki deri

Türfe cevân bu çemende kılğaç ol gül-pirehen
Ye üzr gül-berg titrer kökde mihr-i hâveri

Bul Óaceb kılmassan andağ cilve kılğan terk-i hüş
Ey köñül, kelgiley imdi men beryü, sen nâri

Cân nuşdını nişâr itmey nitey, ger eylese
Şiveler bu şüh ü şeñ mâyl buluban her sarı

Râst reftârîñ revân şeklin müsevvür eylemiş
Cân ara putkan elifsen yâ ki cânân serveri

ÓArşî, kel imdi harâbât ehliden deryüze it
Câmi bî-hüduğdan anı sıpşarıp piri heri [s.102]

G100

Zihî türlük nevâ kuşlar tiliden ĥamdıñ âyâtı
Mülevven bâğ ara gül yafraqıdik sunÓuñ isbâtı

Cihân meh-rûlarğa özlükiden büd imes mümkün
Ki bel hevesüñ žuhûrğa irürlar barça mîrâtı

Birü şahrîñ ĥerâsıdan meger teşvâğa eyler cahd
Ki men lütfüğe eylep tekye bulmuşman harâbâtı

Hired piriğe ne ĥadd zâtîñ evşâfıdan dem urğay
Aşar kök tağıdan ol dem meger heyhātu heyhātu

Kişi bi-âhadd sıfâtın mezheriniñ hâkmetin bilmes
Bulup ba'Özi harâbât ehliden ba'Özi münâcâtı

Mezâhirde atım, lekin nige bir nâz-eş itmesmiz
Kuyuş nûrıdan olsa zerrleriñ kop mübâhâtı

Şıfâtı vaşfıda her kim ki hâd ister imiş hâddın
Tügenmes miñde bir miñ yıl olsa Öömr ü evkâtı

Atanmaş şaşd itersen dahr ara güm-nâmlıq iste
Kişi yoş eylese atın şalır bâkî anıñ atı

Ne hâdd, ÖArşî saña vaşfın dimekde çek şara tilni
Beyân ü vaşfıdan çünküm muşaddeşdür anıñ zâtı [s.103]

G101

Türfe sunÖı ilâhidür kök çay
TabÖniñ cilve-gâhidür kök çay

Çıktı Çin şehiriden çini birle
Çin iliniñ güvâhidür kök çay

Hiç rûy-i zeminde yoş bu giyâh
Dârular pâdişâhidür kök çay

Közni uyşu ili harâb itse
Dest-gır-i fenâhidür kök çay

Tola yiyip aşıkop ağır kelse
İçseler Öazm-hâhidür kök çay

Şadımı nâ-münâsibdür el bilmese
Ehli meşrib gızâsıdur kök çay

ÖArşî'nin tabÖıga münâsibdür
Büy-i hoş, reñg-i hoşdurur kök çay [s.104]

2.2. MÜSTEHZÂD

Bir türfe nigâri ki irür hûr ü perî-zâd
Közler aña şehlâ

TâÖet çağı mihrâb kebi şaşları her bâr
Şavseyn Öav ednâ

Nev bāde firdevs veyā serv-i hirāmān
Yā hıfça-yi tūbı

Yā bir elifi cānga bu rañ buldı pedıdār
Yā kāmēt-i zıbā

Her çend mūner-piše irür nāvek-i Őiŝki
Peykānımı anıñ

Köz merdümi köñül üyide kan ile esrār
Kılsa anı meŐvā

Yer yüzini kanlıg yaş ile alu kızlık
Gül-zārler ittim

Uynatsa semenden dep o ŝul şüh-i sitem-kār
Kılgay mu temāŝā

Her çendi ki nāz avcida hūrŝid ü ŝemŐdür
Yetsem Öaceb irmes

Yosufını teleb zūrı bile kördi nemū-dār
Andağ ki Zileyhā

Öömür içre harābāt ara mestāne yürüpmen [s.105]
Terk-i Őömrünü eylep

Yüz kaş herır bulsam idi yādıña serŝār
Pür eylese sehbā
Bir kâfir-i bed-mest idi mü, ÖArşi ne dersen
Bulğay saña āfet

Yā müğbeçe-yi şüh şeker-hande cefā-kār
Yoğ kim but-i tersā [s.106]

2.3. MUHAMMESLER

1

Ey! perı bı-tābliğden berğdik perrān mü sen?
Ot saçıp her yan yüzüñden Őāfet-i devrān mu sen?
Yā lebi mey-gün bile derd ehliçe dermān mu sen?
Cisim imes sen, cān mu sen yā cān ara cānān mu sen?
şuöle sen yā şemö sen, hey-hey ne hoş cevlan mu sen?

Çalğanıp mihr sebühidik Óaceb mestâne sen
Teleb sen, bî-bâk san mu yâ ki otdik yanasın
Mest sen, mestâne sen hem mey sen ü mey-hâne sen
Hümür sen, mehmür sen, hümür ehlige hüm-hâne sen
Çeşme-yi hürşîd sen mü yâ gül-i handân mu sen?

Óarızın otadik yanıp ol dem ki bulgaç cilve-ger
Neylesün Óişğ ehlî körmey körgeç oğ hünin-ciger
Közlerin kâfür, kıaddın Óar Óar, lebin gül-bergi ter
El-hâzar, mundag belâ-yi nâgehândan el-hâzâ
Berğ cilve, şüh peyker, âteş-i süzân mu sen?

Ķâmetin serv, saçın sünbül, hatın reşki semen
Hür sen yâ nür sen, yâ rûh, ey! gül-pirehen
Zib ü zinet, hattı hâlından tapıp sahn-i çemen [s.107]
Kâkülün cân Óuğdesidür hem issi müşk-i hüten
Mihr-i rûşşân yâ tecelli yâ meh-i tâbân mu sen?

Nâz-nâzân kelmegey Óâlemge sendik nâzenin
Gülşen-i firdevs hüsnün hırmanıdan hüşe-çin
Mihr âyin, hür talat, serv kıamet, meh-cebin
Arzımas bir kâkülün Çin'ge yüz eķsâ-yi Çin
Günçe-yi sir-âb sen mü yâ gül-i handân mu sen?

Serv üze güldik yüzün kıadd üzre tüşmiş bü'l-Óaceb
İzdegen tapmas seniñdikni ÓAcem'den tâ ÓArab
Çin-Mâçin, Türk, Tâcık ü Horasân tâ Haleb
Barça Óâlem içre Óişkin saldı yüz şür ü taÓab
Óişğ sen, maÓşuğ sen yâ hür yâ rizvân mu sen?

Gül yüzün şevkıdeköz yummay irür bidâr gül
Ķulluğunğa dâğın şâhid kıılıp ikrâr gül
Nergisin nezzâresiden buldı âteş-bâr gül
Lîk sendik yoğturur güllerde bir hün-hâr gül
Serv sen, şemşâd sen, tublu mu sen, reyhân mu sen?

Yeñi ay reşkin tutupdur hâlka urğan ğabğabın
Nukte-yi vahdetdür, âyâ yüz üze hâl ü hatın
Yüzde bu tem-tem Óarağ kör, ey! felek tük kevkebin
Lâle-yi hârâm mu sen yâ ahter-i ruşşân mu sen?

Ey! cemâlin lâ-yezâl ü bî-misâl ü bî-bedel [s.108]
Süretin teşvir eyiptür türfe nâķķâş-i Óazel
Ķayda yol tapğay bu zibâ şekliñe nuğs hilel

Sayradıñ, ÓArşı anıñ vaśfıda eytip kop mesel
Tüti-yi şekker feşān yā bülbül-i nālān mu sen? [s.109]

2

Kündüzümdür keçe ol hürşid-i tábāndan cüdā
MeşÓel-i Óayşım uçuk ol māh-i tábāndan cüdā
Tevk-i ğam boynumda ol sevr-i hırāmāndan cüdā
Güyā bulmuş bu dem bülbül gülistāndan cüdā
Yā meger tutı bulupdur şekkeristāndan cüdā

Hicr otı tenden ötüp niççe süñekni örtegey
Kül kılp köñlüm bināsın tā yürekni örtegey
Andak āhım, qorqaman, toqquz felekni örtegey
Ger quyı yüzlense bille tā semekni örtegey
Bulsa nāgeh bir üçük bu dūd-i efgānımdan cüdā.

Eşk imes aqtı közüm hicride qanlığ jāle kop
Belki bağrım çıktı fūrkatdan tüküp perkāle kop
Dāğıdan hicrān açıldurmuş tenimde lāle kop
Ne Óaceb ĥaddın fuzūn kılsam bu künde nāle kop
Bulğuqa andan cüdā, bulğay idim cāndan cüdā

Koydurup kül kıldı hicrān otıdan cānān meni
Hem savurdu külden artuq serser-i hicrān meni
Kıldı gülden ayru tüşken bülbül-i nālān meni
Kör ki, bu şekli bozulğan girdiş-i devrān meni
Kılgudik irmes dāğ-i ölgünçe hirmāndan cüdā [s.110]

Köñlüme ey niş-i fūrkat dem-bedem sançılmağıl
Ey fırāk endüh-i tiĝi birle bağrım tılmağıl
Cān sarı ey! tır-i hicrān tun ü kün atılmağıl
Kim saña didiki, bu demn-i tiyānnı tılmağıl
Kılgay irdik barçadan, kılgunça cānāndan cüdā

Süz-i Óişık içre köñülni koydurup kül kıldı kim
Cānġa andaĝ hicr otınıñ şuÓlesi yağıldı kim
Başıma başda meger hirmān ĥatı yazıldı kim
Güyā pervāne koydı hicr dāĝın bildi kim
Ölmek istep bulğuqa şamÓ-i şebistndan cüdā

Qumr-veş ölmes mü Óāşık serv ü gül ruhsārsız
Fütidik uçmas mu ārām-i şeker güftārsız
Vāy! ol bı-dilge kim, irmiş neyreñ dil-dārsız
ÓArşı aĝnār olmalık kuşdik ne çok kim yārsız
Bulmasun pervāne, yā rebşemÓ-i rühşāndan cüdā [s.111]

3

İrür derdim nihāyetsiz ki, men cānımdan ayrılĝaç
Ne tenhā cānım irdi belki imānımdan ayrılĝaç
Melāhet şehride şirīn kebi cānımdan ayrılĝaç

Azıp hüş ü hıradan niççe sāmānıdan ayrılgaç
Barın sehv eyledim bi'l-lāh ki cānānımdan ayrılgaç.

Nedür ehvālîñ, ey cānā bu künlerde cüdālıqdan
Ki fūrket hārıdan her künde köñlüñ kop yaralıqdan
Maña ne şabr ü tākāt qaldı bu dem bi-nevālıqdan
Közüñ hicri qararttı rüzgārim köz qaralıqdan
Qalıp zülmetde sendik mäh-i tábānımdan ayrılgaç.

Saçıñ fıkrıde köñlüm her demi yüz piç ü táb eyler
Dāğ-ı ösrük közüñ vücūdumıñı harāb eyler
Dudağıñ şevki herdem hasta cānımmı kebāb eyler
Yüzüñ üzre Óaraqlar yadı közümni pür āb eyler
Davā tapmay qalıp derd içre, dermānımdan ayrılgaç.

Uzārım günşeni yādıdur köñlüm beşi nālān
İki nergisleriñ şevkıde köñlüm közgüsi heyrān
Saçıñ sevdāsıdan bu hātırım tarķap ketip heryān
Lebiñ ārmānıda mende ne çok kim qalmadı dermān [s.112]
Ki sendik şüh tabÓ, şüh cevlānımdan ayrılgaç.

Tun ü kün belki her dem ülfetiñni yād eylermen
Geh-i uyķuda körgeç seskenip feryād eylermen
Veşālîñ tapmağaç yādında her dem şād eylermen
Fırāķıñ zorıdan gāhi barım berbād eylermen
Ki sendik bir sühen fahm sühen-dānımdan ayrılgaç.

Sabā bu arzı ÓArşı'ni kim ol yarımğa yetkürgil
Ki yalguzluķ belāsı örtgen zārımğa yetkürgil
Fırāķım içre ol Mecnün-i bimārımğa yetkürgil
Ki andan sevt-i dil-keş bu meniñ tārımğa yetkürgil
Nevā türlük çekey semÓ-i şeb-istānımdan ayrılgaç. [s.113]

4

Uzārıñ cilvesi zülfüñ ara şemÓ-i şeb-istānımdur
Sevād-i sünbülüñ yādıda güyā Óanber-istānımdur
Elifdik ķāmetiñ şekli nihāl-i bāğ ü büstānımdur
Közüñ bir kāfir-i nāz uyķusıda anda yatğandır
Gül-istān içre ağızıñ çeşme-yi kim ābi-heyvānımdur.

Tecellidür mü bu yā burcı vahdetiden uzup ser-beser
Letāfetiden meh ü hürşidni eylep meger derber
melāóik pıriden yā hem nuzül itti bu rañ şehperi

Sa'âdet burcından yâ meh tulû' eylepdür ahter
Tümenim köz bile çarh-i felek hevesüñge heyrândur.

Qara kün başıma tüşti cüdâ bulğaç kuyuşımdan
Harâb olğusıdur imdi cihân tûfâni yâşımdan
Koyupman hicride fûrkat otı ketkiley kâşımdan
Gârez cânım imes, cânânım irmiş¹⁶⁴ cân telâşımdan
Veh! ger ne cännü cânân bulmasa bermeklik âsândur.

Qara bahmel imes ğam şâmıdan kiydi küleh başım
Ki fûrkat tunları cânâ firâkıñ içre yoldaş
Ĝamıñ çekmekde fûrkat tunlarıdur büm muñdaşım [s.114]
Bulup deryâ-yi sil aqsa közümden yüz sarı yaşım
ÖAceb irmes köñül kop zahmıdan kan birle tolğan

Sebâ ğam-ğın köñlüm hâlıden er sorsa meh-i fettân
Degil vaşlıñ heyâlî şem'î başıdan irür gerdân
Cunûn tâğıda hârâkin kebi her dem kıılır efgân
Bulutdik közlerim aq kârası alışıp giryân
Saçılğan kakülün yañlıg besî hâlim perişândür.

İşitmes, ah! kim her çend eyitsem nâle zârımın
Vişâlîñ tapmayın mu bes kıılay tâ ki heyâlîñnı
Ne çağ mañfî kıılırsan ey! meh-i tâbân veşâlîñnı
Koyay pervânedik, körset maña şem'î-i cemâlîñnı
Cemâlîñndan cüdâ kündür maña şem'î-i şebistândur.

Sevâd-i Öiğiden andağ qara künlerge saldı nâr
Yürürler säyedik yanımda ü başımda mâtem-vâr
Kutulgayman meger meniñ cânımğa kıldı, kılgımağan küffâr
Öacâyıp köñli kıattıg taş¹⁶⁵ bağırlıg nâ-müselmândur.

Nigeden cânıma yüz fıtne saldı ol közi qara
Siriştım ger bu nev' olsa ne çok kılgum aña çäre
Tıger çağıda cân naqdın aña bulmuş hadef pâre
Ki mijgân oqını kâş yâşından ol mâh rûhsâre
Alef irmes oqıdır (cân) içinde, cânğa atkandır. [s.115]

Kuyuş rûhsârıdan Öâlem yüzini zer-nigâr ittiñ
Lebiñ pertev salıp harğa la'âl-i âb-dâr ittiñ
Nige ÖArşî'ni hâr-ı fûrkat ile dil-figâr ittiñ

¹⁶⁴ Aslı nüshede bu söz (irmes) dep yazılıp qalğan, mene i' tibârı bilen (irmiş) ilendi.O

¹⁶⁵ Aslı nüshede bu söz (nâs) dep yazılıp qalğan.

Gedā-yi hasta dilni gül yüzüñge hār ü zār ittiñ
Cüdā kıлмақ anı güli hārsız bulmaқ ne imkāndur. [s.116]

5

Közleri sāhir senemniñ Zıkr ü efzāsı bar
Қaddın serv, lebiden la'Öl-i şekker hāsı bar
İñnide küñlik her biri cāme tetillāsı bar
Nimçe nāřinci senemniñ ju semenden қаş yası bar
Қırmızı saçbağ içinde kākül ejderhāsı bar

Algusıdur nāқıd imānını but қалмақ үçün
Ġāret eylep bar metā'Öi dıñime almaқ үçün
Leşker-i İslām küfri kişverin çapmaқ үçün
Zülf-i çin çin Öäreziñi hāl ile yapmaқ үçün
Leşker-i Şām ü Habeş'nin Rum ile ğavgāsı bar.

Süre-yi (Tahā)¹⁶⁶ nı zātıdan bir imā añladım
Āyet-i (Velleyli)¹⁶⁷ şerhin zülf-i yeldā añladım
(Vażzuhā) tefsirini vechide peydā añladım
Matle'Ö-i hūsñide (Vaşşams'i) huveydā anladım
Süre-yi (Nun ü Val-қalem)¹⁶⁸ dek sebze hat toğrası bar.

Neğma-yi қанқūs ile teñ olsa āvāze ceres
Sūr-i İsrāfıl ile āhım irür ger hem-nefes [s.117]
Tüti-yi tab'Öimga bulsa āşiyānı zerrin қafes
Nāle-yi bülbülge hemdem bulsa köñlüm Öayb imes
Bar demağ gülşen-i māçende bi-pervāsı bar.

Tırnağıñnıñ tābı hūsñiden hicildür barça hūr
Hoş çü hürşid-i cebini üzre tüşken tuncı tür
La'Öl-gün na'Ölin içre nuқre-yi hāmını sur
Za'Öferān menden kıızıl zāhmel-i tumārğa üzre kör
Zer-nigār-i қubba-yi şāhinde istiğnāsı bar.

Bezm-i Öayş içre vesāliñsız maña, ey Dil-rübā
Cennetü'l-me'Övā alur hem-reñgi deşti Kerbelā,
Bu hame gird-ābi ğamlardan hālās it, ey! Hudā
Zevreқ-i köñül nażarda cilve-ger қıl, yā Hudā
mecme'Öü'l-behreyñ yañlıg közlerim deryāsı bar.

¹⁶⁶ Kuran-i Kerim'in 20 suresi.

¹⁶⁷ Kuran-i Kerim'in 91 sure, 1 ayeti.

¹⁶⁸ Kuran-i Kerim'in 68 suresi.

ÓArşî bu eflâk žülmüden demi bî-ğam imes
Yâ hicrânî, nihâli kâmeti bî-ğam imes
ÓArz-i hâlimni ne dey çünkîm maña mübhem imes
MaÓlüm oldur kim nevâóiniñ cunümü kem imes
Baş ayağı kâkül ejderhâsıdık sevâdı bar. [s.118]

Meni, ey dostlar, her yerde bulsam yâd eyleñler
Tilep hâkğdan meniñ sîhhetli kim feryâd eyleñler
Köñülde kine ü buğz ü hâsed berbâd eyleñler
duÓâ-yi hayr eyle bu hasta rûhum şâd eyleñler
Mana lütf eyleban ğam kaydıdan âzâd eyleñler.

Ğariyb ü bî-kes ü bî-çârelikniñ hâlini demü
Yetimlik, Óâciz ü yalğuzluğumniñ hâlini demü
Ğariyblik deştide yetken Óilimniñ hâlini demü
Meni âvâre kılğan ol senemniñ hâlini demü
Meniñ bu dirdime, tañrı üçün bir çâre eyleñler.

Mana cavr ü cefâ eylerge Óâlem ehlidür mâyil
ŽaÓf ü nâ-tevân hem bulsam öz nuşsanıma kâyıl
Veşâlıdan raķibi bahre aldı bendege hâsıl
Meni âvâre kılğan dâóimâ ol rahmı yok câhil
Köñülge cüz rızâ kelse başım yüz yâre eyleñler.

Belâ destide mendik yoğtur resvâ-yi cihân bulğan
Bu ğurbet kişveride sâkin ol deyr-i fenâ bulğan
Acelden ilgeri Dûzeñ otığa mübtelâ bulğan
Ulusnı sağla, yâ reb, derd-i dillerden kim maña bulğan
Zırâ ger bermesem bu žülümğa yüz kâra eyleñler. [s.119]

Perişân eyledi hâlim meniñ bu deşt-sahrâlar
Köñül mükini aldı hicr otı bî-dâdı yağmâlar
.....¹⁶⁹ [s.120]

6
Deriğ, ol cedd-i büzürg-vâr pîr-i Óâli-şân ketmiş
Salıp žülmet ara bar Óâleni hürşidi zamân ketmiş
Kılıp bizni beşi âzurde, bilmen kim, kayan ketmiş
Beğâsızdır cihân mülkini şah-i hürdedân ketmiş
Velî ger kitse her kimdik ne bî-nâm ü nişân ketmiş.

¹⁶⁹ Bu Muğemmes kol yazımında mu şu câydan başlap köçürülmey kalğan

Nitey, neley Müselmānlar kitipdür ol şeh-i a'Ŗlā
Ne sūd imdi eger kılsam tümen feryād ü vāveylā
Seyādet bahride andağ kaçandur gevher-i vālā
Deriğ, ol hulq-i şirîn ü deriğ, ol rütbe-yi a'Ŗlā
Ki yaŖnı sâhîbi mesned çirāđ-i hānedān ketmiş.

Sütün-i bām-dārı bārgāhiden idi zātîñ
Ziyā-yi meşŖalı nūri nebuvvet irdi kün atîñ
Hemşe tāŖet ü teqvā yü tesbîh irdi hālātîñ
Mürüvvet vaqtı yek-sān irdi andağ öz bile yatîñ
ŞeriŖat şehriden yaŖnı bu dem emn ü îmān ketmiş.

Cihān bihbūdi ketmeklikke bu işni haber bildim
Çirāđ-i dehr-i hūb-ān tîre bulmađđa eser bildim
Dāđ-i mahşer küni yavuşmađđı mühteşer bildim
Bu künni bizge bel mahşer künidenden hem teber bildim
Cihānı tîre eylep çünküm ol mihr-i cihān ketmiş. [s.121]

Çayan ketti, deriđā, zübde-yi asli beni ādem
Ketip andağ ki teŖhîr itmedi bir dem meshādem
Elif irmes, tañ irmes bulsa imdi dāl yañlıđ hem
Bes irmes irdi mundağ közlerim silābeden pür nem
Koyup gam içre bizni bul Ŗaceb ol şādīmān ketmiş.

Şeker yañlıđ kelāmıñ yād kılsam örtenür cānım
Ne tenhā örtenür cān, hānümān belki îmānım
Netañ ger eylesem könlüm kuşu çākı geribānım
Feleknı kılğusı pejmürde es bes sūz-i efgānım
Medārı mezheb ü āyın-i şemŖi şeb-revānım ketmiş.

Tilim vaşfin beyān itmekte andağ güñđ ü lāl olđay
Humā taŖrişin itmek sevŖiđe çünküm mahāl olđay
Kaçan evsāfiđa şâyiste mundağ kıl ü kāl olđay
İmes mümkün bar el birge hamdıñđa mahāl olđay
Mahālî Ŗālem-i mihrî seyādet nāgeh ketmiş.

Ne çokdur hālınız fūrkat içide, ey bürāderler
Müşibet şāmı kop āvāre bulđan barça ahterler
Beliyyet hāriden mecrūh bulđan barça asgerler
Fırāđ endühi tiğiden beşi āzurde peykerler
İrür mü sevtiniz dep bu mahel ārāmı cān ketmiş.

Be yād-i cāni fırāk içre beşi āvāreler siz mü?
Çayu āvāreler, derd içre bağrı pāreler siz mü? [s.122]

Yetim kağan Őilim deřtide āhū berreler siz mü?
Hazān bergiden artuğrağ sarığ rühsārlarsız mu?
Debān kim algusıdur könlimizni dilistān ketmiş.

Alıpsan başımızdan tācımıznı ey acel toysañ
Ne buldı ey kaçā imdi acelniñ közlerin uysañ
Uyup közini cānımğa tümenmiñ minnet kıoysañ
Cihān yahşısını çünkim körilmeydür körüp türseñ
Vilāyet şehri üzre serveri řāhib-kırān ketmiş.

Kel ey mihr-i cihān bu dem maña lütfün kırıb itgil
Kıabül-i dergāhı kıudsıñnı medhimge kırıb itgil
Meni muhlisleriñ dirdige yādıñnı tabıb itgil
Köyünde ÖArşı sayrarga her dem Őandelıb itgil
Debān mihrin kıoyup mañzün köñülde, nāgehān ketmiş. [s.123]

2.4. MÜSEMMENLER

1

Ol küni kim, bu toğuz tārımı peydā kıldılar
Āy! O küñü türfe encūmlar hüveydā kıldılar
Her biri rüşsende şemö-i berkı řimā kıldılar
Bir kıadem olğalı kim levh-I mücellā kıldılar
Nardebān bulmağ üçün kürsini peydā kıldılar
Seyr-gāhi bulsu dep işi müŐellā kıldılar
Lā-mekān ħalvet-gehini aña maŐvā kıldı
Ne üçün kim irdi ol mañlüb u mañbüb-ı İllāh.

Lā-mekān evcige ol tun kıldı burāğ-ı řitāb
Ĥaymeler kökden çekip berdiler zıbi bı-ħisāb
Andan oldı teşti zerrin āfetāba āfetāb
Zühre türlük sevt ile çalmış idi çeñ ü rübāb
Kır-gün ol keçege sapatıyle dāğı müşk-nāb
Her sehāb ol ĥayme etrāfıda bir simin tenāb
Barça ervāh-I nebı yıp ĥasretin hem bı-ħisāb
İrdi ol kevneyn üze çünkim nebı hem pādışāh.

Kudretin nağkāşı ĥikmet nağş-perver eyledi
Gül meřāmın eyledi, sünbül müŐetter eyledi
Pertev-i gül birle gülşenni münevver eyledi. [s.124]
Zıb üçün sevsen Őarūsın hüvellā āhzer eyledi,
Her çemenge neççe türlük günçeni ter eyled
Hüvellāh çin-i tügmesisge günçeni ter eyledi

Sebzeden gül astüğe sebze-yi nester eyledi,
Çekmedi kâmet seniñdik nihâli tâ'î hâh.

Ey, vücūduñ şe'ni keldi rahmetin lil-Öâlemñ
Andan oldı baîr ü ber hükmün bilen zîr-i nigîn
Oldı bir nūruñ rikâbın nergis-i rûhü'l-emñ
Rahmetiñ pişânesiden dâ'îmâ yoğ irdi hin
Murğ-zâri rahmetiñden bar hâlâyık hüşe-çin
Bar melâ'îk sordı andağ fazlın işikige cebin
Kıldı ilqâbın Öazelde haqq (şefi'ü'l-müznebin)¹⁷⁰
Kelmedi Öâlemge bir sendik sa'âdet-mend şâh.

Kılmadı zât iklimiden cilvesidik hiç zât
Taptı cudūñdan vücūd andağ cem'î-kâ'înât
Sıgmadı güldik içige şadlığdan mümkinât
Barça Öisyân ehliçe senden du'â, menden nicât
Raf'atın derkide andağ hayr keldi müderrekât
Çeşme sarı rif'atından içti cân âb-i hayât
Şevket-i şer'îñ körüp şermende buldı suminât
Sen irürsen ikki Öâlem ehliçe püşt-i penâh. [s.125]

Ey sevâd-i Nergisiñ şa'önında (mazâgü'l-beser)¹⁷¹
Süre-yi (Vaşşams'ı) tâbî Öârizindedür haber
Keldi hüsnün ta'rifide (Vezzühâ) yü (Vel-kamer)¹⁷²
Âyet-i (Valleyli) müşkin kâkülinñden bir eser
Kâbı kavseyn oldı Mi'racğa şerh-i mühteşer
İrdi sırrın çağı ÖArşî Levh-i Kürsî rehgüzer
Âteşi tür irdi la'îlñ şu'lesiden bir şerer
Şaqqı sedriñ bābıda keldi (Alem Naşra) guvâh.

İrdi cūduñdan vücūd-i enbiyâ ihsân tapıp
Koptı Âdem birle Havâ hil'atından cân tapıp
Hızr-ı la'îlñ neş'esiden ölmedi Heyvân tapıp
Gayretinden Nuḥ şuriş başladı tofân tapıp
Sordı Yosuf dirdiden efseri rahmân tapıp
Öİsâ cân-baḥş oldı lütfün feyziden Öirfân tapıp
Çeşme-yi lütfünde Eyyub aḡnadı dermân tapıp
Taptı fayzi dergehiñden hem Süleymân Öizz ü cāh.

Ey kaddiñ zîbâ cemâl-i gülşen-i avcı kadem
Boy tartıp barlıkıñdan sünbülîstân-i Öadem

¹⁷⁰ (günâh-kârlarını şapâ' at kılğusu)

¹⁷¹ Köz (ün-sulğâ) buralmaydı (Kür'an Kerim) 53 Süre 17 âyet baş kısmı

¹⁷² (Kür'an Kerim) 94 Süre 1 âyetin birinci sözi

Âferin-iş sübh-zâtın¹⁷³ hâveride urdı dem
Koydı senden yoğ cihân barlık sarı bir-bir qadem [s.126]
Şevketiñden şahlıg Óâlemge toldı, yetti gam
Halka-yi işikiñ temmenâsıda gerdün buldı ham
Derfter-i lütfünge Óisyân hâmesi soğtı qalem
Qalmas andan haşarda cürm ehliden bir dâd-hah.

Ey, burâkıñ irdi fikret şahiniden tiz per
Lâ-mekân evciğe ol dem eylediñ memnün sefer
Gird peymâ hem bulalmay sûretiñ çağı kamer
Mizbân mihmânlıgıñga birdi çendân zıb-i per
Hüsn qursın vaşl-hâni içre koydı mâh-zer
Mihr ü meh ol dem kırân kıldı veyâ şir-i şeker
Şâm-i Óisyân hürmetiñden zorıdan buldı sahar
Bir şerer lütfünden örter bulsa miñ hırman günâh.

(qavl ü levlâk)¹⁷⁴ irdi zıbâ qâmetiñdan bir nişân
(ahseni't-taqvim)¹⁷⁵ şerhi hióatiñdandur beyân
Tüti-yi bâğı (En Efseh)¹⁷⁶ didi lütfüñ Óeyân
(Leyletü'l-miÓrâc)¹⁷⁷ bü-yi kâkülinden taptı cân
(Li meÓallâh)¹⁷⁸ menzül irdiñ dağı aÓvednâ mekân
Nükheti velleyli zülfünden idi Óanber feşân [s.127]
Lefzi lâóühsi firâkıñ zorıdan irdi fiğân
Ey şefiÓü'l-müzennebîn ismiñ bar ilge niğ-hâh

Ey mübârek hilige bü-bekir idi tâc-i ser ol
Barça iklimi şeríÓat üstide İskender ol
Rumi Óişki Şâmi dirdide söz üzre Kayser ol
Barça eşhâb ü sülûku seyrlerge rahber ol
Nâqılân defteri esrâr üzre sırrı defter ol
Mâh-i mescide maşÓeli mihrâb, mihr-i münber ol
Serverânı seyr fi'l-lâh¹⁷⁹ barçasıga rahber ol
Cümle heyli Óişki Óirfân dergehida hâk-i râh.

Birdi kuvvet mustafâ şerÓige bázü-yi Óömer
Tumtırâq-i qavs qâmet birle buldı baır ü ber

¹⁷³ Orjinal Nüşhada zâdıdan yazılmıştır.

¹⁷⁴ Eđer sen bulmasaydın yer ve gök yaratılmazdım, Allah'lıgımnı aşikar etmezdim, diye ayetin kısaltma suretidir. (Eđer sen bulmağan bulsañ âsemân-zeminni yaratmağan bular idi, İlahillikemenü aşikârlımağan bular idi) digen âyetiñ kıskartılması.

¹⁷⁵ Biz insânı haqıqatan güzel şekilde yarattıq, Qurân Kerim 95 Süre, 4 âyetiñ kıskartılması. O

¹⁷⁶ (Men hammadan pasâhetlikdür men) hadîş, O

¹⁷⁷ Mirâc gecesi

¹⁷⁸ Ben Allah'layım

¹⁷⁹ (Allâh yolıda meñiş) bu tesevvüpteki bir derece, mertebe. O

Mihr-i fethî, mâhi nusret cebheside cilve-ger
Niççe mînâ zaâhr içse qalmanı her-giz eser
Şams bulğaç hîkmeti kelgen sarı kettı beder
Kıldı dîn ehli gubârı köyini kühlü'l-basar
Tıtratıp Óarz ü semânı bir bakıp ol nâm-ver
Oldı hâlis dergehige kelse yüz miñ rû siyâh.

İrdi zin-nüreyn nûrı birle encüm ziveri
Mihr ü meh hıvet-gehıde bulsa ikki çäkere
Zühre dâğı fahr itip bulmuş idi râmişgeri
Hizmetide ham kılıp kıddını çarh-i çenberi [s.128]
Kulluğni ister irdi hem Bilâl-ı buzeri
Raşsiyle yüz zevk kim bezmide irdi müsteri
Hatm olup astıda hâlim ü hem şerîÓat perveri
MecemÓül behreyn rahmet irdi ol bi-ictibâh.

Ey Óiliyun, bâbe-hâ dep vaşfıda ol şehriyâr
Kirse meydân içre haybet birle ol duldul sevâr
Sormuş irdi küfür ilini geh Yemen geh Yesâr
Küfür tuğyanıda cihânda qalmanı andan gubâr
Eydi ol sultânı dîn birle küni bulup bi-ihiyâr
(Lâ-feta illâ Ali la seyfe illâ Zülfikâr)¹⁸⁰
Şir-i dergâhım atap atın Óazelde kirdigâr
Zikrin eylep bar melek tesbih her şâm-ı bigâh.
Ol iki şehzâdege kılsam fedâ yüz cân revâ
Her ikev irdi ne çok kim nûr-i çeşmi mustefâ
He ikev dil-bendidi zührâ ü Óaliü'l-mürtezâ
Her ikevdür şemÓ-i Óarüz her ikev mihr-i semâ
Her ikev kıtıl-i küffâr kavm-ı Óişkiyâ
Her ikev irdi furûğ-ı mihr-i avcı istefâ
Her ikevdür nûr bahş âfetâb-i vazzuhâ
Ol ikev medhi tügenmes gerçi kılsam sâl u mâh.

Deyr-i piri ilkide içtim bu dem câm-i hüdâ
İki Óâlem ziverige urdum andâğ püşt-i pâ [s.129]
Bulğusı şâh-i hâkıkat dehr ara bulğan gedâ
Lezzet-i faqr añladım şevket-i öyin eylep hubâ
Rahmaki gam birle könlüm sâzıdan çektim nevâ
Ol şefiÓü'l-müznebin ismi kıılır mundağ nedâ
Çıktı dâğı şine-yi pür guşsadan türlü sedâ
Bulma nâ-ümid, ey yârugluk bulsa ger fiÓliñ tebâh.

¹⁸⁰ ‘Ali’nden başka başka yigit yok, züfîkâri’den başka hâkıki kılıç yok. O

İki (Errehmān)¹⁸¹ sıfātın ıulzumıdur feyz-i cūş
(Errehim)¹⁸² ismin tezzerüŖi dāōimā rahmet hurūş
Yazdı el-hey atın andağ dehr ara bî-hadd nuşuş
Cilve-gerdür cilve-yi atından insān tā ü hūş
Rahmetin hum-hānesiden dāōimā rahmet hurūş
Lāl olup vaşfında ŖArşî buldı bu dem ger hamūş
Fahrını lütfünden anı bulsa hem kııl hūvellā pūş
Bardu ez-bes çāker-i Ŗāli resūluñ, ey İlāh [s.130]

2

Eyledi āhir işin çarh-i sitem-kār, ey köñül
Bağrımızın cüzvi yañlıđ eylep efkār, ey köñül
Ŗöürden evvelādur olsağ bizni bizār, ey köñül
Çünki kııldı bizni bu ğamga giriftār, ey köñül
İşla kelgey başızmızğa imdi bîsyār, ey köñül
Ne asığ āh ü fiđānlar kılsañ izhār, ey köñül
Kıyda imdi ğam soruşmağlığğa ğam-hār ey köñül
Bulğumuz bir nükte ayetür kimsege zār, ey köñül.

Ehli derd içre maña āh ü fiđān buldı neşib
Nāle güyā kuş içide kısmat oldu Ŗandelib
Ŗārezi irmes üçün bu derd bilmes her tebib
Şād olup ilkin kıaşar eylep çü nālišler rekib
Serneviştım irkenin andağ ki bildim Ŗanşerib
Ĝām-ğın olğaç taŖne-yi esbābın tozar bu dam habib
Çünki bu mihnet ara āşüfte buldım hem ğarib
Ŗzlükün taşlap özünden bul haber-dār, ey köñül.

Niççe yār ü dāniş ehliçe bar irdi ülfetim
Köz açıp yumğunça ayrılğaç aşıpdur hayretim
Yüz nedāmetler bile imdi yigiler hasretim
Ŗrteban ğāhi fırāđ ü ğāhi sūzi fūrkat
Añlağaç hem hālsız bu fūrkat içre şiddetim [s.131]
Şiddetim yok, fūrkat içre haddan efzün mihnetim
Kıalmadı yürmekke bes kim Ŗālem içre taqtım
Kıyda tapğun izdep imdi bul haber-dār, ey köñül.

Ėhiri bir künŖācel dāmıga tüşkey başımız
Eyleban bî-çāre, Ŗāciz kıoymağay dermānımız
Dirdimizni aytışurğa kıalmağay imkānımız

¹⁸¹ Nihāyet mihribān (Allāh'ın supatlarından biri). O

¹⁸² Nihāyet şapağatlığ (Allāh'ın supatlarından biri). O

Tapmağay teğirden hatlar bizniñ pişānımız
Başımızda sāye-bān bulğay Óaziz imānımız
Yer yüzini lāle-zār itkey tükülgen kıānımız
Barça yārı müÓtekidler kop yigey ārmānımız
Kıānımıznı içküsi bir nice hūn-hār, ey köñül.

ÓAhdlar eylep meger bu çarh āhir sındırur
Kıyda bir āzāde ü şudūr āna cevri yetkürü
Dāniş ehlin kıyda körse tiğ-i şiddet bilgürür
Yüz tümen derd ü belā okın başığa yağdurur
Dimese cānnı bu ğam ger dise tilni koydurur
Asırsa her çendı mahfı hem köñülni ağdurur
Olturur bu ğusśa andağ kim tirilgüm yoqturur
Beski, bu işlerge sen kıldıñ giriftār, ey köñül.

Kelğüsi meşriķ sarıdan bizni izdep niççe yār
Bizni dep bulğan müsāfir ğurbet içre hār ü zār
Rište-yi Óahdını kılgan bizge mühkem üstuvār
Eylegey bı-rahmlar birle nice yıl kār-zār[s.132]
Rüstem-āsā salgusı hūn-hārlarğa iztirār
Kıānımıznı alğunça bulmağaylar bı-karār
Cümle-yi hūn-hārlar öz şehriden itkey ferār
Türfetül-Óani olardan kıalmas āśār, ey köñül.

Niççe ay mahzūn giriftārı elem kim bulğasın
Pāy-māl mihnetür rancūrı ğam-ğın bulğasın
Niççe bu ğam ser-serige hām-kadem kim bulğasın
Acıraban bu cer kentden niççe kim kim bulğasın
Şāyed āhir hāşır çağı mühteşem kim bulğasın
Bār-ğāh-i mahram ü hās her em kim bulğasın
Hürmet-i faķr añlap ol kün muhterem kim bulğasın
Bulmağıl nā-ümüd Hāķdan, bul teleb-kār ey köñül.

Óişķ ilide yığlamaķ imdi ne maÓnā tartıp un
Telebelirdik kıılma hārfin dirdiñ eytürde urun
Kañlığ eşkü ü otluğ āhın fāş bulmasdan burun [s.133]
Külbe-yi faķr kıanāÓat içre tutğaysan ürün
Ne asığ otluğ köñülde münçe örlemek tütün
Münçe sorulmaķ nedür ğam deştide güyā kıoyun
Evvelā ol irdi ki olğay irdi elden yaşurun
Kıldıñ āhir ÓArşı'niñ dirdini izhār, ey köñül. [s.134]

2.5. TERCİBEND

Bu Óālem mülkidür el üzre berbād
Keter andan barı bir demde nā-şād
Bu rañ berbād bulmağlık bilip el
Óaceb oldur ki, bulğaylar aña şād
İrür temkını anıñ zerre mānend
İmes mümkün anıñ bu dıde bünyād
Tiriklik kuşların tutmağğa tartıp
Óacel ser-riştesin mānend-i seyyād
Sinān kirpiklerinden tartıban yüz
Kılıçlar ıaşından eylep misl-i cellād
Cihān ehlini āhū berre yañlığ
Hürak itmeklik olmuş aña müÓtād
Terehhüm āyetin eylep fermāmūs
Nidā-yi (Uıktulu)¹⁸³ bulmuş aña yād
Fenāden özge kim taptı beğāsın
Melekdür, ger peri, ger ādemi-zād
Sitem tığın urarda bı-deriğ ol
Fezā örnigedür hār ü fulād.

Bu Óālem zıveridür fāñı vallāh
İmes zıver ki, yaÓñı mā-sivellāh [s.135]
Bu Óālemge bekā kıandan müyesser
Fenā girdi bile bulsa mühammer¹⁸⁴
Nesim isgeç fenā Óālem ü vücūdın
Savurmuş gerdeni çün bād-i ser ser
Bu gerd emvācidur kim mehz-i žülmet
Su istep anda ölmüş yüz Sikender
ÓAcel dendānesin yer başka āhir
Kişi Cemşiddik ger bulsa server
Fenā Şirūyesi öltürmiş ol kim
Ki Hisrevdik cihān kıılmış müsehher
Harāb eyler beşi feğfür cismin
Helāk eyler dāğı ger bulsa Kıayser
Uluğ žātıdurur bı-çün, bı-misil
TeÓālellāh ki andan barça aşger
Toladın öz köñülni, birge bergil
Eger berdür veli vallāh ü ekber
Bu Óālem zıveridür fāñı vellāh
İmes zıver ki yaÓñı mā-sivellāh.

¹⁸³ (Öltürüñler) O.

¹⁸⁴ Orjinal nüshada (mühemvere) şekline yazılmıştır.

Bu  alem ehlidenizdep vefanı
Alıpdur yā meger bermepd r, anı
Ne anı  bu vefasızlıqlarıa
Sitem t rl k ılurlar c vid ni
Sab  h rını eylep ni-i dil-d z [s.136]
Ciger-h n uneni eyler nih ni
Hav dis silsilin gerd na anda
Urup k kl k ılıp y zde ni ni
İurge usa r hin mihr ayaın
afa y zige ımı k nli anı
Cih n ho cilve  hid r ki, amm 
İr r bir bi-vef  bi-mihrib ni
Vef  ister isen c z z t  v hid
Fel ni isme, dime fel ni
Bu  alemni beasız anla, ey dost
K n l berme ihs s bar dep anı
Eger  aıl ise  bu s z ab l it
(feh m l  yerfer n h zel-me  ni)¹⁸⁵
Bu  alem ziverid r f ni vell h
İmes ziver ki ya ni m -sivell h.

Bu  alem k rg z r ger l le   b 
İr r b ı saar her l lesi d 
Cih nnin ularıda fark ned r?
Anınd r z ı b lb l, b lb li z 
Cih n yasıdan ke, rencin algıl
Anındur b ı g l en, g l eni ta
Haz n yılı uurmadur neibi,
ecerler  zre kopdur geri yafraq [s.137]
 acuz kim kelipdur bekri m nend
eker efs n   n y z l le l -l 
V c du n em ini koydurmak  hir
Yarutmalı   n oysa eger ya
ılıp  asret ili k n lni p re
So na kelerden d  yerter tırna
Bu ra  f ni cih na n zır olsa 
Fen  ehli ki tiler k rse barma
M ibettler yetip  hir atadan
ay  ferzend samas baka tofrac
Bu  alem ziverid r f ni vell h
İmes ziver ki ya ni m -sivell h.

¹⁸⁵ Onlar bu anlamı d  nmezler. (olar bu ma' n lerni oenmeyd r). O

Bu Óālem zıbbide bulğıl mücerred
Fenā ehli kılıpdurlar anı erd
Qabıldur ne yaÓnı beski sor dep
Anıñ reddide tecrıd ehli bı-had
Bulup hıkmetde münçe iktidārıñ
Felātun ger oğdur aldıñda Óabced
Fesāhet feniden bulsañ bu yañlığ
Kelāmıñ eylese insāmı bı-hūd¹⁸⁶
Kerāmet yoğ ki müÓecciz perver olğaç
Çü Musā körgüzüp ger ilge yüz yed
Sabāhatda cihān meşhuri olsañ [s.138]
Eger Yosuf mesellik körgüzüp had
Kemālı refÓetiñ andağ ki bulsa
Ayağın öpkeli gerdün negün kad
ŞucāÓet bābıda bulsañ töhmetin
Buluban zır destıñ dıv ü esved
Bu mezkūr olğan işler barçası hiç
Birevge bağ bulardan bul mücerred
Bu Óālem zıveridür fāñı vellāh
İmes zıver ki yaÓnı mā-sivellāh.

Bu Óālem cāmidür pür zahr-i kıtıl
Harz kııl ger sen irürsen merd-i Óākııl
Qaçan Óākııl körüp içmiş tola zehir
Ki cāhillikdür olmağ aña māyıl
Bu rañ zehir içken irmiş hüş-mend ol
Ki bel bilmek anıñ hüşını zāyıl
İçip ger oldı kop, kılmış penāhım
Bu içkenlerini olgenlerge dāhıl
Bu rañ dāhilliğın teóşirin añlap
Ğarāyıb kim bulurlar aña şāğıl
Qutulmağ kayda mümkindür ki, kılmas
Helās ol zehriden ger pır-i kāmıl
Velı pinhān fenā mülkide ol şāh
TeÓelüükdür aña yetmekke hāyıl
İçip yüz zehirni eylep pişeymān [s.139]
Yağan çağ eyleseñ imdi ne hāsıl
Bu zehr esrārıdan bir niççe söz kim
Didimmen: aña¹⁸⁷ ey meğrūr u ğāfil
Bu Óālem zıveridür fāñı vellāh
İmes zıver ki yaÓnı mā-sivellāh.

¹⁸⁶ Aslı nüshede (bı-hūd) dep yazılıp qalğan, bu söz kıpiye nüktesiden örneğe çoşmay qalğan.

¹⁸⁷ Aşlı nüshede bu söz (añlay) dep yazılıp qalğan. Men, vezni i' tibārı bilen (añlay) dep ilendi

Bu Óālem zālidan tutğıl kināre
Irür tezviri anıñ bî-şümār
Boyunlarıda altun tavķ irür ot
Kulaqları dāğı andağ şerāre
Yüzide damlar şeklin körüp ol
Qılur cān qıuşların tutmaqğa çāre
Hinā reñgi imes ilkide qandur
Qaratmağlıķ üçündür közi qara
Beşaretlerde encümdik saçılğan
Nuħuddur ger uçudur gūş-vāre
Esāsi ilkide sihr Óārifindür
Imes müÓciz köñül qılmaqğa pāre
Ki bir mütlekçe yoķ bu türfedür kim
Müqayyidge qılurlar istiħāre
Beqālķ yār hūsnin köre almay
Ki zār olğun āña qılsañ nezāre [s.140]
İşitip (kullu şeyóin hālikün)¹⁸⁸ ni
Ki tutğaysan sevellāhı'dan kināre
Bu Óālem zıveridür fāñi vellāh
İmes zıver ki yaÓñi mā-sivellāh.

Bu Óālem Şühin andağ qıl kim ihsās
Kiyer zerbeft yazdan, qışdan ol Óās
Bu zıver birle yüz miñ ganc-i Qārūn
Qılur qanča kişige ança iflās
Cān tutmaq fikride ğam kaÓbetinin
Yüz açsa kişige bermes yüzde bir tās
Ĥevādiş rāhıga el nūşı üçün
Felekni tās eylep, mihrini kās
Bulup Óāciz ki andan kurgaşunğa
Müsellet ger idi taşlarğa elmās
Körüp qātilligin bulmaq ne yaÓñi
Anıñdik sūd ili köñlide vesvās
Cihān selibide aytıp bir neçe söz
Beqā vaşfida buldum germ enfās
Vefā andan ümjd itmek ne yaÓñi
Ümjd örnide andan kimsege pās
(vellā mevcüd feddārın kıtta
Feqtülü ismeóü yā ey-yühennās)¹⁸⁹ [s.141]
Bu Óālem zıveridür fāñi vellāh
İmes zıver ki yaÓñi mā-sivellāh.

¹⁸⁸ Hemme narsa yoķalğuçıdur) (Qur'ān Kerīm) 28 sūre, 88 āyet

¹⁸⁹ (İsittiñki, tıñşalar, Ey insānlar. İkkile 'ālemdede paqat bir Allāh'dan başqa haqıķi mevcüdiyette yoķ)
Ĥadıs

Kel ey ÓArşı, fenā cāmını sıpķar,
Bu fāñı dehr ara andan ne artar.
Fenā cāmin içip bulğıl sebük-rüy
teÓellükden iseñ gerçi girān-bār.
Nice sözle ki yazdıñ bî-ħudāne
Cihān fāñılığını eylep izhār.
Fesāhet kişveri içre eger çend
nevāóıge müsellemler irdi güftār.
cihān fāñılığiden şıkve eylep
anıñdan hem bu terkıb ile söz bar.
Anıñ peyrevliğini lāzım eylep,
Bu fende senhem olduñ nice devr bar.
Ne mümkin irdi mundağ söz dimeklik
Anın cāmıden olduñ be ski serşār.
Ne ol şeh birle biz ikkev didük söz
Kelipdür bu ğarezden nice ehbār
Ĝarez ol kim sevellāh'den köñül uz
Ki çiz ol yoķturur bir yār ğam-ħār.
Bu Óālem zıveridür fāñı vellāh
İmes zıver ki yaÓñı mā-sivellāh. [s.142]

2.6. MESNEVİ

Ey şüh sitem-ger perı-zād
Her dem kıluram beşı seni yād.

Yādiñde beşı ħarāb oldum
Óİşķiñde otide kebāb oldım.

Óİşķ içre geh-I zār nā-tevān men
Ey cümle senemler şāhi sensing.

Ĝüsnüñden irür cihānda yüz şür
Şermende bihişt ara bār-i hür.

Sen ey, perıler aħteriñdür
Rizvān ile hür çākeriñdür.

(Veş-şemsi) yüzüñ fesānesidür
(Vel-leyli) saçıñ nişānesidür.

Zülfünden irür köñülde yüzband
Cân dāğı irür köñülge peyvend.

Ger eyler eseñ anı ferîşân [s.143]
Tār tār bu köñül hucümü her yan.

Mijgānın itip köñlüni pāre
Çaında itip köñülni pāre.

Ol bir uruban köñülge yüz niş
Bu bir buluban dāğı cefā-keş.

Közün közüme çü şuÖle sızdı
Közüm koyuban Fırāt ağızıdı.

Tār ağızıñ eylesem tevvehüm
Özüm körerim cihān ara güm.

LaÓlıñnı açıldı söz çün gül
Ārı nevādin oldı bulbul.

Yadımgā kirer nefesleriñ gāh.
Tār tārıma firāğiden yüz tümen āh.

Çaddıñ dü misāl-i serv-i āzād
Gül-deste-yi yā nihāli şemşād.

Nāzuñ biliñ er heyāl kılğum
Cân riştesige misāl kılğum.

Çılsañ meger, ey hırām cānım
Meyl itküsi çıçkalı revānım. [s.144]

Penceñni körer isem be-nāgāh
Çılğum dü misāl-i źātı ilellāh

ÓUryān çılğan putuñnı her şām.
Farz eyledim anı nuçre-yi hām

Kiydiñ nice kün libās-i gül-gün
Andan biri közler oldı pür-hün.

Sendik yine yoçdur nāzenini
Hürşid leğā ü meh-cebini

Hoş ŐiŖve-nemā ü dil-rübāsen
Ammā niden ki bî-vefāsen

VaŖlîñ temŐide zārdur men
Ser-geŖt-yi bî-ķarārdurman

Mehrūm-i cemāl nice ķılĖuñ
Nā-ūmiđ veŖāl nice ķılĖuñ

Ėayriñ köñül iķre yoķdurur, vah
Bil kim, yādiñde bulsa vellāh

Ger derse, diseñ ki bî-nevā men
Zülfüñ girihiğe mübtelā men [s.145]

Her Ėend tiliñde mübtelā sen
Köñlüñde reķibĖe āŖinā sen

Bu sözden itermen köksüme Ėāk
Őretrme cānımnı misl-I hāŖāk

MünĖe nige eylediñ dil-figār
Yoķtur yine sen kebi sitem-kār

Kimge aytay bu mācerānı
Köñlüm dāĖı dāĖ ile yaranı

Yā reb, nige münĖe zār ķıldıñ
ŐiŖŖ iķre zebūn hār ķıldıñ

Her nice bulup yürür isem zār
Ėālimni bilmeydür ol sitem-kār

Her Ėend iŖitmesem melāmet
Cānımgā yiter tümen helāvet

Derd ile firāķdur siriŖtim
Mîhr ile vefā ü ser-neviŖtim

Hicr ile harāb fırķatıñdan
Mehmūr Ŗarabı Ŗefķatıñdan

ÓArşı'ni unutma gāh yād it [s.146]
Vaślñ mey-i birle belki şād it

Ol nevÓ içip bulay anı mest
Aldımda toğuz felek bulup pest.

Andağ unutay ikki cihānnı
Ne ikki cihānnı, belki cānnı

Yüz cān irür er nişār bulsun
Mevhüm-i laÓlı yār bulsun

Inşā kıuram fesāne-yi Óışķ
Ol nevÓ deban nişāne-yi Óışķ

Óālemge tilimden ot saçılsun
Óālem ili köñlige yaķsun

Elķāb kelip Óazelde hem Óışķ
El Zıkri bulup Óabedde hem Óışķ

ÓAyndür¹⁹⁰ anıñ çü Óayn-i eflāk
Örter barı Óālem ehlini pāk

Şini kim arre-yi vefādur
Üç nüķtesi anıñ üç belādur [s.147]

Ķāfı keliban çü kūh-I enbūh
Enbūh ne yaÓnı kūh-i endūh

Üstide iki noķta iki zāğ
Yoķ zāğ, köñüllerge iki dāğ

Āvāzesi pür bulup cihānga
Vaśfı-i dāğı sığmayın beyānga

Dred içre köñül ħarābı andan
Cānnıñ dāğ-i iztirābı andan

Andan irür ehli dil feğānı
Belkim bar mihri ķuzğalanı

¹⁹⁰ Bu sözler (‘ işķ) sözide ki (‘ ayn, ع) (şi . ش . ق) (ķāf. ق) ‘ibāret üç ħarpnı körsetedü

Öİşk ehlige derd āh andan
Öİşküge Öizzü cāh andan

Birini eylep Öeziz ü hürrem
Birini aña zār nātevān hem

Bir kimsege birni Öāşik eylep
Öİşk içre atını šādiķ eylep

Birin yasap Öāfet-i zamān hem
Birige nešib itip feġān hem

Birde körünüp buti peri-veş
Žāhirā yine birde bir belā-keş [S.148]

Her ikige şive-yi Öİşk-bāzi
Nāziyü eger biri niyāzi

ŞemÖ içre geh açılıpdur gül
Pervāneni koydurup çü bülbül

Öİşk tiġi otġa birini koydurup pāk
MeÖşūķini eyleban tereb-nāk

Bülbülge nešib itip hem efġān
Gül baġrını hem kıllur imiş ķan

Öāşikge hem vefā kıllıp hüy
Maşūķını eyleban cefā-cüy

Geh hirķet ü geh müherriķ
Geh hāriķ ü geh müherriķ irmiş

Yüz reñgidür gāh-i cilve eylep
Közleri kebi gāh-i şive eylep

Ķaş şüretide bulup nemāniyān
El köñlin iter beş herāsān

Geh leb buluban kıllıp tebessüm
Andaġ hired ehlini kıllur güm

Geh-i ķāmet olup hirāmān eyler [s.149]
İş ehlige beş hārām eyler

Saç sünbünliĝe geh-i sepep öd
Örletkeli el nihâdiden dūd

Hať üzre bulup gehi simiñ say
Mâtemlik iterge Óiřķ ilin, vay

Kirpik niden ki belki bulup niş
El köñlini her dem itkeli riř

Maķsad ĥamdin cefâ ařurmaķ
Her nevÓ-i kılıp belâ ařurmaķ

Óiřķ ehli barını ĝâret itkey
Ĝâret ilige işâret itkey

El-kisse, bulup maña fusün-sâz
Her dem mini eyledi nevâ-sâz

Özlükden imes idi bu râhim
Óiřķ aldı ve likin ihtiyârim

Saldı meni bu ĝam içre nâçâr
Ĝam ĥeyli ara kılıp nemüdâr

Ĝam kim didi, ol seniñ ĝamiñdür
Sen kim itseñ bu ĝam nidendür [s.150]

Bu vachiden eyledim niçe Óarż
Buldı maña Óarż itmekim farż [s.151]

2.7. RUBAÓİLER

1
Kelgil, sanamâ kuçup dudayıñĝa öpey
Meñziñni şürüp-şürüp қаpağıñĝa öpey
İslep dağı saķāğıñĝa öpey
Bes imdi, diseñ tüşüp ayağıñĝa öpey

2
Ol dem ki mini zâr ü nizâr eyledi Óiřķ
Tıĝide köñlümni fegâr eyledi Óiřķ
Hey-hey ne kılay imdi köñül isrârin
Bir yolu barını âşikâr eyledi Óiřķ

3

Ol kimsege kim yār aña Çini'dür
Yoğ çini ki bir nigār mā-çindür
Gülşen ara bezm eyterge ol eyleşem Óazım
Mergüb aña çāyi bile Çini'dür

4

Devrān kızınıñ hūsñide bir çini yoğ
Ger kop dise el biride hem Çini yoğ
Bu ğuśsanı defÓ iterge saÓi itse kişi
Müşkildür aña çayı bile Çini yoğ [s.152]

5

Hoş ol kişi kim meşrebidür şāhāne
Ordası bulup lāyik aña mey-hāne
Mey örnide çay olsa peymāne Çini
Ne bulğusı bundan özge Óişret yane

6

Bu şiveni meÓzür tut, ey yār-i nedim
Körgil bu niçe niÓmet Ózimā-yi Óažım
Kısmat aña eylep irmiş ol hey-i qadim
Çini bile çay, çay-cüş u çilem

7

Hoş ol kişi kim bil-beri dil-cüy olsa
Kāfür çinide çay hoş büy olsa
Aldıda çini surāhi ilkide çilem,
Bu şart ile Óömür içi terb-cüy olsa

8

Bir cürÓa içip müdām mest olsa kişi
Mest olsa ne yaÓni mey-perest olsa kişi
Óuryān buluban hāhiş itip resvālik
Devrānnı buzup mest-Óalest olsa kişi [s.153]

SONUÇ

Uygur Edebiyatının 17 yüzyıldaki edebi simalarından biri olan Hoca Cahan Arşı'nın dîvânına yapmış olduğumuz bu çalışma sonucunda ulaşılmış olduğumuz neticeyi şu şekilde değerlendirebiliriz.

Urumçi'de Şincan Halk Neşriyatı tarafından yayımlanan bu dîvânın asıl nüshası Çin Şincan Otonom Bölge Müzesi'nde saklanmaktadır. Hoca Cahan kendi siyasi hayatı yanına edebiyat ve tarikat şeyhliği ile de ilgilenmekteydi. Hoca'nın kaç tane eser yazdığı hakkında bilgi veren hiç bir kaynak elimize yoktur, ondan kalan bu dîvânı Mehemmet Tursun Bahavidin tarafından günümüz Uygur harflarıyla yazmıştır. Tezimin amacı dîvânda bulunan 101 adet gazel, 8 rubâî, 1 mesnevî, 7 muhammes, 2 müsemmen, 1 tercibent, 1 müstezat ve 1 mesnevî üzerine inceleme yapıp ondan sonra şair dîvânını Arap alfabesinden Latin alfabesine çevirerek (transkribe ederek) araştırmacıların istifadesine sunulmaktır.

Tezin inceleme kısmında gazel, rubâî, muhammes, müsemmen, müstezat ve tercibentin beyit sayıları, kâfiye şekli ve edebi sanatları üzerine çalışmaktayım. Dîvândaki edebi sanatlardan teşbih, kinaye, istiare, cınas, igrâk, telmih ve leff ü neşr gibi edebi sanatların şiir örnekleriyle göstermekteyim.

SÖZLÜK

1. Āyın: Tören, âdet
2. Āb-i heyvân: Hayat suyu,
3. Āhū berre: Genç ceylan
4. Āşüb: Karışıklık
5. Bād-i Burūt: Tekebbür, gurulu
6. Büy: Koku
7. Berķ: Şimşek
8. Bala: Yavru
9. Bāk: Çekinme
10. Buriyā: Hasır
11. Cedel: Tartışma, münakaşa
12. Cennetü'l-maóvāsı: Hazreti Muhammed Pagamber Efendimize vaat edilen Cennet
13. Cā: Yer
14. Dil āzārlıĝ: Gönül incitmek
15. Dās: Orak
16. Dun: Alçak, soysuz
17. Fasl-ı rebió: Dört mevsim
18. Fulūrın: Damar
19. Hūm-hāne: Meyhane, Bar
20. Gül-fām: Gül rengi, gül rengine benzer
21. Füsün: Sihir, büyü, hile
22. Gedā-nemā: Dilenci görünüş
23. Hulķ-ı hoş: Güzel davranış, güzel alışkanlıklar
24. ÓArÓar: Bir tür uzun ve büyük yapraklı ağaçlardandır, ArÓar ağacı
25. Tıre-rüz: Kara bahtlı
26. İstiĝnā: Cenab-ı Hak'tan başka kimsenin minneti altına girmemek, gönül tokluĝu, uzak durma.
27. Şeş-per: eskiden savaş aracı, silah olarak kullanılan altı dilimli topuz.
28. Saĥn: Boşluk. Boş yer. Orta, meydan, aralık
29. Hār-hār: Hār aslında diken demektir, ama şiirde mecāzi anlamına göre dilek etme anlamına gelir.

30. Şerm-sār: Utangaç, mahçup
31. Hu: Farsça dilinden bir bağlaçtır, ki bağlaç yerine kullanılır.
32. ŞiŖār: Slogan
33. Hūn-ābe: Kanlı göz yaşı
34. Lā-yemūt: Ölmeyecek kadar alınan gıda, Yemek
35. Vābestelik: Bağlı olma
36. Muğanni: Güzel sesle okuyan kimse, şarkıcı, ses sanatkârı
37. Kār u bār: İş ü güç
38. Nesim: Sabahın Hoş ve hafif rüzgârı
39. ŖĀr: Ayıp, utanma, hayâ etme
40. Müvecceb: Sebep olmak, Bâis olmak
41. ŖAraç: Ter
42. Sühen-dān: Söz bilen
43. Herāsān: Korkulu
44. Sinān: Cirit veya oku ucu
45. Sitiz: Kavga, cidal, çekişme.
46. Nūk: Uc
47. Mesās: Esas, kök
48. Kām: Arzu, meram, maksat
49. laŖl ü şenin: Dudak ve ondan düşen tatlı damlalar
50. Şayd: Avlamak, av
51. Tavç: Kulluk gerdenlik, Gerdanlık, Tasma
52. Kavn: âlem, kâinat. Mevcudiyet.
53. Ezkürünj: Beni Yad edinler veya beni zikr edinler
54. Aĥebbetü in-nj Ŗarif
55. Neñ: Ayıp, utanma, hayâ etme
56. Taht-i melāhat: Güzellik kürsisi, güzellik tahtı
57. Tütüyā: Sürme taşının göze sürülen tozu, tutya
58. Veş-şemsi: Güneş ile ant içmek
59. Vež-zuhā: Kuşluk vaktine ant içmek
60. Hūnjin: Kanlı
61. Nāl: İnlemek
62. Sipāh: Ordu
63. Ezbes: yetene kadar

64. Sālūs: iki yüzöl, riyakar
65. Müjeñ nāvekleri: Kirpik okları
66. Tulūó: Doğuş, güneş doğuşu
67. Kavkebden: Yıldız
68. ÓAnberin: Amber
69. Āhū beçe: Ceylan yavrusu
70. Toğuz Çerh: Güneş sistemindeki dokuz gezegen
71. Berin: En üstün
72. ÓĀriz: Yanak, yüz
73. Huld-i Berin: Cennetin en üstün tabakası
74. ÓUqāb: Kartal
75. Yed-i Beyzā: Hazreti Musa'nın şifa verici eli ve ikinci mucizesi
76. Hazān: Sonbahar
77. Berg-i kedū: Kabak yaprağı
78. Pulluğ: Ağaçtan yapılmış çok eski ev, titrek ev
79. Dürce: Mücevher kutusu
80. Ser-hat: Sözbaşı
81. Hāle: Ayla
82. Ğab ğab: Gizli gizli
83. Etvār: Tavır, tarz
84. Memer: Mermer taşı
85. Hır-geh: Büyük çadır, otağ
86. Perğ-gehdür: Yüksek yer
87. Çevgān: Değnek, ucu eğri sopa
88. Teğşir: Suç, kusur
89. Puşt-i pāy: Ayak arkası
90. Çah-i zemzem: Zemzem kuyusu
91. Türfe: Nadir, görülmemiş
92. Tegāfūl: İhmal etmek
93. Manzūr: Hedef
94. Yette iqlim: Dünya'nın tüm ülkeleri
95. Zinhār: Sakın, asla
96. Nīgūn: Aılt üst olmak
97. Umāç: Hamuru küçük bezelye kadar yaparak pişirilmiş bir tür yemek.

98. Sukūn: Sakinlik
99. Pā-bercā: Sağlam, Dayanıklı
100. Ferāş: Düşek
101. Lāl: Dilsiz
102. Şehperi: Işık etrafında gezen kelebekler
103. Rūhü'l-emîn: Cebril aleyhisselam
104. Mülhem: İlham edilmiş
105. Encüm: Yıldızlar
106. Tār: İp
107. Tugun: Dügün
108. Vaj-gün: Ters, Tersine dönmüş
109. Sulbı: Ekmek için bir türlü tohumdur.
110. Tiryāk: Hayvânî, nebâtî ve mâdenî maddelerin karışımından meydana gelen, sancıya, öksürüğe, yılan ve akrep sokmasına, bâzı hastalıklara ve zehirlenmeye karşı kullanılan afyonlu mâcun,
111. Levh-i zerrîn: Altın levhe
112. Sil: Fıtına
113. Ramak: Vücutta ancak nefes alacak kadar kalmış hayat belirtisi” anlamındaki kelime dilimizde daha çok Ramak kalmak şeklinde kullanılır
114. Varziş: Spor
115. Semek: Balık
116. Rindāna: Zekice
117. Endek: Biraz
118. kân-ı nemek: Toz madeni

KAYNAKÇA

- Bahavidin, Mehemmettursun (hzl.) (1995). Hoca Cahan Erşî Divan-ı Erşî. Ürümçi: Şincan Halk Neşriyatı.
- Bülbül, Tuncay (2014). Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, Sayı: 3, 2014, Sayfa: 9-21.
- Muhlis Nicat, Ş. Emet (hzl.) (1988). Tezkire-i Ezizân. Keşker: Keşker Uygur Neşriyatı.
- Utuk, İmincan Ehmidi, Ğ. Osman, M. Mirziehmet, E. Suleyman, H. Abdusalam (2006). Uygur Edebiyatı Tarihi 2. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Munise Akgöz, Biçemler ve Uygulamalı Öğretimi Şiir türleri, çizgi yayın evi, S. 84
- Karadağ, Selma 2018, Türk Edebiyatında Manzum Mesnevî Tercümaları ve Mehmed Sâkir Efendi'nin Mesnevî Tercüması, çalışma tez, S. 1.
- Şerhoş, Dawood 2011, Özbik Şiirlerşne Bedi, Bayan, Horasan yayın evi Kabil, S. 126.
- Bekir çınar, 2008, Teşbih Sanatına Dilbilimsel bir yaklaşım, Ankara Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, S. 3.
- Süleyman Gür, 2014, Kâdî Beyzâvî Tefsirinde Teşbih Sanatı, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. S. 4.
- Piltin, Şahruh 2014, Dil Bilimsel Açıdan Benzetme ve Sait Faik Abasıyanık'ın Hikayelerindeki Görünümleri, TDK, S. 4.
- Yrd. Doç. Dr. Beşir Selçuk, Cafer Mum, M. Fatih Alkayış. M.K, A.İ 2010, Adyaman Üniversitesi, Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu. S. 6.
- Dr. Mustafa Altun 2003, Edebi Sanatlar, Sakarya Üniversitesi, Eğitim fakültesi, S.7.
- Vefa Önal, 2007, Şiir sanatı, Artshop yayıncılık, S.86
- Hikmet Akdemir, 2016, Balagat Meani Bedi Beyan, Nizamiye akademi yayın evi, S. 54.
- Özden Ersin 2000, Karacaoğlan'nın Şiirlerinde Edebi Sanatlar çalışma tez, Tarakya Üniversitesi, S. 14.

Dr. Mustafa Altun 2003, Edebi Sanatlar, Sakarya Üniversitesi, Eğitim fakültesi, S. 6.

Erdoğan Alkan, 2005, Şiir Sanatı, İnkilap yayın Evi, s. 85.

<http://www.turkedebiyatuisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2367>.

<https://www.luggat.com/index.php#ceviri>

<http://www.lugatim.com/>

